

**Міністерство охорони здоров'я України
Житомирський базовий фармацевтичний фаховий коледж
Житомирської обласної ради**

ПРАКТИКУМ

з навчальної дисципліни

«ЛАТИНСЬКА МОВА»

спеціальності 226 Фармація, промислова фармація
для студентів
освітньо-професійного ступеня – фаховий молодший бакалавр
(заочна форма навчання)

Житомир – 2023

Укладач:

Процюк І.Є., кандидат педагогічних наук, викладач вищої кваліфікаційної категорії, «викладач-методист» Житомирського базового фармацевтичного фахового коледжу Житомирської обласної ради

Даний практикум створений для проведення практичних занять і формування практичних умінь та навичок у здобувачів освіти, необхідних для успішного засвоєння навчального матеріалу, а також для майбутньої професійної діяльності. Навчальний матеріал практикуму містить ґрунтовні відомості з кожної теми запропонованої в навчальній програмі та відповідає особистісно-орієнтованому навчанню та професійної спрямованості.

Практикум містить об'ємний матеріал з різних супутніх напрямків, пов'язаних з фармацією. Рекомендований практикум відповідає чинній програмі навчальної дисципліни «Латинська мова», затвердженої директором ЖБФФК 2023 року.

ЗМІСТ

Модуль 1. ФОНЕТИКА. МОРФОЛОГІЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ. РЕЦЕПТ ЯК ДОКУМЕНТ. НОМЕНКЛАТУРА І СЛОВОТВОРЕННЯ. САМОСТІЙНІ ТА СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ

1.	Вступ. Фонетика латинської мови	6
2.	Вимова буквосполучення	8
3.	Наголос у латинських словах	12
4.	Система дієслова. Наказовий спосіб	20
5.	Утворення умовного способу дієслова	25
6.	Іменники I відміни. Неузгоджене означення	29
7.	Іменники II відміни	41
8.	Прикметник I групи. Узгодження прикметників з іменниками	48
9.	Іменники III відміни. Характерні закінчення іменників чоловічого роду III відміни	53
10.	Іменники III відміни. Характерні закінчення іменників жіночого та середнього родів III відміни	61
11.	Іменники IV відміни	68
12.	Іменники V відміни	71
13.	Прикметники II групи. Родові закінчення прикметників II групи з трьома родовими закінченнями	74
14.	Прикметники II групи. Родові закінчення прикметників II групи з двома та одним родовими закінченнями	77
15.	Рецепт. Структура й форма	82
16.	Рецепт. Читання та написання рецептів	87
17.	Термінологія та словотворення	92
18.	Хімічна номенклатура	107
19.	Ботанічна та фармакогностична термінологія	115
20.	Фармакологічна номенклатура	126
21.	Ступені порівняння прикметників	134
22.	Числівники	140
23.	Прислівники і займенники в рецепті	145
24.	Сполучники та прийменники, що зустрічаються в медичних текстах	150
	ДОДАТКИ	153

Відповідно до освітньо-професійної програми «Фармація» після завершення вивчення дисципліни «Латинська мова» **очікується, що здобувач повинен бути готовим продемонструвати наступні результати навчання:**

- знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- спілкуватися державною та іноземною мовами у професійній діяльності;
- встановлювати ділові комунікації між усіма учасниками професійної діяльності;
- використовувати інформаційно-комунікативні технології та інформаційно-пошукові системи у професійній діяльності;
- сприяти процесу обміну об'єктивною, зрозумілою, точною фармацевтичною інформацією з гарантуванням її конфіденційності;
- демонструвати базові знання з навчальних дисциплін циклу загальної підготовки для засвоєння навчальних дисциплін циклу професійної підготовки;
- використовувати нормативно-правові акти в процесі професійної діяльності, положення належних фармацевтичних практик, всі наявні стандартні процедури з метою завчасного забезпечення якості виробленої продукції, наданої послуги, виконаної роботи тощо.
- здійснювати професійну діяльність з урахуванням її значущості для здоров'я людини та напрямків розвитку фармації;
- оволодівати певною роллю при входженні в нову ситуацію оточуючого середовища, розуміючи елементи виробничої та соціальної адаптації;
- дотримуватися вимог санітарно-гігієнічного режиму, охорони праці та безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки у професійній діяльності;
- дотримуватись принципів фармацевтичної етики та деонтології у професійній діяльності;
- пропагувати здоровий спосіб життя з метою збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності, поширювати інформацію щодо профілактики захворювань, небезпеки безвідповідального самолікування;
- виконувати в умовах виробничої діяльності завдання, які забезпечують раціональне використання, відновлення, примноження та збереження природних ресурсів;
- розпізнавати загрози для життя симптоми при зверненні в аптеку відвідувачів, які потребують обов'язкової консультації лікаря;
- не допускати відпуску неякісних та фальсифікованих лікарських засобів з аптеки та її структурних підрозділів;

- забезпечувати належне зберігання та схоронність лікарських засобів та товарів аптечного асортименту відповідно до вимог нормативних документів;
- виготовляти в умовах аптеки лікарські засоби за рецептами лікарів та на замовлення закладів охорони здоров'я;
- керуватися нормативно-технічною документацією у процесі промислового виробництва лікарських засобів;
- виконувати основні заходи, направлені на надання домедичної допомоги в різних клінічних ситуаціях, спрямованих на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я;
- робити висновки щодо ідентичності лікарської рослинної сировини, наявності домішок, приналежності до певної групи за вмістом біологічно активних речовин;
- виявляти потреби, запити споживачів фармацевтичної послуги, відповідати їх очікуванням;
- консультувати та надавати необхідну інформацію відвідувачам аптеки під час відпуску лікарських засобів (медичних виробів), застосовуючи на практиці професійні знання;
- реалізовувати (відпускати) лікарські засоби та інші товари аптечного асортименту;
- класифікувати лікарські засоби за фармакологічними групами, умовами зберігання та умовами відпуску з аптеки.

ТЕМА: ВСТУП. ФОНЕТИКА ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Коротка історична довідка про латинську мову.
2. Латинський алфавіт. Класифікація латинських звуків: голосні, приголосні, дифтонги.
3. Вимова голосних.
4. Дифтонги та їх вимова.
5. Вимова приголосних.

ХІД РОБОТИ:

I. САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ
«Коротка історична довідка про розвиток латинської мови» (підручник с. 9 – 11)

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НОВИМ МАТЕРІАЛОМ (с. 12-14)

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Прочитати слова, пояснити вимову:

а) голосних

- Adonis, amicus, ana, adeps, anis;
- emulsio, ego, emplastrum, effectus;
- internum, Insulinum, ibi, ignotus, inferior;
- oleum, organon, ovum, oblata, opticus;
- ubi, ulna, umbra, ulcus, unus, urina;
- amyllum, butyrum, Hydrogenium, Oxygenium, Oxyoccus, polyvitaminum.

б) приголосних

- Urtica, baccae, medicus, acetylsalicylicus, cortex, cera, cytologia, vaccinum, Salvia, Calendula, cum, acidum, coeruleum, cranium, Cacao, Cucurbita, medici, Citrus, cutis, decoctum, cito;
- extractum, Xeroformium, gemma, fluidum, ampulla, Linum, radix, cortex;
- Rosa, succus, pasta, usus, scribere, ustus, dosis, fuscus, spissus, siccum, organismus, gelatinosus, sterilisāre.

Вправа 2. Пояснити вимову дифтонгів:

Europa, diaeta, Foeniculum, aegrotus, haematologia, Rheum, pneumonia, Aurum, auris, Eucalyptus, dyspnoë, luteus, Raunatinum, Hippophaë, entamoeba.

Вправа 3. Прочитати нижче наведені слова, вказати, в яких із них дифтонг вимовляється як один склад:

1. Neurosis
2. Eucalyptus
3. Aether
4. Audire
5. Amoeba
6. Paediater
7. Aër
8. Pharmaceuta
9. Eucomia
10. Auris
11. Netrum
12. Europa
13. Apnoë
14. Baccae

Вправа 4. Вказати, в яких словах є звук [кс]:

1. Radix 2. Cutis 3. Extractum 4. Mixtura 5. Lingua 6. Kalium 7. Calcium 8. Pix 9. Audire 10. Mays 11. Systole 12. Zoologia 13. Xeroformium 14. Hydrogenium

Вправа 5. Написати латинськими буквами слова, що подані в українській транскрипції:

Форамен, анатомія, анальгінум, денс, гутта, нумерус, бонус, баріум, пное, аер, гангрена, вертебра, іодум, іодатус, юніперус, маяліс, ювентус, егротус, евкаліпту, препаратум, пірідіонум, даукарінум.

Вправа 6. Прочитати і пояснити вживання букви "у":

Pyronalum, Pyridonum, hydricus, hydrobromicum, oxydum, Myrtillus, hypermanganas, hyposulfas, Maydis, systole, myoma, hydrops, symptoma, syndromum, Antipyriminum.

Вправа 7. Вказати, в яких словах буква "Jj" вимовляється як звук [й]

1. Magis 2. Iodum 3. Oliva 4. Acutifolia 5. Sinapis 6. Ianua 7. Maialis 8. Gelatina 9. Insulinum 10. Maior 11. Mixtura 12. Iuniperus 13. Iecur 14. Folium

Вправа 8. Прочитати слова, пояснити правила вимови.

Equisetum, liquidus, Quercus, Liquiritia, quinque, quadratus, Sanguisorba, aqua, Tilia, injectio, operatio, mixtio, liquefactum, suillus, auscultatio, combustio, ostium, Gentiana, substantia, fungus.

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 9 – 15.
3. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 3).
4. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 3).

ТЕМА: ВИМОВА БУКВОСПОЛУЧЕНЬ

Література основна:

Прокопчук, Л.С. Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Буквосполучення ngu, qu, ti та їх вимова.
2. Буквосполучення з придиховим "h": ch, ph, rh, th.
3. Фармацевтичні терміни з буквосполученнями ngu, qu, ti та ch, ph, rh, th.

ХІД РОБОТИ:

I. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Прочитати нижче наведені слова, вказати, в яких із них дифтонг вимовляється як один склад:

1. Neurosis	8. Pharmaceuta
2. Eucalyptus	9. Eucomia
3. Aether	10. Auris
4. Audire	11. Netrum
5. Amoeba	12. Europa
6. Paediater	13. Eupnoë
7. Aër	14. Baccae

Завдання 2. Вказати, в яких словах є звук [кс]:

1. Radix	8. Pix
2. Cutis	9. Audire
3. Extractum	10. Mays
4. Mixtura	11. Systole
5. Lingua	12. Zoologia
6. Kalium	13. Xeroformium
7. Calcium	14. Hydrogenium

Завдання 3. Написати латинськими буквами слова, що подані в українській транскрипції:

Форамен, анатомія, анальгінум, денс, гутта, нумерус, бонус, баріум, пное, аер, гангрена, вертебра, іодум, іодатус, юніперус, маяліс, ювентус, егротус, евкаліпту, препаратум, пірідіонум, даукарінум.

Завдання 4. Прочитати і пояснити вживання букви "у", записати в українській транскрипції:

Pyronalum, Pyridonum, hydricus, hydrobromicum, oxydum, Myrtillus, hypermanganas, hyposulfas, Maydis, systole, myoma, hydrops, symptoma, syndromum, Antipyrinum.

Завдання 5. Вказати, в яких словах буква "Jj" вимовляється як звук [й]

1. Magis	8. Gelatina
2. Iodum	9. Insulinum
3. Oliva	10. Maior
4. Acutifolia	11. Mixtura
5. Sinapis	12. Iuniperus
6. Ianua	13. Iecur
7. Maialis	14. Folium

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НОВИМ МАТЕРІАЛОМ

1. Буквосполучення приголосних з голосними:

Букво-сполучення	Вимова	Приклади слів	Переклад	Вимова слів
<i>ngu</i>	[нгв] – перед голосною	<i>lingua</i> <i>unguentum</i> <i>sanguis, ale</i>	язик мазь кров, але	[лінгва] [унгвентум] [сангвіс], але
	[нгу] – перед приголосною	<i>angulus</i> <i>singularis</i>	кут однина	[ангулюс] [сінгуляріс]
<i>ti</i>	[ці] – перед голосною	<i>solution</i> <i>injectio</i>	розчин ін'єкція	[солюціо] [ін'єкціо]
	[ті] – перед приголосною та після букв <i>s</i> та <i>x</i>	<i>destillata</i> <i>ale</i> <i>mixtio</i> <i>combustio</i>	дистильована суміш змішую опік	[дестіллята] [мікстіо] [комбустіо]
<i>qu</i>	[кв]	<i>Liquor</i> <i>quatuor</i> <i>quinque</i>	рідина чотири п'ять	[ліквор] [кваттуор] [квінкве]
<i>su</i>	[св] – перед буквами <i>a</i> та <i>e</i>	<i>consuetudo</i>	звичка, але	[консветудо]
	[су] – в усіх інших випадках	<i>suillus</i> <i>adeps suillus</i>	жир, сало свинячий жир	[суіллюс] [адеп суіллюс]

Nota bene! В латинській мові немає сполучень *cv*, *kv*, замість них вживається буквосполучення *qu*:

- замість сполучення *ngv* – *ngu*;
- замість сполучення *cs*, *ks* – буква *x*.

2. Буквосполучення з придиховим "h" (Диграфи).

Диграфи – це сполучення двох букв.

Диграфи вживаються в словах, запозичених з грецької мови і вимовляються як один звук. Таких диграфів в латинській мові чотири: *ch*, *th*, *ph*, *rh*.

Правило 1. *ch* вимовляється як українське [х]
Наприклад: *Chamomilla* [хамомілля] – ромашка
charta [харта] - папір
chronicus [хронікус] – хронічний

Правило 2. *ph* вимовляється як українське [ф]
Наприклад: *Phosphorus* [фосфорус] – фосфор
Camphora [камфора] - камфора
pharmaceuta [фармацевта] – фармацевт

Правило 3. *th* вимовляється як українське [т]
Наприклад: *Thermopsis* [термопсіс] – термопсіс
Althaea [алтеа] - алтея
aether [етер] – ефір

Правило 4. *rh* вимовляється як українське [р]
Наприклад: *rhizoma* [різома] – кореневище
Rheum [реум] - ревінь
Glycyrrhiza [гліцірріза] – солодковий корінь, солодка (синонім *Liquiritia*)

Nota bene! В латинській мові немає звука [ш], тому сполучення букв *sch** вимовляється як [сх]. Наприклад: *Schizandra* [схізандра] – лимонник, *schola* [схоля] – школа.

Звук [ф] позначається в латинській мові буквою "f" і буквосполученням "ph"; звук [т] позначається буквою "t" і буквосполученням "th"; звук [р] позначається в латинській мові буквою "r" і буквосполученням "rh". Для того, щоб правильно писати терміни, необхідно запам'ятати наступні корені з буквосполученнями:

"ph" – "phyt" (від гр. *phyton* - рослина) - *Phytinum*
"phosph" (від гр. *Phosphorus* - фосфор)
"phyll" (від гр. *phyllon* - листок) - *Euphyllinum*, *Theophyllinum*
"th" – "aeth" – (позначає назву радикалу від *eathylum* - етил)
"meth" – (позначає назву радикалу від *methylum* - метил)
"anth" (від гр. *anthos* - квітка) – *Helianthus* – соняшник
Strophantus - строфант
Galanthus - пролісок
"rh" – "rhiz" (від гр. *rhiza* - корінь) – *rhizome* - кореневище
Glycyrrhiza – солодка

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Прочитати вголос, звернути увагу на вимову.

i [i]: icterus, similis, pericardium, ibi;
i (j)[j]: iunctura, eia, ieinum, Maius;
y [i]: hypoxia, styloideus, myopia; myoma; dysenteria, hypermetropia;
c [k]: collum, cubitus, fructus, coracoideus, caput; cardiacus, crus, ductus,;
c [ts]: acidum, cytologia, coeptus; cerebellum;
c [k]: caecum, coeliacus, occiput, cervicalis;
ngu [ngv] unguentum, lingua;
ti [ti]: tibia, retina, cartilago, cutis;
s/x+ti ostium, bestia, mixtio, exstirpatio;
ti [tsi]: portio, spatium, rotatio, bifurcatio;
ti [ti] / [tsi]: articulatio, distinctio, restitutio, instituti;
qu [kv]: colloquium, quinque, aqueductus, Quercus;
su [sv]: consuetudo, suavitas;
s [s]: sutura, humerus, scapula, os, costa;
s [z] chiasma, basilaris, mesencephalon;
ss [s] fossa, processus, ossificatio, fissura;
x [ks] mixtura, cortex, extremitas, fornix, crux;
z [z] zygoma, azygos, horizontalis, zona;
z [ts] Zincum, influenza.

Вправа 2. Прочитати слова, пояснити вимову диграфів:

Saccharum, Mentholum, Absinthium, Phenolum, aether, Rheum, Chinidinum, Rhamnus, Schizandra, Orthosiphonum, phobia, chole, Lithium, Aethanolum.

Вправа 3. Прочитати вголос, звернути увагу на вимову диграфів *ch, ph, th, rh*.

Chole, Phosphorus, Thea, rhizoma, Rheum, Orthosiphon, Chlorum, Rhamnus cathartica, Lithium, Chamomilla, phobia, Rhus, Thiopentalum, Thyreoidinum, pharmacopoea, charta, Chenopodium, Schizandra, Mentha, China.

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 9 – 16.
2. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 4).
4. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 4).

ТЕМА: НАГОЛОС У ЛАТИНСЬКИХ СЛОВАХ

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Склад слова. Поділ слів на склади.
2. Правила про наголос.
3. Довгота передостаннього складу.
4. Короткість передостаннього складу.

ХІД РОБОТИ:

I. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Варіант 1

Завдання 1. Перевірити свої знання за допомогою нижче поданих тестів:

1. Латинська мова належить до мов:	<i>А. Державних Б. Медичної термінології В. Ботанічної термінології Г. Фармацевтичної термінології Д. Міжнародної наукової термінології</i>
2. Латинська мова дістала свою назву від:	<i>А. Назви міста Б. Назви народів В. Імені вченого Г. Назви країни Д. Назви півострова</i>
3. Слово "Cor - серце" відноситься до термінології:	<i>А. Анатомічної Б. Клінічної В. Ботанічної Г. Фармацевтичної Д. Хімічної</i>
4. Буква "Cс" у слові "costa" вимовляється як:	<i>А. [ц] Б. [к] В. [с] Г. [з] Д. [кс]</i>
5. Буква "Zz" вимовляється як [ц] у слові:	<i>А. Oryza Б. Zea В. Benzaicum Г. Influenza Д. Dibazolium</i>
6. У слові "schola" буквосполучення "sch" вимовляється як:	<i>А. [ш] Б. [сх]</i>

вимовляється як:	В. [x] Г. [ч] Д. [сч]
7. Буквосполучення вимовляється як [кв] у слові:	А. Lingua Б. Ungeuntum В. Aqua Г. Angulus Д. Cutis
8. В латинській мові немає буквосполучення:	А. "ngu" Б. "su" В. "cs" Г. "qu" Д. "ti"
9. Грецький корінь є в терміні:	А. Novocainum Б. Praeparatum В. Eucaliptus Г. Antipyrinum Д. Butirum
10. До фармацевтичної термінології відносяться назви:	А. Препаратів Б. Частинок людського тіла В. Рослин Г. Хвороб та їх ознак Д. Хімічних елементів

Завдання 2. Перекласти терміни українською мовою:

Acidum benzoicum, aegrotus, Butirum Casao, Aurum, Oxygenium.

Завдання 3. Перекласти терміни латинською мовою:

Кислота борна, дибазол, глюкоза, біла глина (2 назви), кофеїн.

Завдання 4. Перекласти крилаті вирази:

Немає медицини без латинської мови

Знання – це сила

Варіант 2

Завдання 1. Перевірити свої знання за допомогою нижче поданих тестів:

1. Слово "gangraena" відноситься до термінології:	А. Анатомічної Б. Клінічної В. Ботанічної Г. Фармацевтичної Д. Хімічної
2. Дифтонг вимовляється як один склад у слові:	А. Foeniculum Б. Poeta В. Aër Г. Daucarium

	<i>Д. Aegrotus</i>
3. Буква "Zz" вимовляється як [ц] у слові:	<i>А. Oryza Б. Zincum В. Benzoicum Г. Zoologia Д. Dibazolium</i>
4. У слові "Althea" буквосполучення "th" вимовляється як:	<i>А. [m] Б. [mx] В. [тч] Г. [ч] Д. [сч]</i>
5. Буквосполучення "нгв" є у слові:	<i>А. Lingua Б. Unguentum В. Aqua Г. Angulus Д. Cutis</i>
6. В латинській мові немає буквосполучення:	<i>А. "ngu" Б. "su" В. "cs" Г. "qu" Д. "ti"</i>
7. Латинська мова дістала свою назву від:	<i>А. Назви міста Б. Назви народів В. Імені вченого Г. Назви країни Д. Назви півострова</i>
8. Грецький корінь є в терміні:	<i>А. Novocainum Б. Praeparatum В. Eucaliptus Г. Antipyrinum Д. Butirum</i>
9. До фармацевтичної термінології відносяться назви:	<i>А. Препаратів Б. Частинок людського тіла В. Рослин Г. Хвороб та їх ознак Д. Хімічних елементів</i>
10. Латинська мова належить до мов:	<i>А. Державних Б. Медичної термінології В. Ботанічної термінології Г. Фармацевтичної термінології Д. Міжнародної наукової термінології</i>

Завдання 2. Перекласти терміни латинською мовою:

Acidum salicylicum, Eucaliptus, Bolus alba, Hydrargyrum, Juniperus.

Завдання 3. Перекласти терміни латинською мовою:

Кислота бензойна, димедрол, стрептоцид, масло какао (2 назви), кодеїн.

Завдання 4. Перекласти крилаті вирази:

Вода – це життя

Відважним доля допомагає

Варіант 3

Завдання 1. Перевірити свої знання за допомогою нижче поданих тестів:

1. Дифтонг вимовляється як два голосних звука в слові:	A. <i>Foeniculum</i> B. <i>Roëta</i> B. <i>Praeparatum</i> Г. <i>Daucarinum</i> Д. <i>Aegrotus</i>
2. У слові "benzoicus" буква "z" вимовляється як:	A. [ц] Б. [с] B. [дц] Г. [дз] Д. [дс]
3. У слові "rhizoma" буквосполучення "rh" вимовляється як:	A. [т] Б. [р] B. [рч] Г. [ч] Д. [рх]
4. У якому слові буквосполучення "ti" вимовляється як [ці]:	A. <i>Tibia</i> Б. <i>Mixtio</i> B. <i>Solutio</i> Г. <i>Combustio</i> Д. <i>Cutis</i>
5. Слово "cholera" відноситься до термінології:	A. Анатомічної Б. Клінічної B. Ботанічної Г. Фармацевтичної Д. Хімічної
6. В латинській мові немає буквосполучення:	A. "ngu" Б. "su" B. "kv" Г. "qu" Д. "ti"
7. Латинська мова дістала свою назву від:	A. Назви міста Б. Назви народів B. Імені вченого Г. Назви країни Д. Назви півострова

8. Грецький корінь є в терміні:	<p><i>A. Novocainum</i> <i>B. Praeparatum</i> <i>B. Eucaliptus</i> <i>Г. Antipyrinum</i> <i>Д. Butirum</i></p>
9. До фармацевтичної термінології відносяться назви:	<p><i>A. Препаратів</i> <i>Б. Частин людського тіла</i> <i>В. Рослин</i> <i>Г. Хвороб та їх ознак</i> <i>Д. Хімічних елементів</i></p>
10. Латинська мова належить до мов:	<p><i>A. Державних</i> <i>Б. Медичної термінології</i> <i>В. Ботанічної термінології</i> <i>Г. Фармацевтичної термінології</i> <i>Д. Міжнародної наукової термінології</i></p>

Завдання 2. Перекласти терміни українською мовою:

Acidum benzoicum, Quercus, Butyrum Cacao, Hydrogenium, Foeniculum.

Завдання 3. Перекласти терміни латинською мовою:

Вода очищена (2 назви), новокаїн, дибазол, біла глина (2 назви), кофеїн.

Завдання 4. Перекласти крилаті вирази:

Звичка – це друга натура

Дорога – це життя

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

Поділ слів на склади

Правило 1. Число складів у слові визначається кількістю голосних. У слові стільки складів, скільки голосних.

Правило 2. Якщо приголосний стоїть між двома голосними, то він належить до наступного складу, наприклад: *do-tus* – дім, *Ka-li-um* – калій.

Правило 3. Якщо між голосними декілька приголосних, то останній, а іноді і передостанній приголосний належить до наступного складу, наприклад: *con-tac-tus* – дотик, *con-flic-tus* – сугічка, *an-nus* – рік.

Правило 4. Префікси у словах відділяються, наприклад: *dys-pep-si-a* - розлад травлення, *in-di-vi-si* - нерозділені.

Правило 5. Дифтонги і диграфи на склади не розбиваються, наприклад: *Eu-ca-lyp-tus, Al-thae-a.*

Правила про наголос

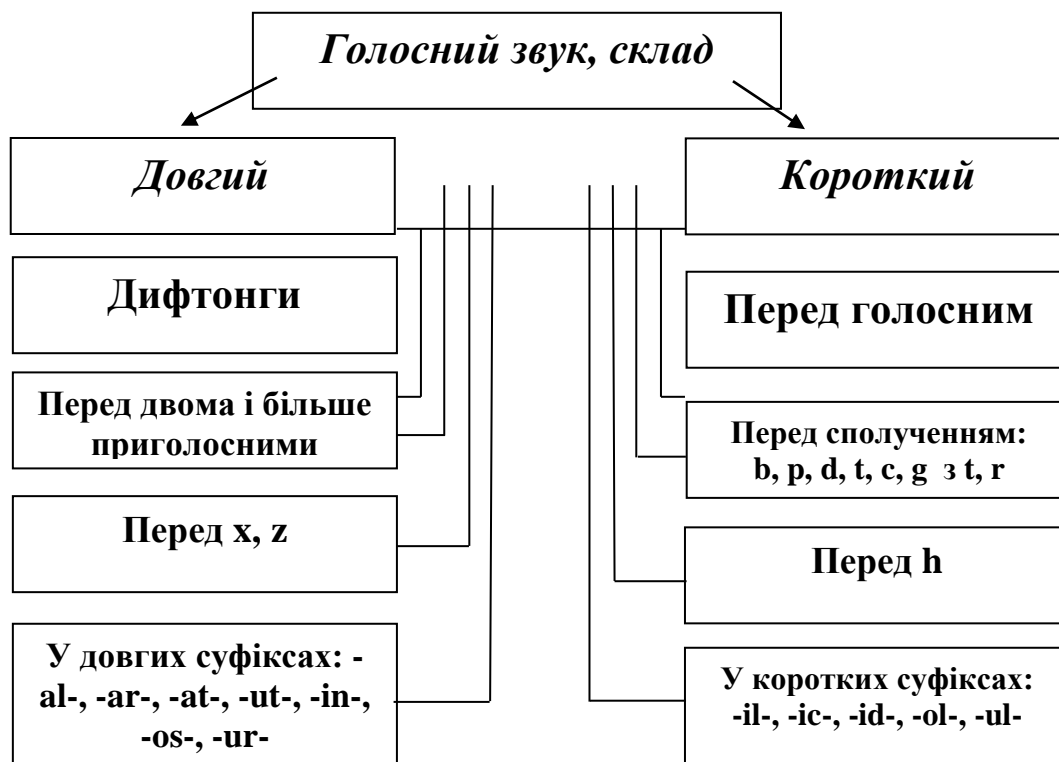
Правило 1. При постановці наголосу підрахунок складів у латинських словах ведеться від кінця слова:

5 4 3 2 1

me-di-ca-men-tum – ліки

Правило 2. Наголос в латинських словах ніколи не ставиться на першому складі від кінця слова (за винятком односкладових слів).

Правило 3. Наголос може стояти на другому або третьому складі від кінця слова. Наголос ставиться на другому від кінця слова складі, якщо він довгий і на третьому, якщо другий короткий.

Правило 4. Другий склад довгий, якщо:

- другий склад утворений дифтонгом, наприклад: *Al-thae-a* - алтей, *phar-ma-co-poe-a* - фармакопея;
- голосна другого складу стоїть перед двома або більше приголосними, наприклад: *un-guen-tum* - мазь, *em-plast-rum* - пластр;
- перед голосною другого складу стоять букви "x" або "z", наприклад: *O-ry-za* - рис, *com-ple-xus* - з'єднання;
- другий склад утворений довгим суфіксом, наприклад:
 - *al-a-ni-ma-lis* - тваринний,
 - *ar-coch-le-a-ris* - чайний,
 - *at-oxy-ga-tus* - окиснений,
 - *ur-tin-ctu-ra* - настоянка, - *sig-na-tu-ra* - сигнатура,
 - *in-A-nal-gi-num* - Анальгін,
 - *os-a-quo-sus* - водний.

Правило 5. Другий склад від кінця короткий, якщо:

- а) голосна другого складу стоїть перед голосною, наприклад: *gos-sy-pi-um* – вата, *o-le-um* - олія;

- б) голосна другого складу стоїть перед буквою "h", наприклад: *con-tra-ho-*стягую, *ex-tra-hunt* - витягую, екстрагую;
- в) голосна другого складу стоїть перед сполученням букв: *b, c, d, g, p, t* з буквою *l* або *r*, наприклад: *ver-teb-ra* - позвонок;
- г) другий склад утворений коротким суфіксом, наприклад:
- ul- *pi-lu-la* - пілюля
 - ol- *al-ve-o-lus* - альвеола, канал
 - il- *sub-ti-lis* - дрібний
 - ic- *bo-ri-cus* - борний
 - id- *fri-gi-dus* - холодний

Правило 6. Якщо за вказаними правилами не можна визначити місце наголосу, слід звернутися до словника. Знак довготи (◌) вказує на наголос, знак короткості (◌) не наголошений склад.

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Визначити в яких словах суфікс має довгий голосний

Antipyrinum, salicylicus, limpidus, aquosus, Calendula, semen, sulfuratam, pilula, cerebrum, Bistorta, Lavandula, gelatinosus

Вправа 2. Визначити в яких словах другий склад від кінця слова буде короткий

Tabuleta, cinereus, unguentum, scatula, extrahit, Leonurus, palpebra, Belladonna, diaeta, extrahit, cochlearis, tinctura

Вправа 3. Подані нижче слова розділити на склади, позначити довготу чи короткість складу, поставити наголос.

Betula, acidum, ampulla, Urtica, Vaselinum, spirituosus, oleum, frontalis, solution, olla, alveolus, chloridum, signature, Leonurus, bifolia, viola, mixtura, verartrum

Вправа 4. Визначити, в яких словах другий склад від кінця слова буде короткий:

Oleum, Althaea, Viola, Viburnum, causa, tabuleta, ampulla, scatula, Vaselinum, pilula, extrahit, aqua

Вправа 5. Визначити, в яких словах другий склад від кінця слова буде довгим:

Bacillus, gelatinosus, medicina, citritis, camphorates, pharmaceuta, solutio, unguentum, ambrosexum, cinereus

Вправа 6. Визначити, в яких словах суфікс має короткий голосний:

1. Salicylicus	6. Nicotinicum
2. Antipyrinum	7. Signatura
3. Foeniculum	8. Viola

4. Aquosus
5. Sulfuratum

9. Cochlearis
10. Tinctura

Вправа 7. Визначити, в яких словах суфікс має довгий голосний:

1. Acidum
2. Analginum
3. Frangula
4. Vaselinum
5. Spirituosus

6. Aceticus
7. Alysolus
8. Viola
9. Animalis
10. Mixtura

Вправа 8. Подані нижче слова розділити на склади, позначити довготу чи короткість складу, поставити наголос:

Emplastrum, globulus, structura, gangraena, praeparatum

Домашнє завдання:

1. Вивчити правила постановки наголосу в латинських словах.
2. Навчитися читати латинські слова (вправи), с. 21 – 22.
3. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 5).
4. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 5).

ТЕМА: СИСТЕМА ДІЄСЛОВА. НАКАЗОВИЙ СПОСІБ

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

План:

1. Граматичні категорії дієслова.
2. Чотири дієвідміни дієслів та визначення кожної з них.
3. Інфінітив. Визначення основи теперішнього часу дієслова. Форма запису дієслова у навчальних словниках.
4. Допоміжне дієслово "esse" – бути, його форми в 3-й особі однини та множини в теперішньому часі.

ХІД РОБОТИ:

I. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

1. Виконання вправ с. 21 – 22.

2. Виконати індивідуальні завдання:

Варіант 1

Завдання 1. Визначити, в яких словах другий склад від кінця слова буде коротким:

1. Tabuletta	6. Oleum
2. Ampulla	7. Althaea
3. Scatula	8. Viola
4. Vaselineum	9. Viburnum
5. Extrahit	10. Causa

Завдання 2. Визначити, в яких словах другий склад від кінця слова буде довгим:

1. Bacillus	6. Gelatinosus
2. Medicina	7. Citritis
3. Unguentum	8. Camphoratus
4. Ambrosexum	9. Pharmaceuta
5. Cinereus	10. Solutio

Завдання 3. Подані нижче слова розділити на склади, позначити довготу чи короткість складу, поставити наголос:

Signatura, boricus, gossypium, pharmacopoeia, Althaea

Завдання 4. Перекласти крилаті вирази:

Поки живу надіюсь

Жити – думати

Завдання 5. Диктант слів

Варіант 2

Завдання 1. Визначити, в яких словах суфікс має короткий голосний:

1. Salicylicus	6. Nicotinicum
2. Antipyrinum	7. Signatura
3. Foeniculum	8. Viola
4. Aquosus	9. Cochlearis
5. Sulfuratum	10. Tinctura

Завдання 2. Визначити, в яких словах суфікс має довгий голосний:

1. Acidum	6. Aceticus
2. Analginum	7. Alysolus
3. Frangula	8. Viola
4. Vaselineum	9. Animalis
5. Spirituosus	10. Mixtura

Завдання 3. Подані нижче слова розділити на склади, позначити довготу чи короткість складу, поставити наголос:

Emplastrum, globulus, structura, gangraena, praeparatum

Завдання 4. Перекласти крилаті вирази:

Де згода – там перемога
Прийшов, побачив, переміг

Завдання 5. Диктант слів

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

1. Граматичні категорії дієслова

Дієслово в латинській мові має:

- Чотири способи (**modus**):
 - 1) *infinitivus* - інфінітив
 - 2) *indicativus* - дійсний спосіб
 - 3) *imperativus* - наказовий спосіб
 - 4) *conjunctivus* - умовний спосіб
- два стани (**genus**):
 - 1) *activum* – активний стан
 - 2) *passivum* - пасивний стан
- два числа (**numerus**):
 - 1) *numerus singularis* – одиниця
 - 2) *numerus pluralis* – множина
- шість часів (**tempus**):

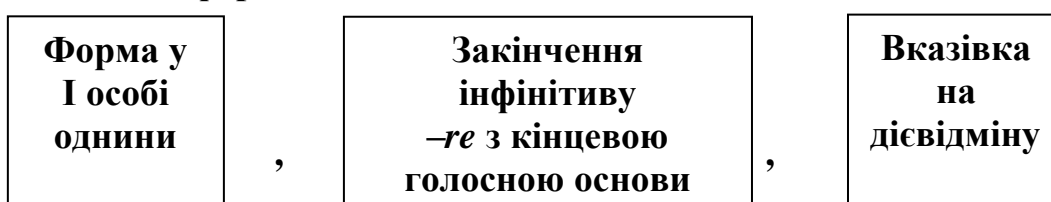
1) praesens – теперішній час

2. Чотири дієвідміни дієслова

Дієвідміна	Кінцева буква основи	Приклади
I	-ā-	<i>signā-re</i>
II	-ē-	<i>miscē-re</i>
III	Приголосний або -i-	<i>solv-ēre</i>
IV	-ī-	<i>audī-re</i>

Nota bene! Для того, щоб визначити основу дієслова, потрібно від форми інфінітиву відкинути закінчення –re. В III дієвідміні між основою дієслова і закінченням інфінітиву –re стоїть з'єднувальна голосна "e", яка відкидається разом із закінченням. Визначається дієвідміна за кінцевою буквою основи

3. Словникова форма дієслова

Наприклад: позначати – *signo, āre,1*
змішувати – *misceo, ēre,2*
розчиняти – *solvo, ēre,3*
слухати – *audio, īre,4*

4. Особовий займенник

В латинській мові особовий займенник при дієслові не вживається, але при перекладі українською мовою вони ставляться відповідно до норм української мови,

Наприклад:

signo – я позначаю
finit – він закінчує
dantur – вони видаються

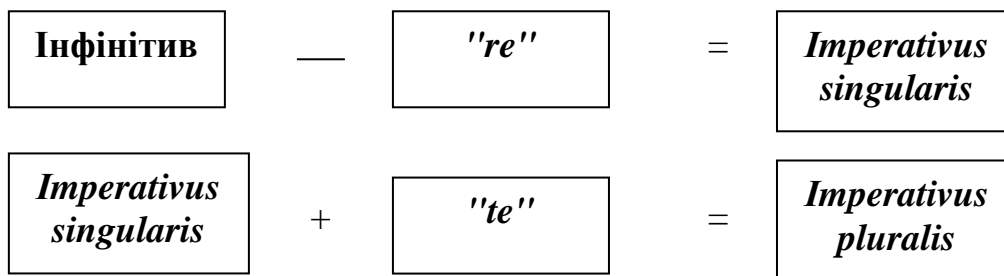
5. Наказовий спосіб

Дієслово в рецепті вживається в наказовому способі. Наказовий спосіб має дві форми: однину та множину.

Форма однини утворюється від інфінітиву шляхом відкидання закінчення –re.

Форма множини утворюється від однини шляхом додавання до неї закінчення –te (порівняйте з російською мовою: обозначь – обозначьте, смешай - смешайте).

Схема утворення наказового способу

Nota bene! У дієсловах III дієвідміни у множині між основою і закінченням "te" з'являється з'єднувальна голосна "i", наприклад:

signāre – *signa, signate*
miscēre – *miscere, miscete*
solvēre – *solve, solvite*
audīre – *audi, audite*

6. Запам'ятайте:

Форми дієслова "esse" – бути:

3-я особа однини – *est* - він (вона, воно є);

3-я особа множини – *sunt* - вони є.

Дієслово "esse" – бути в латинській мові вживається, як самостійне дієслово, так і в якості зв'язки в складовому присудку, наприклад:

- *Pfarmaceuta est* - Він фармацевт
- *Pfarmaceutae sunt* - Вони фармацевти
- *Mentha planta est* - М'ята – рослина
- *Mentha et Valeriana plantae sunt* - М'ята і валеріана – рослини.

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Дописати неозначену форму дієслів:

percol...(1), exprim...(3), concid...(3), serv...(1), vale...(2), salv...(2), audi...(4)

Вправа 2. Визначити основу та дієвідміну наступних дієслів:

Linīre, dividēre, adjuvāre, siccāre, sanāre, continēre, vivēre, habēre, conquēre, praecipitāre, terēre, praeparāre, summēre, finīre, concidēre, macerāre, infundēre, colāre

Вправа 3. Визначити дієвідміну наступних дієслів:

1. Filtro, āre, 2. Verto, ěre, 3. Valeo, ēre, 4. Palpo, āre, 5. Tussio, ĩre, 6. Dormio, ĩre, 7. Macero, āre, 8. Doceo, ēre, 9. Tero, ěre, 10. Recipio, ěre

Вправа 4. Визначити основу наступних дієслів:

Agitāre, infundēre, studīre, sentīre, formāre, docēre, nutrīre, tegēre

Вправа 5. Замінити цифрові позначення дієвідмін повною формою інфінітиву:

colo,1; salveo, 2; coquo,3; finio,4; dormio, 4; vivo,3; adhibeo, 2; praeparo, 1; audio,4; addo,3; misceo,2; signo,1

Вправа 6. Перекласти латинською мовою:

Нехай зберігається –

Вони фільтрують –

Розчин нехай буде простерилізовано –

Порошок нехай буде розділено –

Нехай будуть змішані –

Вправа 7. Перекласти українською мовою:

Praepara mixturam –

Sterilisetur solutio –

Misce, formentur pilulae –

Formetur suppositoria –

Repetatur! –

Misce, fiant guttae –

Misce, fiat solutio –

Praeparetur infusum –

Divide massam pilularum –

Вправа 8. Утворити наказовий спосіб дієслів:

infudo, ěre 3	sentio, ĩre 4	laboro, āre 1
adgibeo, ěre 2	conspergo, ěre 3	servo, āre 1
summo, ěre 3	formo, ěre 2	Praeparo, āre 1
filtro, āre 1	habeo, ěre 2	finio, ĩre 4

Домашнє завдання:

1. Вивчити граматичні категорії дієслова, правила визначення основи дієслів, визначення дієвідміни, утворення наказового способу від дієслів чотирьох дієвідмін.
2. Виконати вправи с. 28.
3. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 6).
4. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 6).

ТЕМА: УТВОРЕННЯ УМОВНОГО СПОСОБУ ДІЄСЛОВА

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

План:

1. Закінчення 3-ої особи однини та множини теперішнього часу дійсного способу активного та пасивного станів.
2. Утворення умовного способу та вживання його замість наказового способу в рецептурі.
3. Дієслово *fiō, fieri* та вживання його в рецептурних виразах.

ХІД РОБОТИ:

I. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Перевірка виконання вправ с. 28.

Завдання 2. Визначити дієвідміну наступних дієслів:

1. Filtro, āre	6. Dormio, īre
2. Verto, ēre	7. Macero, āre
3. Valeo, ēre	8. Doceo, ēre
4. Palpo, āre	9. Tero, ēre
5. Tussio, īre	10. Recipio, ēre

Завдання 3. Замінити цифрові позначення дієвідмін повною формою інфінітиву:

1. Colo,1	6. Dormio, īre
2. Salveo, 2	7. Addo,3
3. Vivo,3	8. Adhibeo, 2
4. Coquo,3	9. Praeparo, 1
5. Finio,4	10. Audio,4

Завдання 4. Визначити основу наступних дієслів:

Agitāre, infundēre, studīre, sentīre, formāre, docēre, nutrīre, tegēre

Завдання 5. Диктант слів.

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

Умовний спосіб

Для подальшого успішного засвоєння теми "Дієслово" Ви повинні запам'ятати наступні положення:

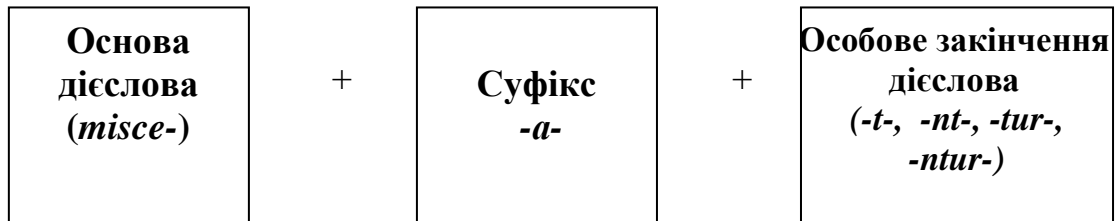
- закінчення 3-ї особи однини та множини теперішнього часу дійсного способу активного та пасивного станів:

<i>Activum</i>		<i>Passivum</i>	
Singularis	Pluralis	Singularis	Pluralis
-t-	-nt-	-tur-	-ntur-

➤ В рецепті умовний спосіб може вживатись замість наказового.

В умовному способі активного і пасивного станів зберігаються ті ж особові закінчення, що і у дійсному способі.

Модель утворення умовного способу

N.B.! У дієсловах 1-ї дієвідміни кінцевий голосний основи закінчується на "a", тому при утворенні умовного способу "a" переходить в "e" і після цього додається особове закінчення .

У рецептах умовний спосіб вживається в 3-ій особі однини та множини пасивного стану (тобто має закінчення **-tur-, -ntur-**), *наприклад:*

e
serv(a) + tur = servetur (нехай зберігається)

e
serv(a) + ntur = serventur (нехай зберігаються)

a
misce + tur = misce-a-tur (нехай змішується)

a
misce + ntur = misce-a-ntur (нехай змішуються)

a
solv + tur = solv-a-tur (нехай розчиняється)

a
solv + ntur = solv-a-ntur (нехай розчиняються)

a
fini + tur = fini-a-tur (нехай буде закінчено)

a
fini + ntur = fini-a-ntur (нехай будуть закінчені)

N.B.! Таким чином, характерним голосним умовного способу є: в 1-й дієвідміні "e", а в 2,3,4 – голосний "a".

➤ Умовний спосіб вживається:

a) в незалежних реченнях, що висловлюють наказ, прохання і перекладається українською мовою неозначеною формою дієслова або

виразом з часткою "нехай" і може вживатись замість наказового способу, наприклад:

Наказовий спосіб дієслова	Умовний спосіб
1. <i>Misce. Da. Signa.</i>	<i>Misceatur. Detur. Signetur.</i>
2. <i>Sterilisa!</i>	<i>Sterilisetur!</i>
3. <i>Solve!</i>	<i>Solvatur!</i>
4. <i>Da tales doses numero...</i>	<i>Dentur tales doses numero...</i>
5. <i>Divide in partes aequales numero...</i>	<i>Dividantur in partes aequales numero...</i>
6. <i>Repete! Bis repetere! Non repetere!</i>	<i>Repetatur! Bis repetatur! Non repetatur!</i>
7. <i>Recipe: (Rp.:)</i>	

б) у підрядних реченнях мети, наприклад: *Misce, ut formetur massa gelatinosa.*

➤ Запам'ятайте форми дієслова **fiō, fieri**, що вживається у різних рецептурних виразах.

3-я особа однини	fiat (ut fiat)	нехай утвориться, нехай зробиться (щоб утворилась, щоб зробилась)
3-я особа множини	fiant (ut fiant)	нехай утворяться, нехай зробляться (щоб утворилися, щоб зробилися)

РЕЦЕПТУРНІ ВИРАЗИ ТА ЇХ СКОРОЧЕННЯ

Misce, fiat pulvis	M., f. pulv.	Змішай, нехай утвориться порошок.
Misce, fiat unguentum	M., f. ung.	Змішай, нехай утвориться мазь.
Misce, fiat pasta	M., f. p.	Змішай, нехай утвориться паста.
Misce, fiat species	M., f. sp.	Змішай, нехай утворяться збори лікарські.
Misce, fiat suppositorium	M., f. supp.	Змішай, нехай утвориться суппозиторія

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Визначити дієвідміну за неозначеною формою дієслова:
venire (приходити), vidēre (бачити), monstrare (показувати), dare (давати), emēre (купувати), sentire (відчувати), tradēre (перекладати), sedēre (сидіти).

Вправа 2. Утворити від першої основної форми дієслова інфінітив:
lego 3 (читати, збирати), doceo 2 (вчити), noto 1 (відмічати), cado 3 (падати),

finio 4 (кінчати), vivo 3(жити), porto 1(носити), fleo 2 (плакати), venio 4 (приходити).

Вправа 3. Назвати дієслова в усіх основних формах:

deleo 2 (знищувати), voco 1 (звати), audio 4 (слухати), noto 1 (відмічати), punio 4 (карати), fleo 2 (плакати), mutuo 1(змінювати).

Вправа 4. Запам'ятайте формули привітання і прощання:

Ave! Avete! – Будь здоровий! Добридень! Прощай! Бувайте здорові!
Прощавайте!

Salve! Salvete! – Привіт! Будь здоров! Будьте здорові! (при зустрічі).

Vale! Valete! – Будь здоров! Будьте здорові! Прощай! Прощайте!

Salutem! – Привіт! (шле).

Ad multos annos! – Многая літа! (На довгі роки!).

Vive valeque! – Живи і будь здоров! (Будь здоровий і прощай!).

Omnes salvos volo! – Бажаю всім здоров'я!

Vivat! Vivant! – Хай живе! Хай живуть!

Cum Deo! – З Богом!

Laudetur Iesus Christus! Слава Ісусу Христу!

Feliciter vade! – Щасливої дороги!

Вправа 5. Утворити умовний спосіб дієслів:

infudo, ěre 3	sentio, ĩre 4	laboro, āre 1
adgibeo, ěre 2	conspergo, ěre 3	servo, āre 1
summo, ěre 3	formo, ěre 2	Praeparo, āre 1
filtro, āre 1	habeo, ěre 2	finio, ĩre 4

Вправа 6. Утворити форми умовного способу від дієслів:

Dividěre, signāre, diluěre, haběre, solvěre, nutrěre, praescriběre, docěre, colligěre, finěre, valěre, siccāre, decorticāre, extenděre, sanāre, scriběre, extrahěre, vivěre, providěre, olěre, liněre.

Домашнє завдання:

1. Вивчити граматичні категорії дієслова, правила визначення основи дієслів, визначення дієвідміни, утворення умовного способу від дієслів чотирьох дієвідмін.
2. Виконати вправи с. 28.
3. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вмiти їх читати і писати (словник с. 7).
4. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 7).

ТЕМА: ІМЕННИКИ І ВІДМІНИ. НЕУЗГОДЖЕНЕ ОЗНАЧЕННЯ

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Граматичні категорії іменника: рід, число, відмінок.
2. П'ять відмін іменників у латинській мові та визначення кожної з них.
3. Основа іменників. Запис іменників у навчальних словниках.
4. Перша відміна іменників, основні ознаки. Винятки щодо роду іменників першої відміни. Відмінкові закінчення іменників першої відміни.
5. Відмінювання в називному, родовому, знахідному та орудному відмінках однини і множини.
6. Неузгоджене означення в латинській мові.
7. Постановка неузгодженого означення після пояснювального слова і переклад його українською мовою.
8. Відмінювання термінів із неузгодженим означенням.
9. Вживання неузгодженого означення в фармацевтичній термінології.

ХІД РОБОТИ:

I. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Перекласти латинською мовою.

Нехай зберігається –

Вони фільтрують –

Розчин нехай буде простерилізовано –

Порошок нехай буде розділено –

Нехай будуть змішані –

Завдання 2. Перекласти українською мовою.

Praepara mixturam –

Misce, formentur pilulae –

Repetatur! –

Misce, fiat solutio –

Divide massam pilularum –

Sterilisetur solutio –

Formetur suppositoria –

Misce, fiant guttae –

Praeparetur infusum –

Завдання 1. Виконати тести:

Варіант 1

1. Яка частина мови змінюється за особами та числами?

- А. Іменник
- Б. Дієслово
- В. Прикметник
- Г. Займенник
- Д. Числівник

2. Основу латинського дієслова

- А. Інфінітиву

- знаходять за формою:
- Б. 1-ї особи однини активного стану
В. 3-ї особи однини пасивного стану
Г. Основи
Д. Наказового способу однини
3. 3-я особа множини теперішнього часу дійсного способу пасивного стану має закінчення:
- А. -o
Б. -t
В. -ntur
Г. -nt
Д. -tur
4. Серед перелічених нижче слів у словниковій формі вказати на дієслово:
- А. Aqua, a, f
Б. Aloë, ës, f
В. Signo, āre, l
Г. Siccus, a, um
Д. Siupus, i, m
5. Дієслово II дієвідміни від III дієвідміни відрізняється:
- А. Закінченням інфінітиву
Б. Довготою передостаннього голосного
В. Закінченням 3-ї особи однини активного стану дійсного способу
Г. Закінченням 1-ї особи однини активного стану дійсного способу
Д. Голосною основи
6. При відмінюванні дієслів з'єднувальна голосна з'являється у дієсловах дієвідміни:
- А. Першої
Б. Третьої
В. Четвертої
Г. Другої
7. При утворенні наказового способу множини необхідно:
- А. До основи дієслова додати особове закінчення
Б. Від інфінітиву відняти закінчення "re"
В. До наказового способу однини додати закінчення "te"
Г. До основи дієслова додати закінчення "te"

8. Встановити послідовність.

Закінчення дієслів:

1. –o
2. –are
3. –tur
4. –nt
5. –t

А. Інфінітив

- Б. 1-а особа однини активного стану
- В. 3-я особа однини активного стану
- Г. 3-я особа множини активного стану
- Д. 3-я особа однини пасивного стану

9. В рецепті найчастіше дієслово вживається у формі:

- А. Наказового способу
- Б. 1-ї особи однини активного стану дійсного способу
- В. 3-ї особи множини пасивного стану дійсного способу
- Г. 3-ї особи однини активного способу дійсного стану
- Д. 1-ї особи множини пасивного стану дійсного способу

10. Серед перелічених нижче закінчень інфінітиву визначте закінчення II дієвідміни

- А. -āre
- Б. -ēre
- В. -ĕre
- Г. -īre

Завдання 2. Визначити дієвідміну наступних дієслів:

Filtro, āre; verto, ēre; tussio, īre; tero, ĕre

Завдання 3. Визначте основу та дієвідміну наступних дієслів:

conquĕre, adgibēre, linīre, praecipitāre, summĕre, macerāre

Завдання 4. Диктант слів

Варіант 2

Завдання 1. Виконати тести:

1. В словниковій формі дієслово записується у формі:

- А. 3-ї особи однини пасивного стану дійсного способу
- Б. Інфінітиву
- В. 1-ї особи однини активного стану дійсного способу
- Г. Наказового способу однини
- Д. 3-ї особи однини пасивного

стану умовного способу

2. Встановити відповідність.

Форма дієслова:

1. Інфінітив
2. 3-я особа однини активного стану дійсного способу
3. Наказовий спосіб однини
4. Наказовий спосіб множини
5. 3-я особа однини пасивного стану умовного способу

- A. Vertēre
- Б. Recipit
- В. Repatur
- Г. Solvite
- Д. Misce

3. Основу дієслова знаходять за формою:

- A. 1-ї особи множини пасивного стану дійсного способу
- Б. 1-ї особи однини активного стану дійсного способу
- В. Інфінітиву
- Г. 3-ї особи однини активного способу дійсного стану
- Д. Наказового способу

4. 3-я особа однини теперішнього часу дійсного способу має закінчення:

- A. -o
- Б. -t
- В. -ntur
- Г. -nt
- Д. -tur

5. Закінчіть речення:

- A. Pharmaceutae...
- Б. Mentha planta medicate...

6. Серед перелічених дієслів визначте дієслова в наказовому способі:

- A. Audire
- Б. Sumit
- В. Sterilisate
- Г. Do
- Д. Solvunt

7. Інфінітив має закінчення:

- A. -tur
- Б. -re
- В. -t
- Г. -tur
- Д. -ntur

8. Змінюється за числами та особами:

- A. Дієслово
- Б. Іменник

- В. Займенник
Г. Числівник
Д. Прикметник
9. В рецепті дієслово вживається у формі:
- А. 1-ї особи однини активного стану дійсного способу
Б. 3-ї особи множини пасивного стану дійсного способу
В. 3-ї особи однини активного способу дійсного стану
Г. 1-ї особи множини пасивного стану дійсного способу
Д. Наказового способу
10. Серед перелічених нижче закінчень визначте закінчення III дієвідміни:
- А. -āre
Б. -ēre
В. -ĕre
Г. -īre

Завдання 2. Визначити дієвідміну наступних дієслів:

Dormio, īre; valeo, ēre; palpo, āre; infundo, ĕre

Завдання 3. Визначте основу та дієвідміну наступних дієслів:

sanāre, vivĕre, praeparāre, concidĕre, habĕre, finīre

Завдання 4. Диктант слів

Варіант 3

Завдання 1. Виконати тести:

1. Яка частина мови змінюється за особами та числами?
- А. Прикметник
Б. Займенник
В. Іменник
Г. Дієслово
Д. Числівник
2. Основу дієслова знаходять за формою:
- А. Основи
Б. 1-ї особи однини активного стану
В. 3-ї особи однини пасивного стану
Г. Інфінітиву
Д. Наказового способу однини

3. 3-я особа множини теперішнього часу дійсного способу пасивного стану має закінчення:
- A. -o
 Б. -t
 В. -ntur
 Г. -nt
 Д. -tur
4. Серед перелічених нижче слів у словниковій формі вказати на дієслово:
- A. Ampulla, a, f
 Б. Praeparo, āre, l
 В. Flavus, a, um
 Г. Siccus, a, um
 Д. Sirupus, i, m
5. Дієслово I дієвідміни від II дієвідміни відрізняється:
- A. Закінченням інфінітиву
 Б. Довготою передостаннього складу
 В. Закінченням 3-ї особи однини активного стану дійсного способу
 Г. Закінченням 1-ї особи однини активного стану дійсного способу
 Д. Голосною основи
6. При відмінюванні дієслів з'єднувальна голосна з'являється у дієсловах дієвідміни:
- A. Першої
 Б. Третьої
 В. Четвертої
 Г. Другої
7. При утворенні наказового способу множини необхідно:
- A. До основи дієслова додати особове закінчення
 Б. Від інфінітиву відняти закінчення "re"
 В. До наказового способу однини додати закінчення "te"
 Г. До основи дієслова додати закінчення "te"
8. Встановити послідовність. Дієвідміна:
1. Друга
 2. Перша
 3. Четверта
 4. Третя
- A. Dāre
 Б. Conspergēre
 В. Studēre
 Г. Sentīre

9. В рецепті дієслово вживається у формі:
- А. Інфінітиву
 - Б. 1-ї особи однини активного стану дійсного способу
 - В. 3-ї особи множини пасивного стану дійсного способу
 - Г. Наказового способу
 - Д. 1-ї особи множини пасивного стану дійсного способу
10. Закінчіть речення:
- А. Valeriana planta...
 - Б. Valeriana et Mentha plantae...

Завдання 2. Визначити дієвідміну наступних дієслів:

Masero, āre; doceo, ēre; audio, īre; divide, ěre

Завдання 3. Визначити основу та дієвідміну наступних дієслів:

Linīre, dividĕre, adjuvāre, colāre, terĕre, continĕre

Завдання 4. Диктант слів

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

Граматичні категорії іменника

Іменник латинської мови має наступні категорії:

1. Рід

чоловічий - masculinum - m

жіночий - femininum - f

середній - neutrum - n

2. Число

однина - singularis - sing.

множина - pluralis - plur.

3. Відмінок

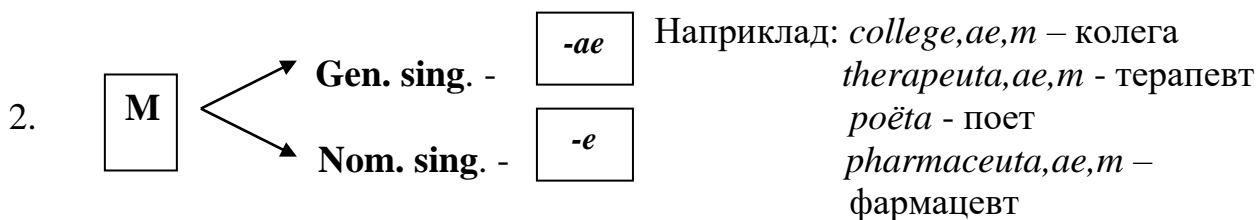
Найбільш уживані в фармацевтичній термінології 5 відмінків:

Nominativus - Nom. - називний (хто? що? quis? quid?) відмінок підмета, головного слова у терміні: - aqua - вода

Genetivus - Gen. - родовий (кого? чого? cuius?) відмінок неузгодженого означення: gutta aquae - крапля води

Dativus - Dat. - давальний (кому? чому? для кого? для чого? cui?) відмінок непрямого додатка: Da aegrotae. - Видай хворій.

Accusativus - Acc. - знахідний (кого? що? quem? quid?) відмінок прямого додатка, завжди залежить від дієслова: Infunde aquam. - Налий воду.

Вживання прийменників з іменниками.

Прийменники в латинській мові поділяються на 3 групи:

а) прийменники, що вживаються із знахідним відмінком:

ad – к, для, до, в (в рецептах);

per – через

Наприклад: *Da ad chartam* – видай в папері

Da ad ollam – видай в баночці

Sante guttas per horam – прийми ліки через годину.

б) прийменники, що вживаються з орудним відмінком:

cum – з, разом

ex – із

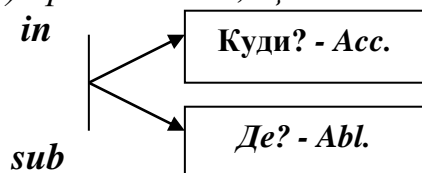
pro – для

Наприклад: *Sume guttam cum aqua* – приймай краплі з водою

Prepara tincturam ex herba – приготуй настоянку із трави

Praepara herbam pro tincture – приготуй траву для настоянки

в) прийменники, що вживаються з двома відмінками:

Наприклад: *Infunde* (куди?) *in lagenam*

Da (де?) *in lagena*

Sune (куди?) *sub linguam*

Solve (де?) *sub lingua*

НЕУЗГОДЖЕНЕ ОЗНАЧЕННЯ

Положення 1. Неузгоджене означення виражається в латинській мові іменником у родовому відмінку однини або множини,

наприклад: *Aqua Menthae* (*Gen.sing.*)

Aqua Amygdalarum (*Gen.sing.*)

Положення 2. Неузгоджене означення завжди стоїть після пояснювального іменника. Українською мовою перекладається прикметником або іменником,

наприклад: *massa pilularum* – пілюльна маса

Oleum Olivarum – оливкова олія

Tinctura Valerianae – валеріанова настойка

Tabletta Analgini – таблетка анальгін

Положення 3. Неузгоджене означення пишеться з великої літери в середині терміну, якщо воно означає назву рослини, лікарського препарату або хімічного елементу,

наприклад: *Aqua Menthae*

Tabletta Analgini

Aqua Plumbi

Положення 4. При відмінюванні термінів з неузгодженим означенням відмінюється тільки іменник, який пояснює неузгоджене означення, а неузгоджене означення залишається без змін,

наприклад:

<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
<i>Nom.</i>	<i>Aqua Menthae</i>	<i>Aquae Menthae</i>
<i>Gen.</i>	<i>Aquae Menthae</i>	<i>Aquarum Menthae</i>
<i>Acc.</i>	<i>Aquam Menthae</i>	<i>Aquas Menthae</i>
<i>Abl.</i>	<i>Aqua Menthae</i>	<i>Aquis Menthae</i>

Запам'ятайте! Моделі наступних готових лікарських засобів:

Menthae piperitae

Aqua Amygdalarum amararum

Foeniculi

Plumbi

Belladonnae

Convallariae

Valerianae

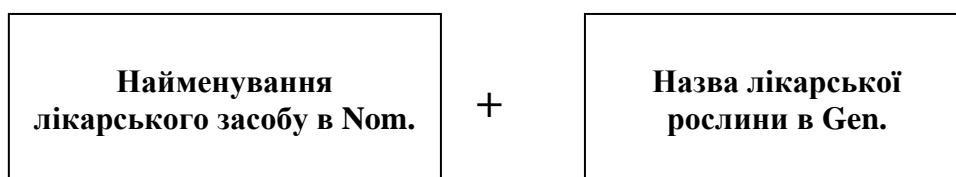
Tinctura Menthae piperitae

Calendulae

Leuzeae

Schizandrae chinensis

Загальна модель будови назв лікарських засобів

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Нижче подані іменники I відміни в *Nom. sing.* записати їх в словниковій формі:

Urtica, scatula, hora, Chamomilla, Valeriana, Convallaria, aegrota, gemma, Aqua.

Вправа 2. Визначити серед наведених нижче слів-іменників I відміни, слова грецького походження, що є винятками із правила про рід:

Tinctura; Chole; Herba; Planta; Aloë; Valeriana; Mentha; Collega; Convallaria; Hippophaë; Pharmaceuta; Oblata

Вправа 3. За словниковою формою поставити наступні іменники в Gen.sing.

folium, i n	bacca, ae f	odor, odoris m
oleum, i n	dosis, is f	sulfur, uris n
gutta, ae f	gemma, ae f	die, ei f
infusum, i n	liquor, oris m	pix, picis f

Вправа 4. Провідміняти іменники:

gutta, pilula, ampulla, aqua, planta.

Вправа 5. Перекласти словосполучення латинською мовою.

настоянка календули, таблетка анальгіну, плід кропу, настій трави термопсису, трава череди, кора крушини, ягода брусниці, листок кропиви, корінь кульбаби, вода кропу, відвар кори

Вправа 6. Підкреслити основу та визначити відміну іменників.

planta, ae f	semen, inis n	rhizoma, atis n	solutio, onis f
mucilago, inis f	amylum, i n	linimentum, i n	genu, us n
Quercus, us f	Adonis, idis f	fructus, us m	spiritus, us m
flos, oris m	dens, ntis m	lac, lactis n	dosis, is f

Вправа 7. Заповнити таблицю.

Іменник в словниковій формі	Відміна іменника	Іменник в Gen.sing.	Основа іменника
Cornu, us n			
Unguentum, i n			
Sapo, onis m			
Sirupus, i m			
Spiritus, us m			
Res, ei f			
Valeriana, ae f			
Acidum, i n			
Oleum, i n			
Dies, ei f			
Flos, oris m			

Вправа 8. Утворити назви настоянок.

ТЕМА: ІМЕННИКИ II ВІДМІНИ

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Друга відміна іменників
2. Іменники чоловічого роду не -er
3. Винятки щодо роду іменників II відміни
4. Відмінкові закінчення і відмінювання іменників II відміни чоловічого роду
5. Латинсько-грецькі дублети іменників II відміни чоловічого роду.
6. Іменники середнього роду II відміни, їх ознаки.
7. Відмінкові закінчення іменників II відміни середнього роду. Особливості відмінювання іменників середнього роду.
8. Назви лікарських засобів, переклад їх українською мовою.

ХІД РОБОТИ:

I. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

1. Контрольні запитання:

1. Які категорії має іменник в латинській мові?
2. Скільки відмін має іменник в латинській мові?
3. Як визначається відміна іменників в латинській мові?
4. Як знайти основу іменника?
5. Яку роль відіграє основа латинських іменників?
6. Як записуються в словниках латинські іменники?
7. Які іменники відносяться до I відміни?
8. Навести приклади іменників.
9. Які іменники відносяться до першої відміни як виняток? Навести приклади.
10. Як провідміняти іменник? (Згадайте алгоритм відмінювання).
11. Яка особливість застосування прийменників в латинській мові. Назвати групи прийменників.
12. Які прийменники вживаються з знахідним відмінком?
13. Які прийменники вживаються з орудним відмінком?
14. Які прийменники вживаються з двома відмінками?
15. Що таке неузгоджене означення? Чим воно виражається?
16. Яке значення має неузгоджене означення в фармацевтичній термінології?
17. Як відмінюються фармацевтичні терміни з неузгодженим означенням? Навести приклади.

2. Заповнити таблицю

Іменник в словниковій формі	Відміна іменника	Основа іменника	Іменник в Gen.sing.
1	2	3	4
aegrotus, ae, m ampulla, ae, f pnoë, ës, f college, ae, m morbus, i, n usus, us, m unguentum, i, n lingua, ae, f dosis, is, f rhizoma, atis, n dies, ei, f cornu, us, n			

3. Утворити назви наступних лікарських засобів:

1. Трава ефедри (Ephedra,ae,f)
2. Бруньки берези (Gemma,ae,f; Betula,ae,f)
3. Таблетки бромкамфори (Tabuletta,ae,f; Bromcamfora,ae,f)
4. Ягоди лимоннику (Vaccina,ae,f; Schizandra,ae,f)
Вода роз (Aqua,ae,f; Rosa,ae,f).

Завдання 4. Перекласти крилаті вирази:

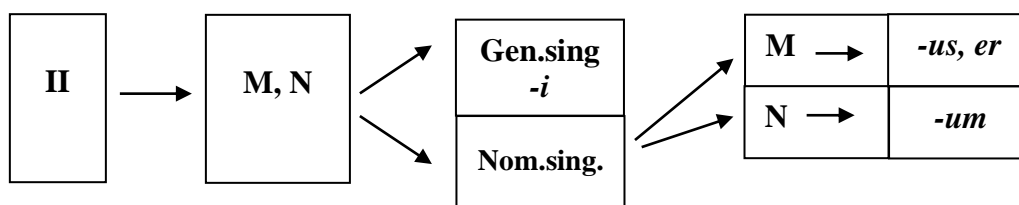
Природа оздоровляє, лікар лікує хвороби
Ми вчимося не для школи, а для життя
Через терни до зірок
Про вовка помовка
Перемога любить старання
Школа (майстерня) мудрості

Завдання 5. Диктант слів

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

Друга відміна іменників

До другої відміни належать іменники чоловічого і середнього роду, які в *Gen.sing.* мають закінчення "-i", а в *Nom.sing.* "чоловічий рід - *-us, -er*; середній рід - *-um*".

Наприклад:

<i>Повна словникова форма</i>	<i>Скорочена словникова форма</i>	<i>Переклад</i>
acidum, acidi, neutrum	acidum, i, n	кислота
bacillus, bacilli, masculinum	bacillus, i, m	паличка
butyrum, butyrum, neutrum	butyrum, i, n	масло
folium, folii, neutrum	folium, i, n	листок
globulus, globuli, masculinum	globulus, i, m	кулька
oleum, olei, neutrum	oleum, i, n	оля
suppositorium, suppositorii, neutrum	suppositorium, i, n	супозиторій
decoctum, decocti, neutrum	decoctum, i, n	відвар
Helianthus, Helianthi, masculinum	Helianthus, i, m	соняшник
infusum, infusi, neutrum	infusum, i, n	настій
Leonurus, Leonuri, masculinum	Leonurus, i, m	пустирник
extractum, extracti, neutrum	extractum, i, n	екстракт
linimentum, linimenti, neutrum	linimentum, i, n	лінімент
unguentum, unguenti, neutrum	unguentum, i, n	мазь
medicamentum, medicamenti, neutrum	medicamentum, i, n	ліки
Охусoccus, Охусocci, masculinum	Охусoccus, i, m	журавлина
remedium, remedii, neutrum	remedium, i, n	засіб (лікарський)
numerus, numeri, masculinum	numerus, i, m	число
Rheum, Rhei, neutrum	Rheum, i, n	ревінь
Strophanthus, Strophanti, masculinum	Strophanthus, i, m	строфант
sirupus, sirupi, masculinum	sirupus, i, m	сироп
Vitrum, vitri, neutrum	Vitrum, i, n	склянка

Іменники чоловічого роду на *-er*

Серед іменників II відміни чоловічого роду із закінченням на *-er* є такі, у яких в сонові починаючи з *Gen.sing.* голосна «e» випадає. Наприклад:

magister, magistri,

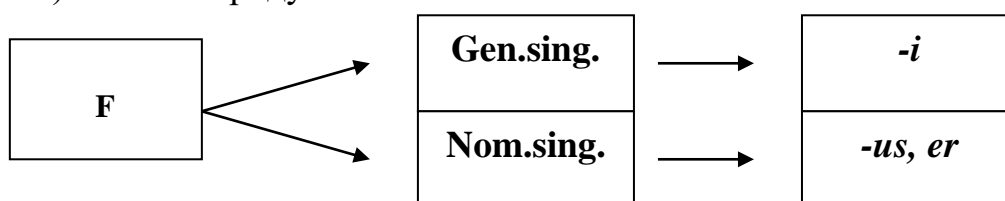
liber, libri, але *puer, pueri* - хлопчик

Подібне зустрічається в українській мові (вітер, вітру, але вчитель, вчителю).

Винятки щодо роду іменників II відміни

До II відміни як виняток належать іменники:

1) жіночого роду:

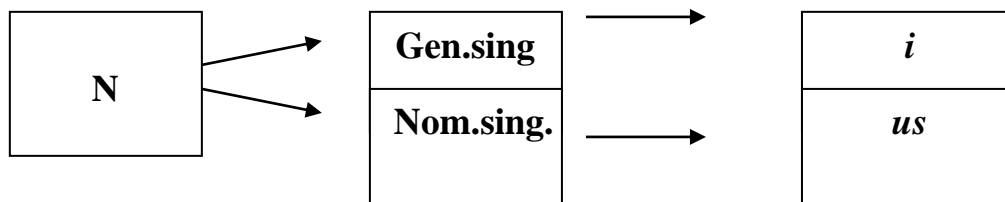

Наприклад:

bolus, boli, femininum – глина, велика пілюля

methodus, methodi, femininum – метод
athomus, athomi, femininum – атом
crystallus, crystalli, femininum – кристал
humus, humi, femininum – земля
diameter, diametri, femininum – діаметр

2) середнього роду:

Наприклад:

virus, viri, neutrum – вірус, мікробна отрута
vulgus, vulgi, neutrum – натовп, юрба

3) до жіночого роду відносяться також іменники, які означають назви дерев та кущів:

Наприклад:

Alnus, i, f – вільха
Amygdalus, i, f – мигдаль
Citrus, i, f – лимон
Crataegus, i, f – глід
Eucaliptus, i, f – евкаліпт
Pinus, i, f – сосна
Rhamnus, i, f – жостер
Sambucus, i, f – бузина
Sorbus, i, f – горобина

Відмінкові закінчення і відмінювання іменників II відміни чоловічого роду

Чоловічий рід (-us, -er)					
amicus, i, m – друг, приятель			liber, bri, m - книжка		
Casus	Singularis	Pluralis	Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	-us (amic -us)	-i (amic -i)	Nom.	-er (liber)	libr -i
Gen.	-i (amic -i)	-orum (amic -orum)	Gen.	libr -i	libr -orum
Acc.	-um (amic -um)	-os (amic -os)	Acc.	libr -um	libr -os
Abl.	-o (amic -o)	-is (amic -is)	Abl.	libr -o	libr -is

Латинсько-грецькі дублети іменників II відміни чоловічого роду

Латинський іменник	Грецький іменник і його основа	Значення
animus, i, m	psyche, (psych-)	душа, духовна сила
cancer, cri, m	carcinus, (carcin-)	рак, ракова пухлина

morbus, i, m	nosos, (nos-) pathos, (path-)	хвороба, захворювання
medicus, i, m	latros, (latr-)	лікар
musculus, i, m	myos, (my-)	м'яз
nasus, i, m	rhis, (rhin-)	ніс
nervus, i, m	neuron, (neur-)	нерв
oculus, i, m	ophthalmos, (ophthalm-)	око
somnus, i, m	hypnos, (hypn-)	сон
ventriculus, i, m	gaster, (gastr-)	шлунок

Іменники середнього роду II відміни

До середнього роду другої відміни належать іменники, що мають в називному відмінку однини закінчення **-um**.

Наприклад:

<i>Повна словникова форма</i>	<i>Скорочена словникова форма</i>	<i>Переклад</i>
acidum, acidi, neutrum	acidum,i,n	кислота
butyrum, butyrum, neutrum	butyrum,i,n	масло
folium, folii, neutrum	folium,i,n	листок
infusum, infusi, neutrum	infusum,i,n	настій
decoctum, decocti, neutrum	decoctum,i,n	відвар
linimentum, linimenti, neutrum	linimentum,i,n	лінімент
Foeniculum, Foeniculi, neutrum	Foeniculum,i,n	кріп
remedium, remedii, neutrum	remedium,i,n	засіб (лікарський)
suppositorium, suppositorii, neutrum	suppositorium,i,n	супозиторій
unguentum, unguenti, neutrum	unguentum,i,n	мазь
Lycopodium, Lycopodii, neutrum	Lycopodium,i,n	лікоподій
gossypium, gossypii, neutrum	gossypium,i,n	вата (бавовник)

Відмінкові закінчення і відмінювання іменників другої відміни середнього роду

<i>verbum,i,n</i> - СЛОВО		
<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
<i>Nom.</i>	-um (verb -um)	-a (verb -a)
<i>Gen.</i>	-i (verb -i)	-orum (verb -orum)
<i>Acc.</i>	-um (verb -um)	-a (verb -a)
<i>Abl.</i>	-o (verb -o)	-is (verb -is)

Nota bene! При відмінюванні іменники середнього роду, незалежно від того, до якої відміни вони належать, мають однакові закінчення в називному та знахідному відмінках. При чому, у множині називного та знахідного відмінків вони мають закінчення **-a**.

Наприклад: **acidum** – кислота, **acida** – кислоти;
unguentum – мазь, **unguenta** – мазі;

infusum – настій, *infusa* – настої;

Назви лікарських засобів

Назви лікарських засобів, як правило, іменники II відміни середнього роду, тому в *Nom. Sing.* вони мають закінчення *-um*, а в *Gen. Sing.* – *i*.

Наприклад: *Codeinum, i, n*

Validolum, i, n

Papaverinum, i, n

Українською мовою назви лікарських засобів не перекладаються, а перекладаються (транслітерується) українськими літерами без закінчення *-um*.

Наприклад: *Analginum* - анальгін, *Coffeinum* - кофеїн, *Morphinum* - морфін, *Dibazolium* - дибазол, *Validolum* - валідол, *Ephedrinum* - ефедрин, *Novocainum* – новокаїн.

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. За закінченням іменників II відміни визначити відмінок.

Sirupi; Bolo; Succum; globuli; Leonuri; bacilli; libris; puer; succi (pl.); medicos

Вправа 2. Провідмінити іменники II відміни.

sirupus, i m; bolus, i f; aegrotus, i m; strobilus, i m; medicus, i m

Вправа 3. Заповнити таблицю

Іменник в словниковій формі	Відміна іменника	Іменник в Gen.sing.	Основа іменника
collega,ae,f			
morbus,i,n			
unguentum,i,n			
lingua,ae,f			
dosis,is,f			
rhizoma,atis,n			
dies,ei,f			
cornu,us,n			

Вправа 4. Серед перелічених нижче слів у словниковій формі визначити іменники II відміни:

Aloë,ës,f	Collega,ae,m	Radix,icis,f	Linimentum, i,n
Sirupus,i,m	Magister,tri,m	Dies,ei,f	Hippophaë, ës, f
Spiritus,us,m	Bolus,i,f	Quercus, us,f	Species, ei, f
Rhizoma, atis, f	Cortex, icis, m	Virus,i,n	Crystallus,i,f

Вправа 5. Перекласти українською мовою:

1. Oleum Helianthi
2. Aqua Amygdalarum
3. Praeparate sirupum e baccis Rubi idaei

4. Da Succum Kalanchoës
5. Medicus praescribit Tincturam Leonuri
6. Pharmaceuta praeparat globulos
7. Adde in mixtura Aquam Amygdalarum

Вправа 6. За закінченням іменників II відміни визначити їх відмінок:
 Sirupi; Bolo; Librorum; Magistrorum; Medicus; Sirupus; Libris; Succus (plur.); Succum; Leonuri; Crystallis; Puer; Liber; Bacilli (plur.); Globulo

Вправа 7. Встановити відповідність.

Латинський іменник II відміни чоловічого роду	Грецький корінь, що відповідає одному з латинських іменників першої колонки
1. Mediculus, i, m	rhin-
2. Nasus, i, m	ophthalm-
3. Musculus, i, m	iatr-
4. Morbus, i, m	myos- (my-)
5. Oculus, i, m	neur-
6. Nervus, i, m	pathos-

Вправа 8. Провідміняти наступні іменники.

linimentum, i n; decoctum, i n; oleum, i n; extractum, i n; acidum, i n

Вправа 9. Перекласти речення.

а) латинською мовою

1. Із трави і листків рослин готують настої та екстракти –
2. Додай в мікстуру цукровий сироп –
3. Зберігай олію блекоти в баночці –
4. Приготуй настій із трави ромашки –

б) українською мовою

1. Vitamina in granulis saepe dentur –
2. Praepara infusum e foliis Eucalypti –
3. Cola oleum Helianthi per gossypium –
4. E herba Absinthii extractum et tinctura parantur –

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 37-39.
2. Виконати вправи с. 40 – 41.
3. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 9).
4. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 9).

ТЕМА: ПРИКМЕТНИК І ГРУПИ. УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ З ІМЕННИКАМИ

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процьок І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Категорії прикметників в латинській мові.
2. Дві групи латинських прикметників. Переклад їх українською мовою.
3. Прикметники І групи, родові закінчення, словникова форма.
4. Алгоритм узгодження прикметників з іменниками.
5. Приклади узгодження прикметників першої групи з іменниками І та ІІ відмін.
6. Фармацевтичні терміни з узгодженим означенням та прописування їх в рецептах.

ХІД РОБОТИ:

І. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Контрольні запитання

1. Які іменники відносяться до ІІ відміни?
2. Навести приклади слів у словниковій формі.
3. Які іменники жіночого роду, як виняток, відносяться до ІІ відміни? Навести приклади.
4. Які іменники середнього роду, як виняток, відносяться до ІІ відміни? Навести приклади.
5. Які іменники, назви дерев, кущів, як виняток, відносяться до ІІ відміни? Навести приклади.

Завдання 2. Серед перелічених нижче слів у словниковій формі визначити іменники ІІ відміни:

1. Aloë,ēs,f	6. Magister,tri,m	11. Dies,ei,f
2. Sirupus,i,m	7. Radix,icis,f	12. Virus,i,n
3. Collega,ae,m	8. Bolus,i,f	13. Crystallus,i,f
4. Medicus,im	9. Spiritus,us,m	14. Pilula,ae,f
5. Unguentum,i,n	10. Succus,i,m	15. Tempus,oris,n

Завдання 3. За закінченням іменників ІІ відміни визначити їх відмінок:

1. Sirupi	6. Librorum	11. Medicus
2. Bolo	7. Magistrorum	12. Sirupus
3. Succum	8. Libris	13. Liber
4. Cristallis	9. Puer	14. Bacilli (plur.)
5. Leonuri	10. Succi (plur.)	15. Globulo

Завдання 4. Перекласти:

а) українською мовою:

1. Oleum Helianthi
2. Aqua Amygdalarum
3. Praeparate sirupum e baccis Rubi idaei
4. Da Succum Kalanchoës
5. Medicus praescribit Tincturam Leonuri
6. Pharmaceuta praeparat globulos
7. Adde in mixtura Aquam Amygdalarum
8. Mixtura cum Tincturam Leonuri adgibetur

б) латинською мовою

1. Настойка собачої кропиви з настойкою конвалії.
2. Приготуй сироп
3. Збовтайте мікстуру з настойкою
4. Розчини в соняшниковій олії камфору
5. Приготуй сік із ягід чорниці

Завдання 5. Встановити відповідність

<i>Латинський іменник II відміни чоловічого роду</i>	<i>Грецький корінь, що відповідає одному з латинських іменників першої колонки</i>
1. Mediculus, i, m	rhin-
2. Nasus, i, m	ophthalm-
3. Musculus, i, m	iatr-
4. Morbus, i, m	myos- (my-)
5. Oculus, i, m	neur-
6. Nervus, i, m	pathos-

Завдання 6. Перекласти крилаті вирази:

Балакучий язик приносить шкоду

Чесне життя – щасливе

Погане зілля швидко росте

Найвище благо медицини – здоров'я

Небажана особа (особа, яка не користується прихильністю)

Завдання 7. Диктант слів

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

Прикметник в латинській мові має такі ж самі категорії, що і в українській, а саме:

**2 числа (numerus) – Numerus singularis
Numerus pluralis**

3 роду (genus) - *Genus masculinum*
Genus femininum
Genus neutrum

6 відмінків (casus) – *Nominativus*

Genetivus

Dativus

Accusativus

Ablativus

Vocativus

В латинській мові прикметник не має своєї відміни і відмінюється за зразками іменників I, II, III відмін і, залежно від цього, поділяються на 2 групи:

- прикметники I групи відмінюються як іменники I і II відмін;
- прикметники II групи відмінюються як іменники III відміни.

Прикметники першої групи – це прикметники, що відмінюються за зразками іменників I і II відмін і мають наступні родові закінчення:

- чоловічий рід в *Nom.sing.* має закінчення *-us*, або *-er*;
- жіночий рід в *Nom.sing.* має закінчення *-a*;
- середній рід в *Nom.sing.* має закінчення *-um*.

Відповідно, жіночий рід буде відмінюватись як іменники I відміни, тобто в *Gen.sing.* мають закінчення *-ae*.

Чоловічий та середній роди будуть відмінюватись як іменники II відміни і в *Gen.sing.* мають закінчення *-i*.

АЛГОРИТМ

узгодження прикметників з іменниками

1. Визначити форму терміна.
2. Визначити за словниковою формою рід іменника.
3. Вибрати із словникової форми прикметника прикметник того ж роду, що і іменник.
4. Прикріпити до іменника відібраний прикметник і скласти термін в *Nom.sing.*
5. Визначити відміни іменника і прикметника та до їх основ додати відповідні закінчення.

Наприклад: треба утворити латинською мовою словосполучення:

«Густі сиропи» - Хто? Що? – *Nom.plur.*

- 1) *sirupus, i, m* – чоловічий рід
- 2) *spissus, a, um* – *spiccus*
- 3) *sirupus, i* – іменник II відміни
- 4) *sirupus spiccus* – форма *Nom.sing.*
spiccus – прикметник чоловічого роду II відміни
- 5) *Sirupi spicci* – форма *Nom.plur.*

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Написати словникову форму прикметників.

pulveratus, limpidus, cinereus, ruber, frigidus, camphoratus, dilutus, depuratus, amylaceus

Вправа 2. Утворити:

а) форму середнього роду прикметника

oleosus, coeruleus, hydricus, fuscus, albus, exsiccatus, fluidus, aethereus, liquefactus, albus

б) форму жіночого роду прикметника

aquosus, purus, concentratus, concisus, nigrus, pineritus, obductus, oleosus, spissa, rectificata

Вправа 3. Визначити рід прикметника та утворити Gen.sing

caratum, flava, adgesivum, ophthalmica, nativus, dura, liquida, elasticum, crystallisatus

Вправа 4. Серед наведених нижче слів у словниковій формі визначити прикметники I групи: musculus,i,m; audio,ire,f; amarus,a,um; herba,ae,f; niger,gra,grum

Вправа 5. За формою прикметника визначити рід іменника:

1. Unguentum cinereum
2. Crystallus lucida
3. Cor amarum
4. Bolus alba
5. Flos flavus
6. Sal amarum

Вправа 6. Узгодити прикметник з іменником та перекласти словосполучення латинською мовою:

кислота концентрована –
краплі олійні –
сироп густий –
кристал чорний –
капсула желатинова –
екстракт рідкий –
пластир складний –
склянка темна –

Вправа 7. Узгодити прикметник з іменником

1. cera, ae f; (flavus, a, um)
2. flos, oris m; (ruber, bra, brum)
3. tinctura, ae f; (amarus, a, um)

4. unguentum, i n; (compositus, a, um)
5. folium, i n; (exsiccatum, a, um)
6. solutio, onis f; (spirituosus, a, um)
7. Vaselineum, i n; (albus, a, um)
8. charta, ae f; (paraffinatus, a, um)
9. remedium, i n; (cardiacus, a, um)
10. succus, i m; (dilutus, a, um)

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 66 – 68.
2. Виконати вправи с. 69.
3. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 10).
4. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 10).

ТЕМА: ІМЕННИКИ ІІІ ВІДМІНИ. ХАРАКТЕРНІ ЗАКІНЧЕННЯ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ ІІІ ВІДМІНИ

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Іменники ІІІ відміни: основна ознака, приклади слів.
2. Особливості іменників ІІІ відміни:
 - рівноскладові і нерівноскладові іменники;
 - словникова форма іменників ІІІ відміни;
 - основа іменників ІІІ відміни;
 - три типи відмінювання іменників ІІІ відміни.
3. Вживання іменників ІІІ відміни у фармацевтичній термінології.
4. Іменники ІІІ відміни чоловічого роду, закінчення називного та родового відмінків однини.
5. Винятки щодо роду чоловічого роду третьої відміни.
6. Родові закінчення іменників ІІІ відміни. Відмінювання іменників чол. роду ІІІ відміни в називному, родовому, знахідному та орудному відмінках однини та множини.
7. Узгодження прикметників першої групи з іменниками чол. роду третьої відміни.

ХІД РОБОТИ:

І. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Контрольні запитання:

1. Скільки груп має прикметник в латинській мові?
2. Які прикметники належать до першої відміни?
3. Як прописуються у словниках прикметники першої групи?
4. Що таке узгоджене означення?
5. Яке місце займає прикметник у фармацевтичних термінах (перед іменником чи після нього)?

Завдання 2. Серед наведених нижче слів у словниковій формі визначити прикметники першої групи:

musculus, i, m; audio, ire, f; amarus, a, um; herba, ae, f; niger, gra, grum

Завдання 3. За формою прикметника визначити рід іменника:

Unguentum cinereum, Folia sicca (множина), Crystallus lucida, Bolus alba, Flos flavus, Sal amarum, Infusa pura (множина), Amygdalus amara.

Завдання 4. Перекласти крилаті вирази:

Людина прикрашає місце, а не місце людину

Благо (здоров'я) народу – найвищий закон

Заради честі

Завдання 5. Диктант слів

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

До III відміни належать іменники всіх трьох родів, які мають:

у *Genetivus singularis* закінчення –is

у *Nominativus singularis* вони мають різні закінчення:

- чоловічий рід: -or, -os, -er, -ex, -es, -o;
- жіночий рід: -as, -us, -is, -es, -s, -x, -do, -go, -io;
- середній рід: -en, -ur, -us, -e, -al, -ar, -ma, -te, -c, -l

Наприклад:

virgo, inis f – дівчина

radix, icis f – корінь

Adonis, idis f – адоніс(горицвіт)

odor, oris m – запах

homo, inis m – людина

cortex, icis m – кора

Piper, eris n – перець

lactis, lactis n – молоко

semen, inis n – насіння

Іменники III відміни поділяються на рівноскладові та нерівноскладові.

Іменники називаються рівноскладові, якщо вони мають однакову кількість складів у називному та у родовому відмінках однини.

Нерівноскладові – в родовому відмінку однини на один склад більше, ніж у називному відмінку.

Наприклад:

<i>Singularis</i>			
<i>Рівноскладові</i>		<i>Нерівноскладові</i>	
Nom.	propolis	Nom.	mucilago
Gen.	propolis	Gen.	mucilaginis
Nom.	cutis	Nom.	flos
Gen.	cutis	Gen.	floris

При знайомстві зі словниковою формою іменників говорилося про важливість закінчень *Genetivus singularis*, за якими визначається належність до відміни.

СЛОВНИКОВА ФОРМА

У словниках іменники III відміни записуються так само, які і іменники інших відмін, тільки закінчення нерівноскладових іменників записуються разом з часткою основи, оскільки основи називного та родового відмінків однини у таких іменників не співпадають.

Наприклад: cortex, icis m; radix, icis f; semen, inis n.

Односкладові іменники у родовому відмінку записуються повністю.

Наприклад:

dens, dentism – зуб;

pars, partism – частина;

os, orism – рот;

cor, cordisn – серце.

ОСНОВА

Основу іменника визначаємо, відкинувши закінчення **-is** в родовому відмінку.

Складність виділення основи полягає в тому, що основа іменників III відміни у багатьох випадках не збігається з називним відмінком однини. Іменники III відміни кожного роду мають не одне, а декілька закінчень. При відмінюванні відмінникові закінчення додаються до основи, яка визначається за формою родового відмінка однини без закінчення **-is**.

Наприклад:

<i>Переклад</i>	<i>Nom.sing.</i>	<i>Gen. sing.</i>	<i>Основа</i>
корінь	radix, icis	<u>radicis</u>	radic-
слиз	mucilago, inis	<u>mucilaginis</u>	mucilagin-
рідина	liquor, oris	<u>liquoris</u>	liquor-

Відмінкові закінчення іменників III відміни

	<i>Singularis</i>		<i>Pluralis</i>	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	різні	різні	-es	-a(-ia)
Gen.	-is	-is	-um (-ium)	-um (-ium)
Dat.	-i	-i	-ibus	-ibus
Acc.	-em	Acc.=Nom.	-es	-a(-ia)
Abl.	-e (-i)	-e (-i)	-ibus	-ibus

З таблиці можна зробити висновок, що іменник середнього роду в однині має однакові закінчення в називному та знахідному відмінках, а у множині **-a (-ia)**. В дужках подано закінчення **голосного типу!!!**

ТРИ ТИПИ ВІДМІНЮВАННЯ

В залежності від відмінностей закінчень іменники III відміни поділяються на три типи:

- приголосний,
- голосний
- мішаний.

Тип відмінювання залежить від того, яке закінчення має іменник у називному відмінку однини.

Приголосний тип

Основним типом відмінювання іменників – є **приголосний тип**.

За приголосним типом III відміни відмінюються **нерівноскладові** іменники чоловічого, жіночого та середнього родів, основа яких закінчується на одну приголосну.

Наприклад:

nomen, inis n – ім'я;
solutio, onis f – розчин;

liquor, oris m – рідина.

Відмінювання іменників за приголосним типом

<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>		
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	liquor	solutio	nomen
Gen.	liquor- is	solution- is	nomin- is
Dat.	liquor- i	solution- i	nomin- i
Acc.	liquor- em	solution- em	nomen
Abl.	liquor- e	solution- e	nomin- e
<i>Casus</i>	<i>Pluralis</i>		
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	liquor- es	solution- es	nomin- a
Gen.	liquor- um	solution- um	nomin- um
Dat.	liquor- ibus	solution- ibus	nomin- ibus
Acc.	liquor- es	solution- es	nomin- a
Abl.	liquor- ibus	solution- ibus	nomin- ibus

Голосний тип

За голосним типом відмінюються іменники середнього роду, але тільки ті, які в називному відмінку однини мають закінчення **-al**, **-ar**, **-e**.

Наприклад:

animal, alis n – тварина;

cochlear, aris n – ложка;

secale, is n – жито.

Відмінювання іменників за голосним типом

<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>		
	Nom.	animal	cochlear
Gen.	animal- is	cochlear- is	secal- is
Dat.	animal- i	cochlear- i	secal- i
Acc.	animal	cochlear	secale
Abl.	animal- i	cochlear- i	secal- i
<i>Casus</i>	<i>Pluralis</i>		
	Nom.	animalia	cochlearia
Gen.	animal- ium	cochlear- ium	secal- ium
Dat.	animal- ibus	cochlear- ibus	secal- ibus
Acc.	animalia	cochlearia	secalia
Abl.	animal- ibus	cochlear- ibus	secal- ibus

Мішаний тип

За змішаним типом відмінюються рівноскладові іменники, які закінчуються в називному відмінку однини на **-es**, **-is** та ті, основа яких

закінчується на дві та більше приголосні. Здебільшого до даного типу належать іменники чоловічого та жіночого родів.

Наприклад:

pars, partis f – частина;
 Vites, is n – брусниця;
 Digitalis, is f – наперстянка,
 Bidens, ntis f – череда.

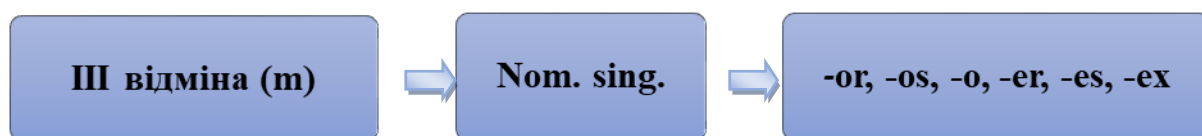
Іменники змішаної групи відмінюються за приголосним типом і лише в родовому відмінку множини мають закінчення **-ium**.

Відмінювання іменників за змішаним типом

<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>		
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	auris	pars	Vites
Gen.	aur- is	part- is	Vit- is
Dat.	aur- i	part- i	Vit- i
Acc.	aur- em	part- em	Vit- em
Abl.	aur- e	part- e	Vit- e
<i>Casus</i>	<i>Pluralis</i>		
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	auris	partes	Vites
Gen.	aur- ium	part- ium	Vit- ium
Dat.	aur- ibus	part- ibus	Vit- ibus
Acc.	aur- es	part- es	Vit- es
Abl.	aur- ibus	part- ibus	Vit- ibus

ХАРАКТЕРНІ ЗАКІНЧЕННЯ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ III ВІДМІНИ

Іменники чоловічого роду III відміни відмінюються за приголосним типом. До чоловічого роду III відміни належать іменники, що мають в називному відмінку однини різні закінчення у кожного з яких є певна форма основи слова, яка визначається в родовому відмінку однини:

Наприклад:

<i>Закінчення в Nom.sing.</i>	<i>Закінчення в Gen.sing.</i>	<i>Приклади</i>
-o, ĩnis, ōnis	homo, ĩnis m carbo, ōnis m	людина вугілля
-or, ōris	liquor, liquōris m	рідина
-os, ōris	flos, flōris m	квітка

-er, ěris	aether, ěris m aĕr, aĕris m	ефір повітря
-es, ĭtis, edis (нерівноскладові)	stipes, ĭtis m pes, pedis m	стебло, пагін нога, стопа
-ex, ĭcis	cortex, ĭcis m	кора

Зразок відмінювання іменників III відміни чоловічого роду

Наприклад: carbo, onis m – вугілля

<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
Nom.	carbo	carbon- es
Gen.	carbon- is	carbon- um
Dat.	carbon- i	carbon- ibus
Acc.	carbon- em	carbon- es
Abl.	carbon- e	carbon- ibus

ВИНЯТКИ

Як виняток, деякі іменники з закінченнями чоловічого роду можуть бути іменники:

а) жіночого роду: *gaster, tris f* – шлунок; *lex, legis f* – закон; *arbor, arboris f* – дерево.

б) середнього роду: *cor, cordis n* – серце; *ver, veris n* – весна, *oss, ossis n* – кістка; *os, oris n* – рот; *piper, eris n* – перець; *papaver, eris n* – мак.

Згідно сучасної Фармакопеї для слова “розчин” вживається іменник *solutio, ōnis f*.

Існують випадки, коли в номенклатурі лікарських засобів іменник *liquor, ōnis, m* може перекладатися як “рідина” або “розчин”. Щоб уникнути ймовірних помилок варто запам’ятати наступні назви лікарських засобів із словом “liquor”:

- *нашатирно-ганусеві краплі або рідина амонію анісова*
Liquor Ammonii anisatus;
- *нашатирний спирт або розчин аміаку*
Liquor Ammonii caustici seu Solutio Ammonii caustici;
- *розчин арсеніту калію або миш’яковистий розчин Фаулера*
Liquor Kalii arsenitis seu Liquor arsenicālis Fowleri;
- *розчин основного ацетату алюмінію або рідина Бурова*
Liquor Aluminium subacetatis seu Liquor Burovi.

При узгодженні прикметників першої групи з іменниками чоловічого роду III відміни прикметники будуть мати закінчення **-us** або **-er**.

Наприклад:

рідина амонію анісова (нашатирно-ганусеві краплі)
рідина – liquor, oris m (чоловічий рід)
амонію – Ammonii
анісова – anisatus, a, um (вибираємо - anisatus)
Liquor Ammonii anisatus (Nom. sing.)

Liquoris Ammonii anisati (Gen.sing.)

Наприклад:

вугілля активоване

вугілля – carbo, onis m (чоловічий рід)

активоване – activatus,a,um (вибираємо - activatus)

Carbo activatus (Nom.sing.)

Carbonis activati (Gen.sing.)

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Прочитати іменники, родовий відмінок записати повністю, визначити основу та тип відмінювання.

nomen, inis n;

secale, is n

flos, oris m

sulfur, uris n

solutio, onis f

cortex, icis m

cochlear, aris n

pix, icis f

rhizoma, atis n

sapo, onis f

dens, dentis m

pars, artis f

Вправа 2. Визначити за словниковою формою іменники III відміни:

Succus,i,m; Herba,ae,f; Radix,icis,f; Stigma,atis,n; Sirupus,i,m; Kalanchoë,ës, f; Genu,us,m; Sthrychnos,i,m; Quercus,us,f; Species,ei,f; Liquor,oris,m; Receptum,i,n; Tussis,is,f; Aloë,ës, f

Вправа 3. Визначити за словниковою формою іменники III відміни.

herba, ae f

decoctum, i n

spiritus,us m

genu, us m

radix, icis f

liquor, oris m

dosis, is f

linimentum, i n

species, ei f

Quercus, us f

pulvis, eris m

stigma, atis f

Вправа 4. Визначити основу і тип відмінювання іменників:

cortex, icis m

sapo, onis m

apex, icis m

Ribes, is n

apis, is f

solutio, onis f

flos, floris m

exemplar, aris n

Nuphar, aris n

arsenas, atis m

pix, picis f

dens, dentis m

Secale, is n

Arachis, idis f

cutis, is f

auctor, oris m

liquor, oris m

gramma, atis n

nitras, atis m

rhizoma, atis n

semen, inis n

Вправа 5. Прочитати іменники, родовий відмінок записати повністю, визначити основу:

Flos,oris,m; Nomen,inis,n; Solutio,onis,f; Pars,artis,f; Cortex,icis,m; Pulvis,eris,m; Cochlear,aris,n; Rhizoma,atis,n; Dosis,is,f; Secale,is,n; Sulfur,uris,n;

Radix,icis,f; Cor, cordis, n; Oss, ossis, n; Os, oris, n; Piper, eris, n; Papaver, eris, n; Tuber, eris, n.

Вправа 6. Провідніяти слова:

квітка, рідина, спирт.

Вправа 7. Провідніяти

flos albus – біла квітка

sapo viridis – мило зелене

carbo activatus – активоване вугілля

Piper nigrum – чорний перець

Вправа 8. Узгодити прикметник з іменником.

Aether, ěris m (aethylĭcus, a, um) – етиловий ефір

Solutio, ōnis f (oleŏsus, a, um) – олійний розчин

Piper, ěris n (niger, gra, grum) – чорний перець

Carbo, onis, m (activatus, a, um) – вугілля активоване

Liquor, oris, m (anisatus, a, um) – рідина анісова

Вправа 9. Перекласти словосполучення латинською мовою:

1. Кора крушини. 2. Трава грициків. 3. Рідина Бурова. 4. Квітки календули. 5. Настій квіток ромашки. 6. Настій квіток календули. 7. Густа рідина. 8. Екстракт гірчака перцевого рідкий. 9. Квітки ромашки. 10. Настій квіток цмину піскового. 11. Кора калини. 12. Нашатирно-ганусові краплі.

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 42-47, 56

2. Виконати вправи с. 55.

3. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 11).

4. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 11).

ТЕМА: ІМЕННИКИ ІІІ ВІДМІНИ. ХАРАКТЕРНІ ЗАКІНЧЕННЯ ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО ТА СЕРЕДНЬОГО РОДІВ ІІІ ВІДМІНИ

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Іменники ІІІ відміни жіночого роду, закінчення називного та родового відмінків однини.
2. Винятки щодо жіночого роду ІІІ відміни.
3. Узгодження прикметників першої групи з іменниками жіночого роду ІІІ відміни.
4. Іменники ІІІ відміни сер. роду, закінчення називного та родового відмінків однини.
5. Винятки щодо середнього роду третьої відміни.
6. Узгодження прикметників першої групи з іменниками середнього роду третьої відміни.

ХІД РОБОТИ:

І. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Контрольні запитання:

1. Які іменники належать до ІІІ відміни? Навести приклади.
2. Які іменники називаються рівноскладовими, а які нерівноскладовими?
3. Які особливості має словникова форма іменників ІІІ відміни?
4. Як знайти основу іменників ІІІ відміни?
5. Скільки типів відмінювання мають іменники ІІІ відміни? Які?
6. Які іменники належать до приголосного типу? Навести приклади.
7. Які іменники належать до голосного типу? Навести приклади.
8. Які іменники належать до мішаного типу? Навести приклади.
9. Які іменники належать до чоловічого роду ІІІ відміни? Навести приклади слів.
10. Які основні іменники інших родів мають такі ж закінчення, як і іменники чоловічого роду?
11. Назвіть фармацевтичні терміни, до складу яких входять іменники чоловічого роду ІІІ відміни.

Завдання 2. Визначити за словниковою формою іменники ІІІ відміни:

1. Succus,i,m	5. Sirupus,i,m	9. Species,ei,f
2. Herba,ae,f	6. Genu,us,m	10. Liquor,oris,m
3. Radix,icis,f	7. Sthrychnos,i,m	11. Receptum,i,n
4. Stigma,atis,n	8. Quercus,us,f	12. Tussis,is,f

Завдання 3. Прочитати іменники, родовий відмінок записати повністю, визначити основу:

1. Flos,oris,m	5. Dosis,is,f	9. Cortex,icis,m
2. Nomen,inis,n	6. Secale,is,n	10.Pulvis,eris,m
3. Solutio,onis,f	7. Sulfur,uris,n	11.Cochlear,aris,n
4. Pars,artis,f	8. Radix,icis,f	12.Rhizoma,atis,n

Завдання 4. Написати у формі називного та родового відмінків наступні фармацевтичні терміни:

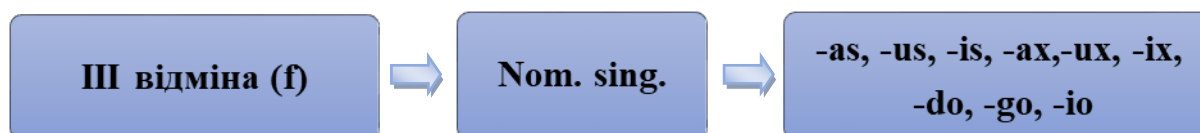
квіти цмину піскового; настій квітів цмину піскового; екстракт цмину піскового рідкий; нашатирно-ганусеві краплі; кора крушини; відвар кори крушини.

Завдання 5. Диктант слів

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

ХАРАКТЕРНІ ЗАКІНЧЕННЯ ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ III ВІДМІНИ

До жіночого роду III відміни відносяться іменники, що мають в називному відмінку однини різні закінчення, у кожного з яких є певна форма основи слова, яка визначається у родовому відмінку однини:

Наприклад:

<i>Закінчення в Nom.sing.</i>	<i>Закінчення в Gen.sing.</i>	<i>Приклади</i>
-as, atis	sanitas,atis f Calamelas,atis f	здоров'я каломель
-es, is	fames, is f	ГОЛОД
-is, idis, is, utis, udis	Adonis,idis f Thermopsis,idis f apis,is f palus,udis f	адоніс термопсис бджола болото
-us, itis	senectus,itis f	старість
-ax,acis	Borax,acis f	бура
-ix,icis	radix,icis f pix,icis f Filix, icis f	корінь дьюготь папороть
-ux,ucis	lux,lucis f nux,nucis f	світло горіх

-io, onis	suspensio, onis f injectio, onis f	суспензія ін'єкція
-do, inis	mucilago, inis f	слиз
-go, inis	Plantago, inis f mucilago, inis f	подорожник слиз
-s (після приголосної), tis	pars, partis f	частина
-x (крім -ex), -icis	pix, picis f	смола, дьоготь

ВИНЯТКИ

Деякі іменники з закінченням жіночого роду можуть бути:

а) чоловічого роду: *adeps, adipis m* – жир, сало; *pulvis, eris m* – порошок; *sanguis, inis m* – кров; *lapis, idis m* – камінь; *benzoas, atis m* – бензоат; *salicylas, atis m* – саліцилат; *sulfas, atis m* – сульфат

б) середнього роду: *pancreas, atis n* – підшлункова залоза; *Ribes, is n* – смородина; *Echinopanax, acis n* – заманиха

Зразок відмінювання іменників III відміни жіночого роду

Наприклад: *solutio, onis f* – розчин

<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
Nom.	solutio	solution-es
Gen.	solution-is	solution-um
Dat.	solution-i	solution-ibus
Acc.	solution-em	solution-es
Abl.	solution-e	solution-ibus

До чоловічого роду належать назви аніонів в солях оксигеновмісних кислот із закінченнями **-as (-atis)**, **-is (-itis)**.

Суфікс **-as** вказує на те, що у сполучі більший вміст оксигену, **-is** – на менший.

Наприклад: *nitras, ātis* – нітрат
nitris, ītis – нітрит

При відмінюванні іменників існують певні відмінності:

- Іменники *axis, is m* і *dens, ntis m* відмінюються за змішаним типом.
- Іменник *vas, vasis n* вживається для позначення слова “судина”. Це слово в однині відмінюється за приголосним типом, а у множині – за II відміною.

Наприклад:

<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
Nom.	vas	vas-a
Gen.	vas-is	vas-orum
Dat.	vas-i	vas-is
Acc.	vas	vas-a
Abl.	vas-e	vas-is

При узгодженні прикметників першої групи з іменниками жіночого роду III відміни прикметники будуть мати закінчення **-a**.

Наприклад:

розчин перекису водню розчинений
розчин – solutio, onis f (жіночий рід)
розведений – dilutus, a, um (вибираємо diluta)
разом – solutio diluta

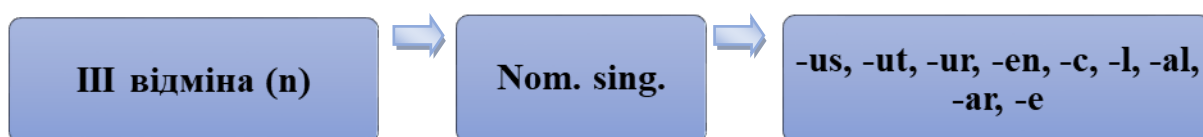
пероксид водню – Hydrogenii peroxidum (Nom.sing.)
Hydrogenii peroxidi (Gen.sing.)
Solutio Hydrogenii peroxidi diluta (Nom.sing.)
Solutio Hydrogenii peroxidi diluta (Gen.sing.)

Наприклад:

дьоготь рідкий березовий
дьоготь (смола) – pix, icis f
рідкий – liquidus, a, um (вибираємо liquida)
разом – pix liquida
березовий (берези) – Betulae
Pix liquida Betulae (Nom.sing.)
Picis liquidate Betulae (Gen.sing.)

**ХАРАКТЕРНІ ЗАКІНЧЕННЯ ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ
III ВІДМІНИ**

До середнього роду III відміни відносяться іменники, що мають в називному відмінку однини різні закінчення, у кожного з яких є певна форма основи слова, яка визначається у родовому відмінку однини:

Наприклад:

<i>Закінчення в Nom.sing.</i>	<i>Закінчення в Gen.sing.</i>	<i>Приклади</i>
-us, oris, eris, uris	corpus, oris n vulnus, vulneris n pus, puris n	тіло, корпус рана гній
-ur, oris, uris,	jecur, oris n sulfur, uris n	печінка сірка
-ut, itis	caput, itis n	ГОЛОВА
-en, inis	semen, inis n nomen, inis n alumen, inis n	насіння ім'я галун
-e, is	secale, is n	ЖИТО
-c, tis	lac, lactis n	МОЛОКО
-l, lis	mel, mellis n fel, fellis n	МЕД ЖОВЧ

-al, alis	animal, alis n	тварина
-ar, aris, atis	cochlear, aris n hepar, hepatis n	ложка печінка

Закінчення середнього роду III відміни можуть мати іменники:

а) чоловічого роду: *sol, solis m* – сонце; *sal, salis m* – сіль; *aden, adenis m* – залоза; *ren, renis m* – нирка; *lien, lienis m* – селезінка; *mus, muris m* – миша (назви тварин на -us)

б) жіночого роду: *phren, phrenis f* – діафрагма, розум, думка

У фармацевтичній термінології іменник *sal, salis m* частіше належить до середнього роду, а у класичній латині – до чоловічого. Іменники середнього роду, які вказують на пухлину утворюються завдяки додаванню суфікса **-oma** до основи іменника, це переважно слова грецького походження.

Наприклад: *fibroma, atis n* – фіброма – волокниста пухлина. Терміни, утворені за допомогою такого суфікса, в латинській мові є іменниками середнього роду (а в українській - жіночого).

При узгодженні прикметників I групи з іменниками середнього роду III відміни прикметники будуть мати закінчення **-um**.

Наприклад:

сірка очищена

сірка – *sulfur, uris n* (середній рід)

очищена – *depuratus, a, um* (вибираємо *depuratum*)

Sulfur depuratum (Nom. sing.)

Sulfuris depurati (Gen. sing.)

Наприклад:

галуни кристалічні

галун – *alumen, inis n* (середній рід)

кристалічний – *crystallisatus, a, um* (вибираємо *crystallisatum*)

Alumen crystallisatum (Nom. sing.)

Aluminis crystallisati (Gen. sing.)

Зразок відмінювання іменників III відміни середнього роду за приголосним типом

Наприклад: *sulfur, uris n* – сірка

<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
Nom.	<i>sulfur</i>	<i>sulfur-a</i>
Gen.	<i>sulfur-is</i>	<i>sulfur-um</i>
Dat.	<i>sulfur-i</i>	<i>sulfur-ibus</i>
Acc.	<i>sulfur</i>	<i>sulfur-a</i>
Abl.	<i>sulfur-e</i>	<i>sulfur-ibus</i>

**Зразок відмінювання іменників III відміни середнього роду
за голосним типом**

Наприклад: secale, is n – жито

<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
Nom.	secale	secal- ia
Gen.	secal- is	secal- ium
Dat.	secal- i	secal- ibus
Acc.	secale	secal- ia
Abl.	secal- i	secal- ibus

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Узгодити прикметники з іменниками.

carbo, ōnis m (activatus, a, um) – активоване вугілля

sal, salis n (marinus, a, um) – морська соль

pulvis, ěris m (compositus, a, um) – складний порошок

Вправа 2. Написати у формі називного та родового відмінків наступні фармацевтичні терміни:

1) квіти цмину піскового; 2) настій квітів цмину піскового; 3) екстракт цмину піскового рідкий; 4) нашатирно-ганусеві краплі; 5) кора крушини; 6) відвар кори крушини; 7) настій кори крушини; 8) настій трави горицвіту весняного.

Вправа 3. Провідміняти

solutio spirituosa – спиртовий розчин

radix amara – гіркий корінь

adeps suillus – свинячий жир

Alumen ustum – палений галун

ren dexter – права нирка

rhizoma magnum – велике кореневище

solutio aquosa – водний розчин

Вправа 4. Написати у формі називного та родового відмінків наступні фармацевтичні терміни:

1) трава горицвіту весняного	11) емульсія олії персикової
2) нашатирно-ганусеві краплі	12) розчин йоду спиртовий
3) квіти цмину піскового	13) розчин основного ацетату свинцю
4) настій квітів цмину піскового	14) розчин формальдегіду
5) кора калини	15) розчин йоду
6) відвар кори крушини	16) настій трави ромашки
7) настій трави термопсису	17) парафін рідкий
8) розчин перекису водню розведений	18) кислота нікотинова
9) сік подорожника	19) вода дестильована
	20) екстракт конвалії

10) настій листя подорожника

Вправа 5. Узгодити прикметники з іменниками.

- 1) Adeps, ipis m (depuratus, a, um) – очищений жир
- 2) Solutio, onis, f (oleosus, a, um) – олійний розчин
- 3) Saccharum, i, n (albus, a, um) – білий цукор
- 4) Sulfur, uris n (praecipitatus, a, um) – осаджена сірка
- 5) Extractum, i, n (fluidus, a, um) – рідкий екстракт
- 6) Flos, oris, m (flavus, a, um) – жовта квітка

Вправа 6. Написати у формі називного та родового відмінків наступні фармацевтичні терміни:

- трава горицвіту весняного;
- нашатирно-ганусеві краплі;
- квіти ромашки;
- квіти цміну піскового;
- настій квітів цміну піскового;
- кора калини;
- відвар кори крушини;
- настій трави термопсису.

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 47 – 55.
2. Виконати вправи с. 55.
3. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 12).
4. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 12).

ТЕМА: ІМЕННИКИ ІV ВІДМІНИ

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Іменники четвертої відміни, основна ознака. Приклади слів.
2. Винятки щодо роду іменників четвертої відміни.
3. Відмінкові закінчення іменників четвертої відміни та відмінювання їх у називному, родовому, знахідному та орудному відмінках однини та множини.
4. Узгодження прикметників I та II груп з іменниками I – IV відмін.
5. Вживання іменників четвертої відміни у фармацевтичних термінах.

ХІД РОБОТИ:

I. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Контрольні запитання:

1. Які іменники відносяться до жіночого роду III відміни? Навести приклади слів.
2. Які основні іменники інших родів мають такі ж закінчення, як і іменники жіночого роду? Навести приклади слів.
3. Які іменники відносяться до середнього роду III відміни? Навести приклади слів.
4. Які основні іменники інших родів мають такі ж закінчення, як і іменники середнього роду? Навести приклади слів.
5. Назвіть фармацевтичні терміни, до складу яких входять іменники III відміни, що є винятками.

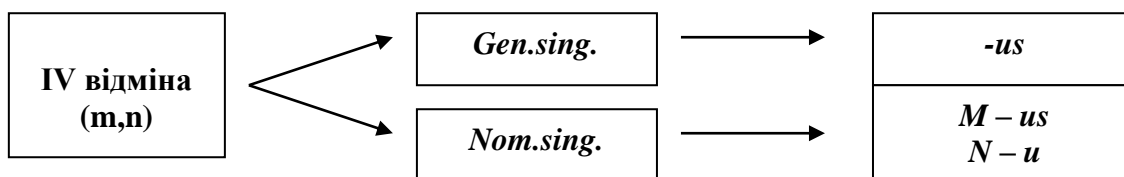
Завдання 2. Написати у формі називного та родового відмінків наступні фармацевтичні терміни:

- розчин перекису водню розведений;
- сік подорожника
- настій листя подорожника;
- слиз кореня алтеї;
- емульсія олії персикової;
- розчин йоду спиртовий;
- розчин основного ацетату свинцю;
- розчин формальдегіду.

Завдання 3. Диктант фармацевтичних термінів та самостійна робота за індивідуальними картками.

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

До іменників четвертої відміни відносяться іменники, що мають:

Наприклад: *fructus,us,m* – плід;
spiritus,us,m, - спирт;
usus,us,m – вживання, застосування;
habitus,us,m – зовнішність, зовнішній вигляд;
cornu,us,n – ріг;
genu,us,n – коліно.

Як виняток, до четвертої відміни належать іменники жіночого роду, наприклад:

Manus, us, f – рука., кисть; *domus,us,f* - дім; *Quercus,us,f* - дуб.

Відмінкові закінчення іменників четвертої відміни		
Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	-us	-us
Gen.	-us	-uum
Acc.	-um	-us
Abl.	-u	-ibus

(чоловічий рід) -us			(середній рід) -u		
<i>casus,us,m</i> – випадок; <i>fructus,us,m</i> – плід; <i>usus,us,m</i> – вживання, застосування; <i>spiritus,us,m</i> , - спирт; <i>gradus,us,m</i> – градус, ступінь			<i>cornu,us,n</i> – ріг; <i>genu,us,n</i> – коліно.		
Casus	Singularis	Pluralis	Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	<i>fruct -us</i>	<i>fruct -us</i>	Nom.	<i>corn -u</i>	<i>corn -ua</i>
Gen.	<i>fruct -us</i>	<i>fruct -uum</i>	Gen.	<i>corn -us</i>	<i>corn -uum</i>
Acc.	<i>fruct -um</i>	<i>fruct -us</i>	Acc.	<i>corn -u</i>	<i>corn -ua</i>
Abl.	<i>fruct -u</i>	<i>fruct -ibus</i>	Abl.	<i>corn -u</i>	<i>corn -ibus</i>

Прикметники I та II груп узгоджуються з іменниками четвертої відміни у роді, числі, відмінку, але закінчення у них можуть бути різні, наприклад:

Узгодьте наведені нижче прикметники, що подані в дужках, з іменниками четвертої відміни і утворіть форми називного та родового відмінків однини та множини:

Spiritus,us,m, (aethylicus,a,um) - спирт етиловий;
Fructus,us,m (dulcis,e) – солодкий плід;
Usus,us,m (externus,a,um) –зовнішнє застосування;
Genu,us,n (aegrotus,a,um)– хворе коліно;
Exitus,us,m (letalis,e) – смертельний кінець;
Quercus,us,f (viridis,e) – зелений дуб.

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Визначити рід та відміну іменників за їх словниковою формою:

Genus, virus, visus, facies, rabies, morbus, sinus, crus, spes, scabies, pectus, sensus, nervus, sanies, salus, situs, locus, spiritus, caries, ulcus, bolus, vulnus, fructus, dies, species, hortus.

Вправа 2. Провідміняти в однині та множині такі іменники:

fructus,us,m – плід;
spiritus,us,m, – спирт;
usus,us,m – вживання, застосування;
habitus,us,m – зовнішність, зовнішній вигляд;
genu,us,n – коліно;
processus,us,m – відросток

Вправа 3. Узгодити прикметники з іменником, перекласти словосполучення на українську мову:

Fructus dulcis
Spiritus aethylicus
Sinus frontalis
Exitus letalis
Bolus alba

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 59 – 60.
2. Виконати вправи с. 55.
3. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 13).
4. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 13).

ТЕМА: ІМЕННИКИ V ВІДМІНИ

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

План:

1. Основні ознаки іменників п'ятої відміни.
2. Словникова форма.
3. Назви лікарських зборів та особливості прописування їх в рецептах.

ХІД РОБОТИ:

I. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Контрольні запитання:

1. Які іменники належать до четвертої відміни?
2. Винятки щодо роду іменників четвертої відміни.
3. Якими частинами мови може бути означення в латинській мові?
4. Як називається означення, що є іменником родового відмінку?
5. Як називається означення, що є прикметником?
6. Поясніть різницю в означеннях наступних виразів: *Cortex Quercus* – кора дуба; *Quercus magna* – дуб великий.
7. Як узгоджуються прикметники з іменниками?

Завдання 2. За словниковою формою визначити відміну та рід іменників:

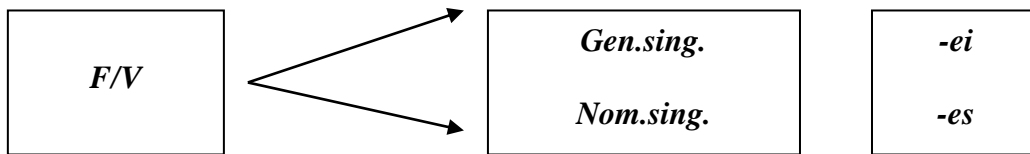
- *corpus,oris,n* – тіло;
- *nervus,i,m* – нерв;
- *gemma,ae,f* – брунька;
- *rhizoma,atis,n* – кореневище;
- *fructus,us,m* – плід;
- *cornu,us,m* – ріг;
- *manus,us,f* – рука;
- *radix,icis,f* – корінь;
- *carbo,onis,m* – вугілля.

Завдання 3. Утворити форми називного та родового відмінків наступних термінів:

Плоди глоду, спирт етиловий, розчин йоду для зовнішнього застосування, настойка конвалії для внутрішнього застосування, відвар кори дуба, мікстура проти кашлю, порошок на один прийом, екстракт ріжків рідкий.

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

До п'ятої відміни належать іменники жіночого роду, які:

Наприклад: *dies, ei, m, f* - день;
facies, ei, f – обличчя, поверхня;
res, rei, f – річ, справа;
species, ei, f – збір лікарський, вид;
scabies, ei, f - короста;
rabies, ei, f - сказ;
caries, ei, f – карієс або костоїда;
fides, ei, f - віра.

Відмінювання іменників п'ятої відміни (відмінкові закінчення):

Відмінкові закінчення іменників п'ятої відміни			Зразок відмінювання слів п'ятої відміни		
Casus	Singularis	Pluralis	Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	-es	-es	Nom.	speci -es	speci -es
Gen.	-ei	-erum	Gen.	speci -ei	speci -erum
Acc.	-em	-es	Acc.	speci -em	speci -es
Abl.	-e	-ebus	Abl.	speci -e	speci -ebus

Nota bene!

1. Голосним, характерним для п'ятої відміни, є звук "e", який проходить по всіх відмінках.
2. Іменників п'ятої відміни мало. В множині застосовуються іменники: *dies, ei, m, f*; *res, rei, f*. Інші іменники не мають множини, або застосовуються тільки в називному та знахідному відмінках.
3. Іменник *dies* інколи використовується в чоловічому роді.

Запам'ятайте!

Вирази: *pro dosi* – разова доза
pro die – добова доза.

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Узгодити прикметники з іменником, перекласти словосполучення на українську мову:

Spiritus(aethylicus, a, um)
 Fructus(dulcis, e)
 Usus(externus, a, um)
 Genu (aegrotus, a, um)
 Exitus (letalis, e)

Quercus (viridis, e)
Arcus (zygomaticus, a, um)
Abscessus (subcutaneus, a, um)
Processus (articulāris, e,)
Dies (criticus, a, um)
Dies (certus, a, um)

Вправа 2. Перекласти українською мовою терміни:

Embriologia, sthesiologia, dyspnoë, bradypnoë, somnia, histiologia, anaesthesia, gonarthrit̄is, tocologia, dyskinesia, chirurgia, sphygmographia, biopsia, ageusia, anosmia, pulsusfrequens, genu dextrum, spiritus aethylicus rectificatus, bolus albae, solutio Iodi ad usum internum, cortex Quercus, sirupus ex fructibus Rosae, Spiritus camphoratus, Spiritus Acidi formicici, pro usu internum, exitus letalis, cursus morbi, mixtura pro die, species e foliis, species nervinae, specierum cholagogarum 50,0, species laxantes.

Вправа 3. Перекласти латинською мовою терміни:

Плоди глоду, спирт етиловий, екстракт ріжків рідкий, розчин йоду для зовнішнього застосування, порошок на один прийом, настойка конвалії для зовнішнього застосування, мікстура проти кашлю, відвар кори дуба, біла глина, мильний спирт, сік з плодів чорної смородини, сечогінний збір, змішай, щоб утворився збір, проносний збір, вітрогінний збір.

Вправа 4. Перекласти українською мовою:

1. Fructus Rosae. 2. Fructus seu baccae Juniperi. 3. Spiritus aethylicus seu spiritus Vini. 4. Fructus Crataegi. 5. Spiritus saponatus compositus. 6. Quercus petraea. 7. Decoctum fructuum Rhamni catharticae. 8. Arcus aortae prope columnam vertebrarum situs est. 9. Lapsus linguae, lapsus calami. 10. Exitus letalis. 11. Manus in carpum, metacarpum et digitos dividitur. 12. Solutio ad usum parenteralem. 13. Mixturae multae ante usum agitantur. 14. Pulveres pro usu externo adpersiones nominantur. 15. Sensus hominis sunt: visus, auditus, gustus, olfactus et tactus. 16. Agita mixturam ante usum.

Вправа 5. Перекласти латинською мовою:

1. Плоди кропу. 2. Ліки для внутрішнього застосування. 3. Приготуй збір з квітів липи і плодів малини. 4. Настоянка полину має гіркий смак. 5. Мазь від пролежнів. 6. Розведений етиловий спирт. 7. Плоди та масло обліпихи. 8. Плід та насіння лимонника китайського. 9. Свіжі плоди смородини застосовуються для приготування сиропів. 10. Сушені плоди малини застосовуються як домашній потогінний засіб.

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 60 – 62.
2. Виконати вправи с. 63 – 64.

ТЕМА: ПРИКМЕТНИКИ II ГРУПИ. РОДОВІ ЗАКІНЧЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ II ГРУПИ З ТРЬОМА РОДОВИМИ ЗАКІНЧЕННЯМИ

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Прикметники II групи, поділ їх на підгрупи.
2. Прикметники II групи з трьома родовими закінченнями. Приклади слів.
3. Узгодження прикметників II групи з трьома родовими закінченнями з іменниками I-III відмін.
4. Вживання прикметників II групи з трьома родовими закінченнями у фармацевтичній термінології.

ХІД РОБОТИ:

I. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НОВИМ МАТЕРІАЛОМ

В латинській мові прикметники в залежності від родових закінчень та відмін, за якими вони відмінюються, поділяються на дві групи. Дуже легко визначити групу прикметника за його словниковою формою. Якщо прикметник має словникову форму з закінченнями **-us** (або **-er**), **-a**, **-um**, то він належить до першої групи, тобто відмінюється за I та II відмінками.

Прикметники, які мають іншу словникову форму, відносяться до другої групи та відмінюються за III відмінкою іменників. В залежності від числа родових закінчень в словниковій формі прикметники III відміни можуть бути: з трьома, двома та одним родовим закінченням.

Прикметники з трьома закінченнями мають для кожного роду особливе закінчення: для чоловічого **-er**, для жіночого **-is**, для середнього **-e**.

Прикметники з трьома родовими закінченнями	→ <i>Nom.sing.</i>	<i>M</i>	<i>F</i>	<i>N</i>
		<i>-er</i>	<i>-is</i>	<i>-e</i>

Наприклад: *silvester, tris, tre* – лісовий, а, е;
acer, acris, acre – гострий, а, е;

В словнику (словникова форма) ці прикметники записуються з закінченнями всіх трьох родів. Закінчення жіночого й середнього родів цих прикметників записуються зі зміненою частиною основи.

Наприклад: *Paluster, tris, tre* – болотяний, а, е

В більшості прикметників з трьома закінченнями буква **е** перед **г** при відмінюванні випадає: в чоловічому роді, починаючи з родового відмінка однини, в жіночому та середньому – в усіх відмінках без виключення.

При узгодженні прикметників II групи з іменниками III відміни, вони узгоджуються у роді, числі та відмінку, але не у відміні. Тому прикметник та іменник можуть мати різні закінчення, якщо вони відносяться до різних відмін.

ВІДМІНЮВАННЯ ПРИКМЕТНИКІВ III ВІДМІНИ

Всі прикметники III відміни з трьома закінченням відмінюються за голосним типом III відміни, так як основа більшості з них закінчується на – **і**.

<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>			<i>Pluralis</i>		
	<i>masculinum</i>	<i>femininum</i>	<i>neutrum</i>	<i>masculinum</i>	<i>femininum</i>	<i>neutrum</i>
Nom.	Різні закінчення			es	es	ia
Gen.	is	is	is	ium	ium	ium
Dat.	i	i	i	ibus	ibus	ibus
Acc.	em	em	е, як в Nom	es	es	ia
Abl.	i	i	i	ibus	ibus	ibus

Зразок відмінювання прикметника з трьома закінченнями

silvester, tris, tre – лісовий, а, е.						
<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>			<i>Pluralis</i>		
	<i>masculinum</i>	<i>femininum</i>	<i>neutrum</i>	<i>masculinum</i>	<i>femininum</i>	<i>neutrum</i>
Nom.	silvest- er	silvestr- is	silvestr- e	silvestr- es	silvestr- es	silvestr- ia
Gen.	silvestr- is	silvestr- is	silvestr- is	silvestr- ium	silvestr- ium	silvestr- ium
Dat.	silvestr- i	silvestr- i	silvestr- i	silvestr- ibus	silvestr- ibus	silvestr- ibus
Acc.	silvestr- em	silvestr- em	silvestr- e	silvestr- es	silvestr- es	silvestr- ia
Abl.	silvestr- i	silvestr- i	silvestr- i	silvestr- ibus	silvestr- ibus	silvestr- ibus

II. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Узгодити прикметники з іменниками, провідмінити словосполучення, перекласти їх українською мовою:

Dolor, ōris m (acer, acris, acre); flos, oris, m (silvester, tris, tre); Pinus (silvester, tris, tre), Ledum (paluster, tris, tre).

Вправа 2. Здійснити переклад наступних фармацевтичних термінів і утворити форми називного на родового відмінків:

Сосна лісова; олія соснова; дьоготь рідкий сосновий; трава багна болотяного; настій багна болотяного; бруньки соснові; настій соснових бруньок.

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 71-77.
2. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 14).
3. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 14).

ТЕМА: ПРИКМЕТНИКИ II ГРУПИ. РОДОВІ ЗАКІНЧЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ II ГРУПИ З ДВОМА ТА ОДНИМ РОДОВИМИ ЗАКІНЧЕННЯМИ

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Прикметники II групи з двома родовими закінченнями. Приклади слів.
2. Прикметники II групи з одним родовим закінченням. Приклади слів.
3. Узгодження прикметників II групи з двома родовими закінченнями з іменниками I-III відмін.
4. Узгодження прикметників II групи з одним родовим закінченням з іменниками I-III відмін.
5. Вживання прикметників II групи з двома та одним родовими закінченнями у фармацевтичній термінології.

ХІД РОБОТИ:

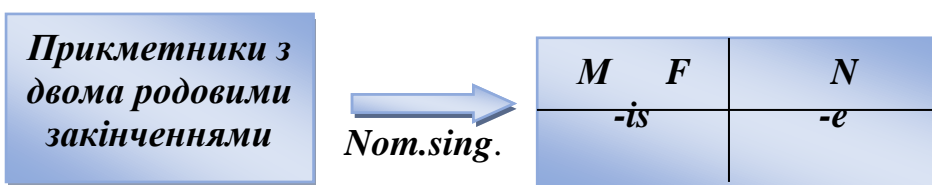
I. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Завдання I. Контрольні запитання:

1. Які прикметники належать до II групи?
2. На які підгрупи поділяються прикметники II групи?
3. Які прикметники відносяться до першої підгрупи? Навести приклади.
4. Як узгоджуються прикметники II групи з трьома родовими закінченнями з іменниками? Навести приклади.

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НОВИМ МАТЕРІАЛОМ

Прикметники з двома закінченнями мають для чоловічого та жіночого роду одне загальне закінчення *-is*, а для середнього роду *-e*.

Наприклад:

<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	
vernālis	vernālis	Vernāle	весняний, а, е

officinalis, e – офіційний, аптечний;

pectoralis, e – грудний;

rectalis, e – ректальний, прямокишковий;

solubilis, e – розчинний;

sterillis, e – стерильний;

subtītis, e – дрібний;
vagīnalis, e – вагінальний;
vulgarīs, e – звичайний;
volūtīlis, e – леткий.

У словнику (словникова форма) ці прикметники наводяться з зазначенням двох родових закінчень.

Наприклад: solūbilis, e – розчинний, a, e.

Більшість прикметників III відміни – прикметники з двома закінченнями. Багато з них утворюється з суфіксами –ālis, –āris, які визначають відношення та приналежність.

Слова **commūnis, e** і **vulgāris, e** вживаються в ботанічній номінклатурі в одному й тому ж значенні “звичайний”.

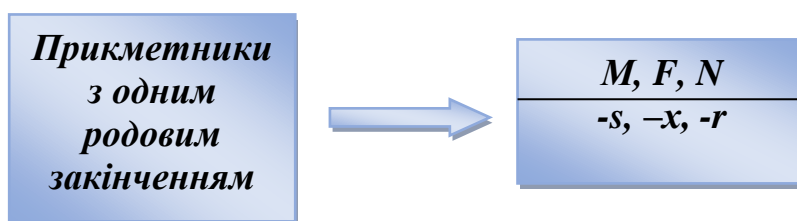
Частіше в значенні “звичайний” використовується прикметник **vulgarīs, e**.

Наприклад: Thymus vulgaris – чебрець звичайний;
Origanum vulgaris – материнка звичайна.

Прикметники з суфіксами –bilis, –ilis означають пасивну можливість бути об’єктом будь-якої дії:

solūbīlis, e – розчинний;
enterosolūbīlis, e – кишковорозчинний (про пігулки);
(грец. enteron - кишка)
vegetabīlis, e – рослинний

Прикметники з одним закінченням мають для всіх трьох родів одне загальне закінчення, частіше –x, чи –s, а також r.

Наприклад: simplex, icis – простий;
duplex, icis – подвійний
triplex, icis – потрійний;
tricolor, oris – триколовий;
mas, maris – чоловічий.

В прикметниках з одним закінченням, також, як в іменниках приголосного типу III відміни, основа в називному та непрямих відмінках неоднакова. Тому в словниках (словникова форма) прикметники з одним закінченням наводяться так, як іменники III відміни, тобто з вказівкою родового відмінку (не ставиться тільки позначення роду).

Наприклад:

simplex, icis – простий, а, е.

recens, ntis – свіжий, а, е.

teres, etis – круглий.

Основа прикметників з двома закінченнями знаходиться за формою жіночого роду, а прикметників з одним закінченням – за формою родового відмінка.

silvester, tris, tre – основа: silvestr -

vernalis, e – основа: vernal –

simplex, icis – основа: simplic -

Зразок відмінювання прикметника з двома закінченнями

Vernālis, e – весняний, а, е.						
Casus	Singularis			Pluralis		
	masculinum	femininum	neutrum	masculinum	femininum	neutrum
Nom.	vernāl- is	vernāl- is	vernāl- e	vernāl- es	vernāl- es	vernāl- ia
Gen.	vernāl- is	vernāl- is	vernāl- is	vernal- ium	vernal- ium	vernal- ium
Dat.	vernāl- i	vernāl- i	vernāl- i	vernal- ibus	vernal- ibus	vernal- ibus
Acc.	vernāl- em	vernāl- em	vernāl- e	vernāl- es	vernāl- es	vernal- ia
Abl.	vernāl- i	vernāl- i	vernāl- i	vernal- ibus	vernal- ibus	vernal- ibus

Зразок відмінювання прикметника з одним закінченням

Simplex, icis – простий, а, е.						
Casus	Singularis			Pluralis		
	masculinum	femininum	neutrum	masculinum	femininum	neutrum
Nom.	simple- x	simple- x	simple- x	simplic- es	simplic- es	simplic- ia
Gen.	simplic- is	simplic- is	simplic- is	simplic- ium	simplic- ium	simplic- ium
Dat.	simplic- i	simplic- i	simplic- i	simplic- ibus	simplic- ibus	simplic- ibus
Acc.	simplic- em	simplic- em	simple- x	simplic- es	simplic- es	simplic- ia
Abl.	simplic- i	simplic- i	simplic- i	simplic- ibus	simplic- ibus	simplic- ibus

II. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Узгодити прикметники з іменниками, поставити утворені словосполучення в Gen. Sing:

Musculus, i m (brevis, e); vertebra, ae f (cervicālis, e); pars, rtis f (bacilāris, e), pulvis, ěris m (subtilis, e); tincture, ae, f (simplex, icis); succus, i, m (naturālis, e); linimentum, i, m (volatilis, e); bacca, ae, f (recens, ntis).

Вправа 2. Узгодити прикметники з іменниками, провідмінити словосполучення, перекласти їх українською мовою:

Linimentum (volatilis, e)

Valeriana (officialis, e)

suppositorium (vaginalis, e, rectalis, e)

Adonis (vernalis, e)
Norsulfazolum (solubilis, e)
solutio (sterillis, e)
pars (aequalls, e)

Вправа 3. Провідміняти словосполучення:

Herba palustris – болотяна трава
Vacca silvestris – лісова ягода
Gutta dentalis – зубна крапля

Вправа 4. Перекласти словосполучення та провідміняти їх:

Простий рецепт, капілярна судина, зелене мило, солодкий корінь, свіжий сік, м'яка мазь, стерильний розчин, лимонник китайський.

Вправа 5. Перекласти словосполучення на латинську мову, пояснити узгодження прикметників з іменниками.

М'якодіюча речовина, рослинна їжа, легкий лінімент, польовий хвощ, фіалка польова, солодкий мигдаль (дерево), розчинний норсульфазол, корисний засіб, дрібний порошок, барбарис амурський, м'яка паста, фурагін розчинний, вагінальні супозиторії, кишковорозчинні таблетки.

Вправа 6. Перекласти українською мовою:

1. Aqua Plumbi. 2. Unguentum Naphthalani-sulfuratum. 3. Sulfur depuratum pro aspersionibus. 4. Pasta Zinci est remedium antisepticum et adstringens. 5. Phosphorus radioactivus. 6. Ferrum in ampullis pro injectionibus intramuscularibus. 7. Sirupus Aloës cum Ferro. 8. Suspensio Carbonis activati aquosa. 9. Emplastrum Thallii. 10. Granula Glycerophosphati. 11. Hydrargyrum praecipitatum album. 12. Unguentum Boromentholi. 13. Unguentum Zinci. 14. Sulfur praecipitatum ad usum externum. 15. Emplastrum Plumbi simplex et compositum.

Вправа 7. Перекласти наступні фармацевтичні терміни і утворити форми називного та родового відмінків.

- олія соснова;
- трава багна болотяного;
- настій багна болотяного;
- бруньки соснові;
- настій трави горицвіту весняного;
- емульсія насіння солодких мигдалів;
- супозиторії ректальні;
- супозиторій вагінальний;
- супозиторії вагінальні.

Вправа 8. Перекласти словосполучення та речення українською мовою:

1. Tinctura limpida. 2. Tabulettae stomachicae. 3. Cera alba et flava. 4. Paraffinum solidum. 5. Capsulae elasticae. 6. Extractum Frangulae fluidum. 7. Tincturae spirituosae. 8. Vaselinum purum. 9. In vivo. 10. Extractum Absinthii spissum. 11. Hyoscyamus niger. 12. Betula alba. 13. Extractum Glycyrrhizae spissum. 14. Amygdalus amara. 15. Brassica nigra. 16. Eucalyptus cinerea. 17. Extractum Viburni fluidum. 18. Extractum Rhei siccum. 19. Aqua Amygdalarum amararum. 20. Oleum camphoratum. 21. Calendula, Tormentilla et Gentiana sunt herbae. 22. Tinctura Valerianae pro aegrota praescribitur. 23. Sume guttas per horam. 24. Viola planta est. 25. Pharmaceuta herbas concidit et exsiccat. 26. E planta Aloës extractum paratur. 27. Sume tabulettam sub linguam. 28. Recipe membranulas ophthalmicas ex olla. 29. Divide materias. 30. Praeparate tincturam. 31. Sterilise lagenam. 32. Exsicca herbam. 33. Addite aquam. 34. Infunde mixturam. 35. Haematogenum siccum in tabulettis. 36. Misce unguentum Naphthalani cum Glycerino. 37. Praeparate extractum Absinthii spissum.

Вправа 9. Перекласти латинською мовою:

1. Розчин білого розчинного стрептоциду. 2. Видай у м'яких желатинових капсулах. 3. Приготуй стерильний розчин для ін'єкції. 4. Лініменти офіційальні і магістральні. 5. Простий свинцевий пластир. 6. Квіти нагідок лікарських. 7. Олія лісової сосни. 8. Спиртовий розчин брильянтового зеленого. 9. Багно звичайне – отруйна рослина. 10. Корінь кульбаби лікарської. 11. Дози найменші, середні, найвищі. 12. Найкращий вазелін для очей. 13. Найдрібніший порошок для присипки. 14. Свіжі витяжки мають кращий ефект. 15. Найчистіший ефір для наркозу. 16. Доза максимальна і мінімальна. 17. Змішай, щоб утворився найдрібніший порошок.

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 71-77.
2. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 15).
3. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 15).

ТЕМА: РЕЦЕПТ. СТРУКТУРА Й ФОРМА

Література основна:

Прокопчук, Л.С. Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Рецепт, його значення, форми рецептурних бланків.
2. Структура рецепта.
3. Латинська частина рецепта:
 - побудова латинського рядка в рецепті;
 - традиційне написання назв препаратів у родовому відмінку з великої букви;
 - позначення кількості препаратів у рецепті.
4. Додаткові надписи у рецептах.
5. Найбільш уживані рецептурні скорочення в рецепті

ХІД РОБОТИ:

І. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

1. Контрольні запитання:

5. Які прикметники належать до II групи?
6. На які підгрупи поділяються прикметники II групи?
7. Які прикметники відносяться до першої підгрупи? Навести приклади.
8. Які прикметники відносяться до другої підгрупи? Навести приклади.
9. Які прикметники відносяться до третьої підгрупи? Навести приклади.
10. Як узгоджуються прикметники II групи з іменниками I-III відмін? Навести приклади.

2. Виконати індивідуальні завдання:

1. Закінчити словникову форму прикметника paluster, ..., ...
 - a) tris, tre
 - b) tra, trum
 - c) a, um
 - d) era, erum
2. Закінчити словникову форму прикметника niger, ..., ...
 - a) is, e
 - b) a, um
 - c) gra, grum
 - d) era, erum
3. Закінчити словникову форму прикметника simplex, ..., ...
 - a) is

- b) icis
- c) e
- d) a, um

4. Додати відповідне закінчення прикметника, узгоджуючи його з іменником:

1.	sirupus fluid...	a) i;	b) us;	c) um;	d) a.
2.	pulvis subtilissim...	a) um;	b) i;	c) us;	d) o.
3.	tabuletta enterosolubil...	a) e;	b) i;	c) is;	d) um.
4.	tabulettae obduct...	a) as;	b) am;	c) a;	d) ae.
5.	doses maxim...	a) is;	b) as;	c) ae;	d) us.
6.	dosis letal...	a) es;	b) is;	c) us;	d) as.
7.	solutio oleos...	a) a;	b) ae;	c) us;	d) um.
8.	solutio hypertonic...	a) ae;	b) a;	c) am;	d) em.
9.	suppositorium rectal...	a) i;	b) is;	c) e;	d) es.
10.	Ferrum reduct...	a) i;	b) um;	c) us;	d) a.
11.	suppositoria vaginal...	a) is;	b) es;	c) ia;	d) ium.
12.	oleum aethere...	a) um;	b) us;	c) o;	d) a.
13.	pulveres divis...	a) us;	b) is;	c) i;	d) orum.
14.	pulveres simplic...	a) is;	b) em;	c) ium;	d) es.
15.	mixtura expectora...	a) ntis;	b) ns;	c) ntes;	d) ntium.
16.	remedia heroic...	a) am;	b) ae;	c) um;	d) a.
17.	medicamenta steril...	a) is;	b) e;	c) ia;	d) a.
18.	tinctura amar...	a) am;	b) ae;	c) a;	d) arum.
19.	tincturae spirituos...	a) ae;	b) am;	c) am;	d) arum.
20.	tabulettae antivomitic...	a) us;	b) a;	c) ae;	d) is.
21.	Phenolum pur...	a) um;	b) am;	c) o;	d) i.
22.	Hydrargyri oxydum flav...	a) i;	b) um;	c) is;	d) os.

3. Здійснити переклад наступних фармацевтичних термінів і утворити форми називного на родового відмінків:

Сосна лісова; олія соснова; дьоготь рідкий сосновий; трава багна болотяного; настій багна болотяного; бруньки соснові; супозиторії ректальні; настій соснових бруньок.

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ (86 – 88)

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Виписати за вище наведеною схемою таблетки цитрамону (Citramonum,i,n) в кількості 10 III способом повністю та скорочено. Драже (Dragee – не змінюється), гранули – Granula (Granulum,i,n), аерозолі – Aërosola (Aërosolum,i,n) прописуються аналогічно таблеткам за одним із нижче наведених способів.

Вправа 2. Виписати за вище наведеними схемами таблетки анальгін (Analginum,i,n) 0,5 в кількості 10 I та II способами повністю та скорочено.

Вправа 3. Виписати за вище наведеною схемою I драже діазоліну (Diasolinum,i,n) в кількості 10 повністю та скорочено.

Вправа 4. Виписати за вище наведеною схемою II гранули фітину (Phytinum,i,n) в кількості 50 повністю та скорочено.

Вправа 5. Виписати за вище наведеною схемою III аерозоль інгаліпту (Ingaliptum,i,n) 30 мл.

Вправа 6. Перекласти рецепти латинською мовою:

1. Візьми: Настоянки красавки 15 мл
Видай. Познач:
2. Візьми: Березових бруньок 100,0
Видай. Познач:
3. Візьми: Таблетки «Кофальгін» числом 10
Видай. Познач:
4. Візьми: Таблетки бромкамфори 0,15 числом 20
Видай. Познач:
5. Візьми: Настоянки конвалії
Настоянки валеріани по 10 мл
Настоянки красавки 5 мл
Ментолу 0,2
Змішай. Видай. Познач:
6. Візьми: Драже «Фестал» числом 50
Видай. Познач:

Вправа 7. Перекласти усно рецепти українською мовою:

1. Recipe: Extracti Polygoni hydropiperis fluidi 25,0
Da. Signa:
2. Recipe: Infusi florum Tiliae 500 ml
Da. Signa:
3. Recipe: Chloroformii
Spiritus aethylici 95% ana 20 ml
Aetheris aethylici 10 ml
Liquoris Ammonii caustici guttas V
Misce. Da. Signa:
4. Recipe: Liquoris Burovi 50 ml
Da. Signa:

Вправа 8. Перекласти рецепти українською мовою:

1. Recipe: Tabulettas Aethazoli 0,5 numero 40
Da. Signa:
2. Recipe: Dragee Thioridazini 0,01 numero 60
Da. Signa:
3. Recipe: Aquae Plumbi 200 ml
Da. Signa:
4. Recipe: Membranulas ophthalmicas cum Dicaino numero 30
Da. Signa:

Вправа 9. Перекласти рецепти усно.

1. Recipe: Infusi florum Chamomillae ex 10, - 200 ml
Da. Signa:
2. Recipe: Hydrargyri oxydi flavi 0,05
Ichthyoli 0,8
Unguenti Zinci 20,0
Misce, fiat unguentum
Da. Signa:
3. Recipe: Magnesii oxydi
Tannini ana 25,0
Carbonis activati 50,0
Misce, fiat pulvis
Da. Signa:
4. Recipe: Liquoris Ammonii anisati 50 ml
Sirupi Althaeae 20 ml
Aquae purificatae ad 200 ml
Misce. Da. Signa:

Вправа 10. Перекласти письмово латинською мовою:

1. рицинова олія	11. масло какао
2. малиновий сироп	12. персикова олія

3. олія терпентину (скипидар)	13. пшеничний крохмаль
4. соняшникова олія	14. відвар листя мучниці
5. листя мучниці	15. ягода калини
6. сік журавлини	16. мигдалева олія
7. вода кропу	17. сік алое
8. ганусова олія	18. настоянка полину
9. настій листя шавлії	19. настій трави деревію
10. листя кропиви	20. відвар листя сени

Вправа 11. Перекладіть рецепти латинською мовою, підкресліть іменник з прикметником, поясніть узгодження прикметника з іменником:

1 Візьми: Таблетки «Алахол» покриті оболонками в кількості 20
Познач:

2 Візьми Стрептоциду
Норсульфазолу порівну по 1,0
Олії блекоти
Олії рицинової порівну по 10,0
Зміщай, нехай утвориться
Видай. Познач:

3 Візьми: Настойки строфантину 5 мл
Настойки беладонни 3 мл
Настойки валеріани
Настойки конвалії порівну по 10 мл
Змішай. Видай. Познач:

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 86 – 88.
2. Виконати вправи з підручнику с. 100 впр. 2.
3. Вивчити рецептурні вирази та їх скорочення (словник с. 28 – 30).
4. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 16).
5. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 16).

Інструкція до практичного заняття № 4

Навчальна дисципліна: Латинська мова

Спеціальність: 226 Фармація, промислова фармація

Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр

Тема: Рецепт. Читання та написання рецептів

Література основна:

Прокопчук, Л.С. Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Способи прописування таблеток.
2. Прописування драже, гранул.
3. Прописування супозиторіїв як готових лікарських засобів.
4. Прописування ліків в ампулах, у вигляді аерозолі тощо.
5. Переклад рецептів

ХІД РОБОТИ:

1. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

1. Контрольні запитання:

1. Що таке рецепт? Його призначення.
2. Який наказ регламентує правила виписування рецепта?
3. Форми рецептурних бланків.
4. Скільки обов'язкових частин має рецепт?
5. Які частини рецепта виписуються українською, а які латинською мовами?
6. Назвати частини рецепта латинською мовою.
7. Що позначає частина «**Subscriptio**»?
8. Що позначає частина «**Signatura**»?
9. Що позначає частина «**Subscriptio medici**»?
10. Який рецепт вважається недійсним?

2. Перекласти на латинську мову:

Візьми: Анальгін 1,0
Калію броміду
Натрію броміду по 4,0
Настоянки собачої кропиви
Настоянки конвалії по 5 мл
Очищеної води до 150 мл
Змішай. Видай.
Познач:

Візьми: Кори крушини
Листя кропиви по 15,0
Листя м'яти перцевої
Кореневищ із коренями валеріани по 5,0
Змішай, нехай утвориться збір.
Видай.
Познач:

Візьми: Морфіну гідрохлориду 0,01
Масла какао 2,0
Змішай, нехай утвориться свічка
Видай такі дози числом 6
Познач:

Recipe: Acidi hydrochlorici diluti 4 ml
Pepsini 2,0
Aquae purificatae ad 200 ml
Misce. Da.
Signa:

Recipe: Mentholi 0,2
Tincturae Belladonnae
Tincturae Convallariae ana 5 ml
Solutionis Nitroglycerini 2%-2 ml
Misce. Da.
Signa:

Recipe: Solutionis Iodi spirituosae 2 ml
Tannini 3,0
Glycerini 10,0
Misce. Da.
Signa:

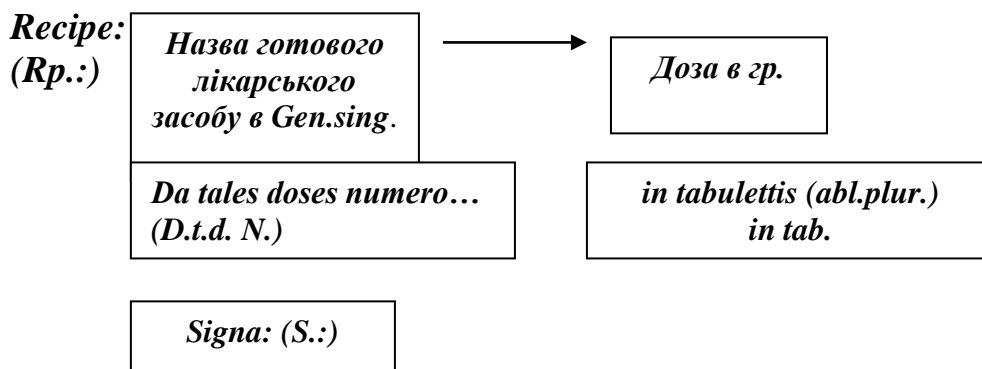
3. Диктант слів.

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

II.1. Рецепти на готові лікарські засоби можуть бути виписані різними способами.

Виписування таблеток, драже, гранул Tabuletae – таблетки (*tabuletta, ae, f*)

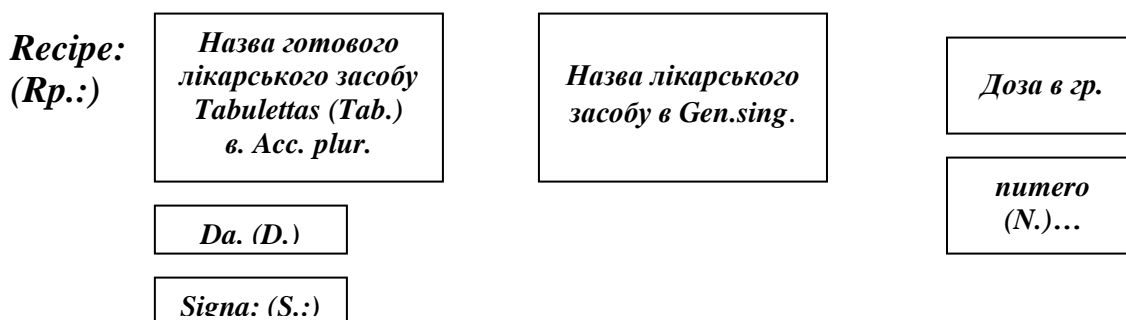
I спосіб – коли спочатку прописують назву лікарського засобу, а потім вказують форму готового лікарського засобу:

Наприклад: *Recipe: Bromcamphorae 0,3*
Da tales doses numero 10 tabulettis
Signa:
Rp.: Bromcamphorae 0,3
D.t.d. N. 10 in tab.
S.:

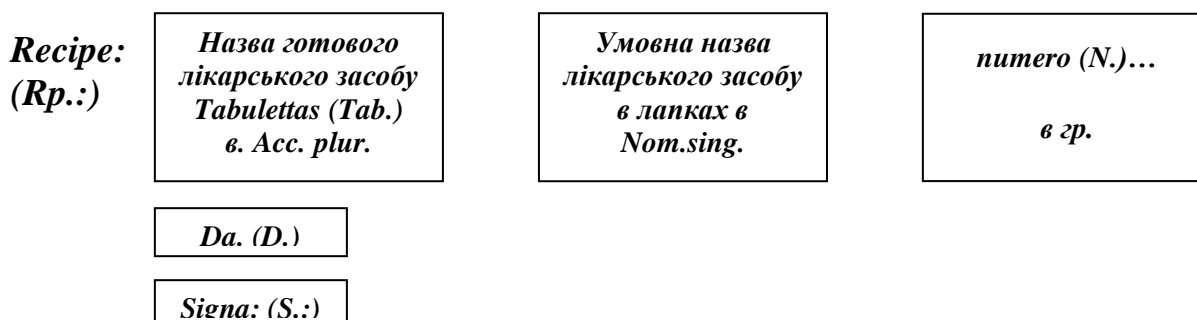
Драже (*Dragee* – не змінюється), гранули – *Granula (Granulum, i, n)*, аерозолі – *Aërosola (aërosolum, i, n)* прописуються аналогічно таблеткам за одним із нижче наведених способів.

II спосіб – коли після слова «**Recipe:**» - візьми, прописується назва готового лікарського засобу в знахідному відмінку множини і назва самого лікарського засобу в родовому відмінку однини з вказівкою дози:

Наприклад: *Recipe: Tabulettas Bromcamphorae 0,3 numero 10*
Da. Signa:
Rp.: Tab. Bromcamphorae 0,3 N. 10
D. S.:

III спосіб – якщо складний препарат випикується під умовною назвою:

Наприклад: *Recipe: Tabulettas "Besalolum" numero 10*

Da. Signa:

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Виписати за вище наведеними схемами таблетки анальгіну (*Analginum, i, n*) в кількості 10 I та II способами повністю та скорочено (термін виконання – 5 хвилин).

Вправа 2. Виписати за вище наведеною схемою таблетки цитрамону (*Citramonum, i, n*) в кількості 10 III способом повністю та скорочено (термін виконання – 3 хвилини).

Вправа 3. Виписати за вище наведеною схемою I драже діазоліну (*Diasolinum, i, n*) в кількості 10 повністю та скорочено (термін виконання – 3 хвилини).

Вправа 4. Виписати за вище наведеною схемою II гранули фітину (*Phytinum, i, n*) в кількості 50 грам повністю та скорочено (термін виконання – 3 хвилини).

Вправа 5. Виписати за вище наведеною схемою аерозоль інгаліпту (*Ingaliptum, i, n*) 30 мл (термін виконання – 3 хвилини).

Вправа 6. Розв'язати фармацевтичні задачі:

1) 10 порошків, що містять по 0,25 натрію гідрокарбонату. Призначити по 1 порошку при печії.

2) В нерозділеному порошку магнію оксиду 20,0. Призначити всередину по 2 чайної ложки після їжі.

3) 20 ректальних супозиторіїв, що містять по 0,05 порошку листя наперстянки, олії какао скільки потрібно. Призначити по 1 супозиторію 3 рази на день.

4) 30 таблеток, що містять 0,05 г аскорбінової кислоти й 0,002 фолієвої кислоти.

Призначити по 1 таблетці 3 рази на день.

5) 20 вагінальних супозиторіїв, що містять порівну по 0,25 іхтіолу, олії какао 3,0.

Вводить в піхву по 1 супозиторію на ніч.

6) 10 капсул, що містять 0,2 г анестезину. Призначити по 1 капсулі 3 рази на день.

7) 20 порошків з екстрактом красавки по 0,015г.

8) 12 таблеток, що містять по 0,25 анальгіну та амідопіріну. Призначити по 1 таблетці тричі на день.

9) 10 ректальних супозиторіїв, що містять 0,3 анестезину для введення в пряму кишку по 1 супозиторію на день.

10) Пасту, що містить етазол 5,0, білу глину 2,5 г, гліцерину скільки потрібно для лікування глибокого карієсу.

11) 20,0 очної мазі, що містить 1% атропіну сульфату. Закладати за обидві повіки на ніч.

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 88 – 96.
2. Виконати вправи з підручнику с. 107 впр. 4, 5.
3. Вивчити рецептурні вирази та їх скорочення (словник с. 28 – 30).
4. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 17).
5. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 17).

ТЕМА: ТЕРМІНОЛОГІЯ ТА СЛОВОТВОРЕННЯ

Література основна:

Прокопчук, Л.С. Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Термін як спосіб позначення предмета, його властивостей, явища в певній галузі знань.
2. Три групи медичних термінів.
3. Способи утворення термінів.
4. Словотворчі елементи (терміноелементи та їх фармакологічне значення).

ХІД РОБОТИ:

I. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

1. Контрольні питання.

1. Правила виписування частини «**Designatio materiarum**»:
 - а) Як виписують назви лікарських засобів в латинській частині рецепта?
 - б) Від чого залежить постановка назв лікарських засобів у родовому відмінку?
 - в) Як прописується кількість твердих та сипучих лікарських засобів?
 - г) Як прописується кількість рідких лікарських засобів?
 - д) Як прописуються лікарські засоби в однакових кількостях?
 - е) Як прописуються лікарські засоби в одиницях дії?
2. Як повинен бути виписаний рецепт?
3. Які додаткові надписи зустрічаються в рецепті?

2. Тести контролю знань

Варіант 1

1. *Рецепт має частин:*
 - А. Шість
 - Б. Сім
 - В. Вісім
 - Г. П'ять
 - Д. Дев'ять
2. *Рецепт прописується мовою:*
 - А. Українською
 - Б. Латинською
 - В. Російською
 - Г. Українською та латинською
 - Д. Російською та латинською
3. *Назви препаратів у рецепті*
 - А. *Nominativus*

- прописуються у відмінку:
- Б. *Dativus*
В. *Genetivus*
Г. *Ablativus*
Д. *Accusativus*
4. Для позначення кількості препаратів, прописаних в однакових кількостях, використовують слово:
- А. «Cito»
Б. «Ad»
В. «Da»
Г. «Ana»
Д. «Tales»
5. Відмінок іменника, що позначає кількість граматично залежить від дієслова:
- А. *Da*
Б. *Recipe*
В. *Verte*
Г. *Divide*
Д. *Solve*
6. З великої букви в середині рядка пишуть назви:
- А. Рослин
Б. Органів рослин
В. Лікарських форм
Г. Вказівки фармацевту
Д. Прикметники, що позначають назви кислот
7. Слово «краплі» в рецепті вживається у відмінку:
- А. *Nominativus*
Б. *Dativus*
В. *Genetivus*
Г. *Ablativus*
Д. *Accusativus*
8. Встановити відповідність:
Назва частин рецепта українською мовою:
1. Штамп ЛПЗ
2. Звернення
3. Позначення лікарської форми
4. Прізвище лікаря
5. Особиста печатка та підпис лікаря
- Назва частин рецепта латинською мовою:
- А. *Subscriptio*
Б. *Invocatio*
В. *Subscriptio medici*
Г. *Inscriptio*
Д. *Nomen medici*
9. Серед перелічених термінів визначити той, що відноситься до додаткових надписів у рецепті:
- А. *Recipe*
Б. *Misce. Da. Signa.*
В. *Da in ampullis*
Г. *Pro auctore*
Д. *Pro dosi*

10. Тверді лікарські засоби прописуються в рецепті у:
- A. Краплях
 - Б. Грамах
 - В. Мілілітрах
 - Г. Одиницях дії
 - Д. Долях кілограму

Варіант 2

1. П'ята частина рецепта починається зі слова:
- A. *Misce*
 - Б. *Recipe*
 - В. *Da*
 - Г. *Signa*
 - Д. *Da tales doses*
2. Серед перелічених нижче термінів визначити той, що відноситься до додаткових надписів у рецепті:
- A. *Misce. Da. Signa.*
 - Б. *Verte*
 - В. *Recipe*
 - Г. *Divide in partes aequales*
 - Д. *Da in tabulettis*
3. Встановити відповідність:
<u>Скорочена назва терміну:</u>	<u>Повна назва терміну:</u>
1. <i>Supp.</i>	A. <i>Unguentum</i>
2. <i>Fol.</i>	Б. <i>Suppositorium</i>
3. <i>Pulv.</i>	В. <i>Foliorum</i>
4. <i>In tab.</i>	Г. <i>In tabulettis</i>
5. <i>Ung.</i>	Д. <i>Pulvis</i>
4. З великої букви в середині рядка пишуть назви:
- A. Назви препаратів
 - Б. Органів рослин
 - В. Лікарських форм
 - Г. Вказівки фармацевту
 - Д. Прикметники, що позначають назви кислот
5. Іменник, що позначає кількість, вживається в рецепті у відмінку:
- A. *Nominativus*
 - Б. *Dativus*
 - В. *Genetivus*
 - Г. *Ablativus*
 - Д. *Accusativus*
6. Для рідких лікарських засобів у рецептах вживається позначення:
- A. Краплі
 - Б. Грами
 - В. Міліграми

	Г. Одиниці дії
Д. Сантиграми
7. Для позначення кількості препаратів, прописаних в однакових кількостях, використовують слово:	А. Ad
Б. Ana
В. Partes aequales
Г. Da
Д. Divide
8. З якої частини починається латинська частина рецепта?	А. Subscriptio
Б. Invocatio
В. Subscriptio medici
Г. Inscriptio
Д. Nomen medici
9. Назви препаратів у рецепті прописуються у відмінку:	А. Nominativus
Б. Dativus
В. Genetivus
Г. Ablativus
Д. Accusativus
10. В частині «Designatio materiarum» лікарські засоби прописуються у такому порядку:	А. Basis, corrigens, adjuvans, constituens
Б. Corrigens, basis, constituens, adjuvans
В. Adjuvans, corrigens, constituens, basis
Г. Basis, adjuvans, corrigens, constituens
Д. Constituens, corrigens, adjuvans, basis

Варіант 3

1. Сьома частина рецепта називається:	А. Subscriptio
Б. Invocatio
В. Subscriptio medici
Г. Inscriptio
Д. Nomen medici
2. Встановити відповідність:
<u>Назва частин рецепта латинською мовою:</u>	<u>Назва частин рецепта українською мовою:</u>
1. Subscriptio	А. Штамп ЛПЗ
2. Invocatio	Б. Звернення
3. Subscriptio medici	В. Позначення лікарської форми
Г. Прізвище лікаря

4. *Inscriptio*

5. *Nomen aegroti*

Д. Особиста печатка та підпис
лікаря

3. Кількість лікарського препарату
прописується у краплях у випадку:

А. Коли лікарський засіб є рідиною
і прописується у кількості
більше 1 мл

Б. Коли лікарський засіб є рідиною
і прописаний у грамах

В. Коли лікарський засіб має
в'язку консистенцію

Г. Коли лікарський засіб є рідиною
і прописується у кількості
менше 1,0

Д. Коли лікарський засіб є сипучою
субстанцією і прописаний у
кількості менше 1,0

4. Рецепт виписується:

А. Рідною мовою

Б. Російською мовою

В. Частково латинською,
частково українською мовою

Г. Частково латинською,
частково російською мовою

Д. Латинською мовою

5. Іменник, що позначає кількість,
вживається в рецепті у відмінку:

А. *Nominativus*

Б. *Dativus*

В. *Genetivus*

Г. *Ablativus*

Д. *Accusativus*

6. Для рідких лікарських засобів у
рецептах вживається позначення:

А. Краплі

Б. Грами

В. Міліграми

Г. Одиниці дії

Д. Сантиграми

7. Для позначення кількості препаратів,
прописаних в однакових кількостях,
використовують слово:

А. *Ad*

Б. *Ana*

В. *Partes aequales*

Г. *Da*

Д. *Divide*

8. Серед перелічених нижче термінів визначити той, що відноситься до додаткових надписів у рецепті:
- А. *Misce. Da. Signa.*
 Б. *Recipe*
 В. *Statim*
 Г. *Divide in partes aequales*
 Д. *Ana*
9. З якої частини починається латинська частина рецепта?
- А. *Subscriptio*
 Б. *Invocatio*
 В. *Subscriptio medici*
 Г. *Inscriptio*
 Д. *Nomen medici*
10. Латинською мовою прописуються частини рецепта:
- А. 5,6,7 (частково), 8,9
 Б. 5,6,7,8
 В. 4,5,6,7
 Г. 1,5,6,7,8 (частково)
 Д. 5,6,7,8 (частково)

3. Диктант слів.

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

Навчання будь-якій професії неможливо без оволодіння професійною мовою, в якій для позначення багато численних предметів, явищ, процесів, дій існують спеціальні слова і словосполучення, які називаються термінами. Без розуміння і запам'ятовування термінів не можна розібратись у змісті спеціальних дисциплін, що вивчаються.

В будь-якій сучасній галузі знань значну масу спеціальних слів складають слова, запозичені з класичних мов античного світу: старогрецької та латинської, і вони є інтернаціональними. Латинська мова і сьогодні є міжнародною науковою мовою. Медичні терміни не є виключенням.

Сукупність термінів всіх дисциплін, що вивчаються курсі медичних спеціальностей, називається **медичною термінологією**.

Фармацевтична термінологія (назви ліків, рослинної сировини, лікарських форм тощо) складається з сукупності латинських і грецьких слів, а також із латинських і грецьких словотворчих елементів, що складають більшість назв лікарських засобів.

Складовими частинами основних фармацевтичних термінів, як і українських слів, є: *корінь, префікс, суфікс і закінчення*.

Наприклад:

medic-in-a медицина

medic-in-al-is медичний

У цих словах спільною частиною із загальним значенням є корінь **medic-**, в слові **medicina**, крім кореня **medic-** **in-** (суфікс) і **-a** (закінчення),

слово *medicinalis* складається із: *medic-* (кореня), *-in-* і *-al-* (суфіксів), *-is* (закінчення).

Фармацевтичні терміни можуть бути прості і складні. Прості терміни, що є окремим словом, утворюються за допомогою:

а) префіксів (префіксація);

наприклад:

parere - готувати

preparare - приготувати

б) суфіксів (суфіксація);

наприклад:

musculus - м'яз

muscularis - м'язовий

в) шляхом складання двох основ або словотворчих елементів за допомогою сполучного голосного -o-, або без нього;

наприклад:

Tinktura Valerianae

E[traktum belladonna siccum

Фармацевтична термінологія неоднорідна за своїм походженням. В її основу лягли слова латинські і грецькі, але в сучасній фармацевтичній термінології є також слова, запозичені з інших мов.

У зв'язку з двомовністю фармацевтичної термінології у назвах фармацевтичних термінів часто виступають, так звані, словотворчі елементи (корені або частина кореня, префікси, суфікси).

Словотворчі елементи несуть певну інформацію про лікарський препарат: хімічний склад, джерело походження, терапевтичну дію тощо.

Серед словотворчих елементів можна виділити такі компоненти, що мають стабільне значення і утворюють декілька термінів одного змістовного ряду. Такі словотворчі елементи називаються **терміноелементами**. Наприклад: кінцевий терміноелемент *logia* (наука) утворює ряд термінів: *biologia, pharmacologia, thechnologia*; *-pyr-* (жар, вогонь) утворює назви препаратів, що мають жарознижуючу дію: *Antipyrinum, Pyronalum, Pyridonum* тощо.

Найуживаніші грецькі і латинські префікси:

<p><i>a (an)-</i></p> <p><i>Anaesthesinum</i> <i>anhydricus</i> <i>Analginum</i></p>	<p><i>перед голосною (перед приголосною) цей префікс означає заперечення або відсутність будь-якої якості</i></p> <p>анестезин, тобто відсутність відчуття безводний, вказує на відсутність води анальгін, препарат знеболюючої дії</p>
<p><i>anti-</i></p> <p><i>Antipyrinum</i></p>	<p><i>проти</i></p> <p>антипірін</p>

<i>antidotum antisepticus</i>	протиотрута протигнильний, знезаражувальний
<i>dys- dyspepsia</i>	порушення функції розлад травлення
<i>hyper- hypertonia</i>	понад, вище норми, збільшення підвищений артеріальний тиск крові
<i>hypo- hypotonia</i>	під, нижче норми, зменшення понижений артеріальний тиск
<i>syn- syndromum</i>	з, разом синдром, сполучення ознак
<i>poly- polyvitaminum</i>	багато полівітамін

Найуживаніші грецькі корені, що зустрічаються в назвах препаратів і несуть фармакологічну інформацію:

<i>aesthes- Aesthesinum</i>	анестетики, знеболюючі засоби анестезин
<i>alg- Analginum</i>	анальгін
<i>dol- Panadol</i>	панадол
<i>cain- Novocainum Dicainim</i>	місцевоанастезуючі новокаїн дикаїн
<i>chol- Allocholum</i>	жовчогінні засоби алохол
<i>cor-, card- Corvalolum Cardiaminum</i>	серцеві, кардіотонічні корвалол кардіамін
<i>lax- Regulax</i>	послаблюючі, проносні засоби регулакс
<i>ur- Urotropinum</i>	сечогінні засоби уротропін
<i>sed- Sedaxenum</i>	седативні, заспокійливі седуксен
<i>test-, -andr- Testosteronum Androfort</i>	препарати чоловічих статевих органів тестостерон андрофорт
<i>oestr- Oestrodium</i>	препарати жіночих статевих органів естродіол
<i>thyr-</i>	препарати щитовидної залози

<i>Thyreoidinum</i>	тіреоїдин
<i>io-</i> <i>Iodoformium</i>	препарати, що містять йод йодоформ
<i>haem(at)-, -aem-</i> <i>Haemodesum</i>	кровозупинні, крововтамовуючі засоби гемодез
<i>vas-, ang(i)-</i> <i>Vasopressinum</i> <i>Angiazolum</i>	судинорозширювальні і спазмолітичні засоби вазопресин ангіазол
<i>pyr-</i> <i>Pyronalum</i>	жарознижувальні і знеболювальні піронал
<i>cillin-</i> <i>Penicillinum</i>	антибіотики-пеніциліни пеніцилін
<i>cyclin-</i> <i>Tetracyclinum</i>	антибіотики-тетрацикліни тетрациклін
<i>mycin-</i> <i>Laevomycesinum</i>	антибіотики групи стрептоміцину левоміцетин
<i>sulfa-</i> <i>Norsulfazolum</i>	антимікробні сульфаніламідні засоби норсульфазол
<i>cid-</i> <i>Streptocidum</i>	антимікробні, антисептичні засоби стрептоцид
<i>vit-</i> <i>Undevitum</i>	полівітаміни ундевіт
<i>glyc-, gluc-</i> <i>Glycerinum</i> <i>Glucosum</i>	солодкий гліцерин глюкоза
<i>anth-</i> <i>Helianthus</i>	квітка соняшник
<i>phyll-</i> <i>Platyphyllinum</i>	листок платіфілін

Найуживаніші грецькі корені, що зустрічаються в назвах препаратів і несуть хімічну інформацію

<i>aeth(yl)-</i> <i>Aethazolum</i> <i>Aethylmorphinum</i>	етил, етильна група етазол етилморфін
<i>meth(yl)-</i> <i>Methylenum</i> <i>coeruleum</i>	метил, метальна група метиленовий синій
<i>phen(yl)-</i> <i>Phenolum</i> <i>Phenilii salicylas</i>	фенил, фенольна група фенол фенілсаліцилат
<i>-(a)zol-, -zin-, -zid-</i> <i>Dibazolum</i> <i>Aminazinum</i>	азот, азогрупа дибазол аміназид

<i>Phthivazidum</i>	фтивазид
<i>thi(a,o)-Thiaminum</i>	сірка, тіокислоти, тіосоли тіамін
<i>hydr-Hydrogenium</i>	наявність води, водню водень
<i>oxy-Oxygenium</i>	кислий, кисень кисень

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Виділити словотворчі елементи, підкреслити та пояснити їх значення.

uraemia	histologia	Haemostimulinum
biologia	hypnotherapia	Analginum
gastrosco피아	atrophia	Haematogenum
cytopathia	neuralgia	Anaesthesinum
hypotonia	rhinorrhagia	Anaesthesiologia
cystosco피아	topographia	Glycyrrhiza
hydrotherapia	Haematologia	Euphyllinum
monophobia	Pathologia	Antipyrinum
aetiologia	Dystonia	Novocainum
hydrophobia	Hypotonia	Autohaemotherapia
pathologia	Hypertonia	Hystologia
dyspnoë	Antianaeminum	Hyperthermia

Вправа 2. Утворити складні терміни за допомогою терміноелементів.

1) жінка		...logia
2) ліки		
3) життя		
4) серце		
5) кров		
1) шлунок		...algia
2) м'язи		
3) зуби		
4) бронх		
5) залоза		
1) вода		...therapia
2) сон		
3) кисень		
4) ліки		
5) грязі		

Вправа 3. Записати значення терміноелементу латинською мовою:

кровотеча	навколо	залоза
біль	витікання крові	око
лікування	порушення	боязнь, страх
тонус	камінь	схильність
напруження	розкладання, розпад	лікування
тиск	нирка	пізнання, вчення
затвердіння	шлунок	жовч
наука	захворювання	багато
опис	м'яз	чутливість
дихання	життя	пряма кишка

Вправа 4. Здійснити переклад рецептів латинською мовою, записати їх повністю та скорочено:

Візьми: Кореневища з коріннями солодки 25,0
Трави деревію
Листя сени
Кора крушини порівну по 20,0
Магnezії сульфату 10,0
Змішай, нехай утвориться збір
Видай. Познач:

Візьми: Миш'яковистого ангідриду 0,06
Порошку та екстракту кореневища з коріннями солодки скільки треба, щоб утворилися пілюлі числом 30
Видай. Познач:

Візьми: Відвар кореневища з корінням синюхи блакитної із 3,0 – 100 мл
Натрію гідрокарбонату
Натрію бензоату порівну по 2,0
Нашатирно-ганусевих крапель 4 мл
Змішай. Видай.
Познач:

Візьми: Олії перцевої м'яти
Олії евкаліптової
Олії соснової порівну по 1,0
Етанолу 70% - 5 мл
Змішай. Видай.
Познач: для інгаляції.

Візьми: Настояю бруньок соснових 200 мл
Меду очищеного 5,0
Змішай. Видай.
Познач:

Візьми: Настою трави багна болотяного із 10,0 – 200 мл
 Нашатирно-ганусевих крапель 5 мл
 Сиропу вишневого 10 мл
 Змішай. Видай.
 Познач:

Вправа 5. Перекласти наступні рецепти латинською мовою:

- 1 Візьми: Емульсії насіння гарбузи 100,0
 Видай. Познач:

- 2 Візьми: Емульсії риб'ячого жиру 200,0
 Змішай. Видай в темній склянці.
 Познач:

- 3 Візьми: Дьогтю рідкого березового
 Сірки осадженої порівну по 3,0
 Вазеліну до 30,0
 Змішай, нехай утвориться мазь
 Видай. Познач:

- 4 Візьми: Сірки очищеної
 Магnezії оксиду
 Цукру білого порівну по 10,0
 Змішай, нехай утвориться порошок
 Видай. Познач:

- 5 Візьми: Галунів кристалічних 4,0
 Кислоти борної 6,0
 Гліцерину 10,0
 Води перцевої м'яти до 200 мл
 Змішай. Видай. Познач:

Вправа 6. Перевірити правильність виконання завдання:

- 1 Recipe: Acidi salicylici 0,5
 Olei jecoris Aselli 100,0
 Misce. Da. Signa:

- 2 Recipe: Aluminis 3,0
 Decocti foliorum Salviae 300 ml
 Misce. Da. Signa:
 Emulsi olei jecoris Aselli 200,0
 Da in vitro nigro.
 Signa:

3 Recipe: Decocti rhizomatis Tormentillae ex 6,0:150,0
Sirupi Sacchari 10,0
Misce. Da. Signa:

Вправа 7. Вписати рецепти:

1 Візьми: Настою квітів ромашки 200 мл
Кислоти борної 4,0
Змішай. Видай. Познач:

2 Візьми: Відвару кори дуба 200 мл
Гліцерину 10,0
Змішай. Видай. Познач:

Вправа 8. Виділити у назвах препаратів частотні відрізки, вказати їх значення.

- 1) Amidopyrinum
- 2) Corvalolum
- 3) Hydrocortisonum
- 4) Viperalginum
- 5) Dibazolium
- 6) Sedral
- 7) Neodorm
- 8) Promedolum
- 9) Rifamycinum
- 10) Methandriolum
- 11) Methysulfazinum
- 12) Aethylmorphinum
- 13) Anacardiolum
- 14) Barbamylum
- 15) Oxytetracyclinum
- 16) Antipyrinum
- 17) Nitroglycerinum
- 18) Testoviron
- 19) Anastress
- 20) Diprophyllinum
- 21) Synthomycinum
- 22) Phthorafurum
- 23) Cholenzymum
- 24) Synandrol
- 25) Bencainum
- 26) Thioacetazolium

Вправа 9. Перекласти рецепти латинською мовою.

1 Візьми: Ментолу 0,1

- Олії маслинової 15,0
Олії евкаліптової 10,0
Змішай. Видай. Познач:
- 2 Візьми: Таблетки антипірину 0,25 числом 10
Видай. Познач:
- 3 Візьми: Фенолу 0,5
Гліцерину 10,0
Змішай. Видай. Познач:
- 4 Візьми: Валідолу 0,05 у капсулах числом 20
Видай. Познач:
- 5 Візьми: Настоянку конвалії
Настоянку валеріани по 10мл
Екстракту глоду рідкого 5мл
Ментолу 0,5
Змішай. Видай. Познач:

Вправа 10. Виписати рецепти:

- 1 Візьми: Ефіру для наркозу 100,0
Видай такі дози числом 4
Познач:
- 2 Візьми: Емульсії насіння коноплі 100,0
Видай такі дози числом 4
Познач:
- 3 Візьми: Стрептоциду
Сірки осадженої порівну по 7,0
Ефіру для наркозу 30,0
Розчину кислоти борної 3% - 50 мл
Розчину кислоти саліцилової спиртового 2% - 30 мл
Змішай. Видай. Познач:

Вправа 11. Перекласти рецепти латинською мовою.

- 1 Візьми: Настояю трави термопсису 0,6 – 200 мл
Натрію гідрокарбонату
Натрію бензоату порівну 2,0
Нашатирно-ганусевих крапель 4 мл
Сиропу цукрового 5 мл
Змішай. Видай. Познач:
- 2 Візьми: Розчину йоду спиртового 5% - 2 мл

Кислоти танінової 3,0
Гліцерину 10,0
Змішай. Видай. Познач:
3 Візьми: Настояю трави горицвіту весняного із 6,0 – 200 мл
Кодеїну фосфату 0,2
Натрію броміду 6,0
Змішай. Видай. Познач:

Вправа 12. Визначте кореневий терміноелемент в кожній групі слів та його значення, поясніть значення термінів:

1. Anaesthesia, hyperaesthesia, hypoaesthesia.
2. Anuria, diuresis, uraemia, albuminuria, polyuria.
3. Haematoma, haematologia, haemolysis, anaemia, haematuria.
4. Neuralgia, odontalgia, otalgia, enteralgia.

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 145 – 153.
2. Виконати 10 – 12 вправи з практикуму с. 30 – 31.
3. Вивчити найуживаніші грецькі і латинські префікси та корені, кінцеві терміноелементи, частотні відрізки (с. 148 – 153).
4. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 18).
5. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 18).

ТЕМА: ХІМІЧНА НОМЕНКЛАТУРА

Література основна:

Прокопчук, Л.С. Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Назви найважливіших хімічних елементів.
2. Утворення назв кислот: неорганічних (кисневих та безкисневих) та органічних;
3. Принцип утворення міжнародної латинської номенклатури оксидів.
4. Назви солей безкисневих кислот.
5. Утворення назв солей оксигеновмісних кислот з більшим і меншим ступенем окиснення.
6. Утворення назв кислих і основних солей.
7. Утворення назв органічних солей натрію та калію.
8. Прописування рецептів з назвами різних солей.

ХІД РОБОТИ:

І. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

1. Контрольні запитання:

1. Що таке фармацевтичний термін?
2. Які бувають фармацевтичні терміни за складом?
3. Що таке словотворчий елемент?
4. Яка роль словотворчих елементів у побудові фармацевтичних термінів?
5. Що таке терміноелемент?
6. Яку інформацію несе терміноелемент?
7. Які існують способи в побудові фармацевтичних термінів?
8. Що таке префіксація? Навести приклади побудови фармацевтичних термінів цим способом.
9. Що таке суфіксація? Навести приклади побудови фармацевтичних термінів способом суфіксації.
10. У чому полягає спосіб складання? Навести приклади.
11. Що являють собою складні терміни? Принципи їх побудови. Навести приклади.

2. Виділіть знайомі терміноелементи, поясніть їх значення, напишіть терміни в українській транскрипції:

1. Haematologia
2. Pathologia
3. Dystonia
4. Hypotonia
5. Hypertonia
6. Antianaeminum
7. Haemostimulinum (лат. stimulare - стимулювати)

8. Analginum
9. Haematogenum (грецький суфікс genes - відтворюючий)
10. Anaesthesinum
11. Anaesthesiologia
12. Glycyrriza
13. Euphyllinum
14. Antipyrinum
15. Novocainum
16. Autohaemotherapia (грецьке слово autos – сам, той самий)
17. Hystologia (грецьке слово histos - тканина)
18. Hyperthermia (грецьке слово thermos - тепло)
19. Dyspnoë
20. Arnoë

3. Утворити фармацевтичні терміни за допомогою наступних терміноелементів, що знаходяться в дужках, перекладіть їх латинською мовою.

1. (жар, вогонь) + onalium
2. An + (вода) + icum
3. Theo + (листок) + inum
4. (сеча) + o + (сірка) + anium
5. (проти) + dotum
6. (порушення, утруднення) + (шлунок) + ia
7. Heli + (квітка) + os
8. (фенил) + ii salicylas
9. Syntho + (гриб) + inum
10. (сірка) + a + minum

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

Хімічна номенклатура – це сукупність назв хімічних елементів та їх сполук, які є лікарськими засобами. В рецепті пишуться не символи, не формули сполук, а їх латинські назви. До таких лікарських засобів відносяться назви оксидів, кислот, солей.

Латинські назви хімічних елементів є іменниками середнього роду II відміни.

Наприклад: *Aluminium* - Алюміній, *Hydrogenium* - Гідроген (водень), *Zincum* - Цинк, *Calcium* - Кальцій, *Kalium* - Калій, *Magnesium* - Магній тощо.

Винятки: *Phosphorus* - фосфор (іменник II відміни чоловічого роду)
Sulfur - сірка (іменник III відміни середнього роду).

Кислоти бувають неорганічні та органічні. Неорганічні кислоти можуть бути кисневмісні (оксигеновмісні) та без кисневі (безоксигенові).

У назвах кисневмісних кислот з найвищим ступенем окиснення в якості кислото утворюючого елемента вживається прикметник з суфіксом *-icum*. Назви кислот з меншим ступенем окиснення в якості кислото утворюючого елемента вживається прикметник з суфіксом *-osum* (див. схему 1).

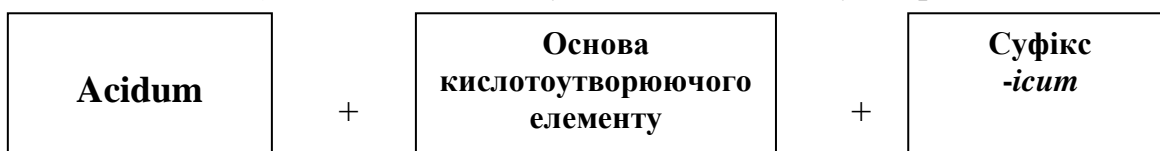
Назви кислот

Латинські назви кислот складаються із:

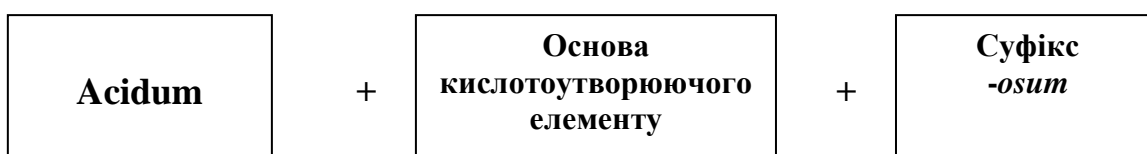
1. Латинські назви оксигеновмісних кислот

а) з найбільшим ступенем окиснення утворюються:

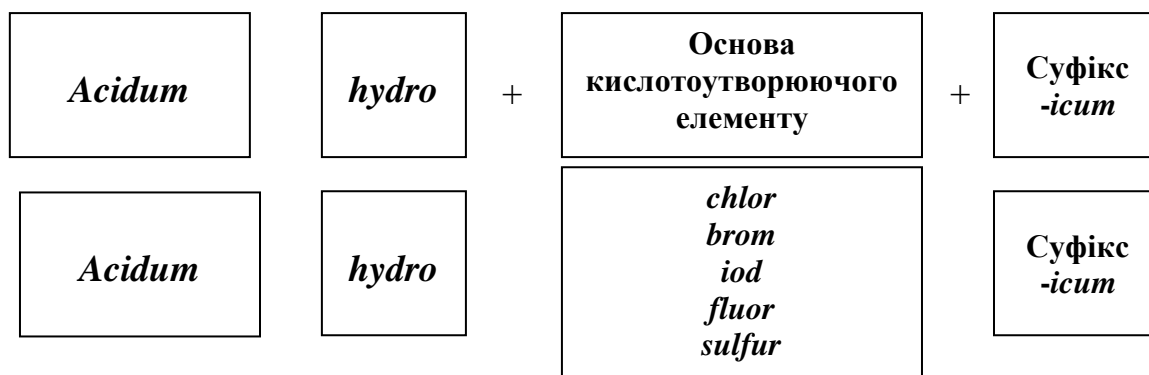
Наприклад: Acidum sulfuricum
Acidum nitricum
Acidum salicylicum
Acidum benzoicum

б) з меншим ступенем окиснення утворюються:

Наприклад: Acidum sulfurosum
Acidum nitrosum
Acidum arsenicosum

2. Латинські назви безоксигенових кислот

Наприклад:

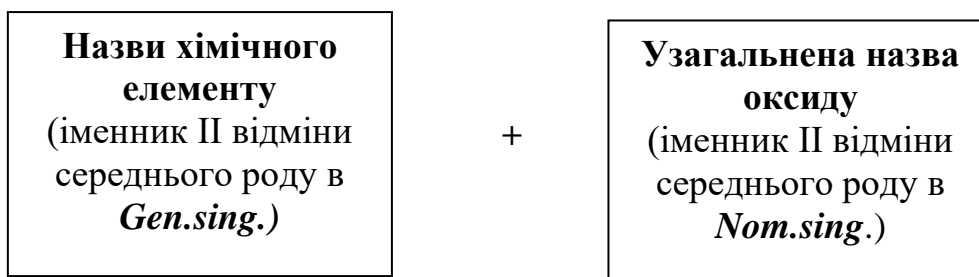
Acidum hydrochloricum
 Acidum hydrobromicum
 Acidum hydroiodicum
 Acidum hydrofluoricum
 Acidum hydrosulfuricum

Назви оксидів

Серед оксидів розрізняють:

- окиси – *oxydum, i, n*;
- перекиси – *peroxydum, i, n*;
- гідроокиси – *hydroxydum, i, n*;
- закисний - *oxydulatus, a, um*.

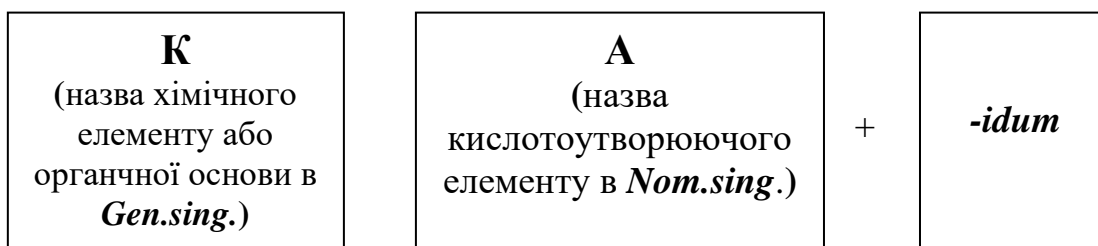
Латинські назви оксидів складаються з:

Наприклад: Zinzi oxydum
 Calcii hydroxydum
 Hydrogenii peroxydum,
але: Ferrum oxydulatum

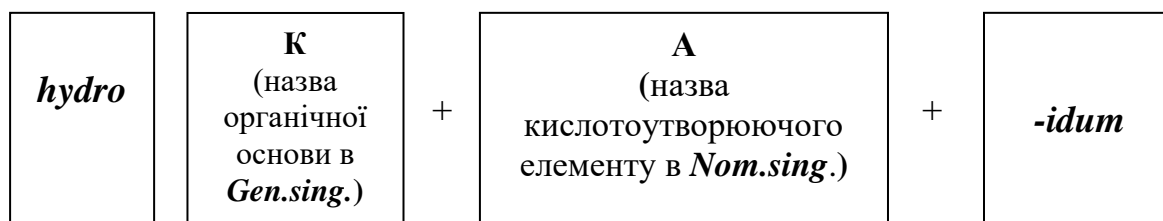
Назви солей безоксигенових кислот

a) назви неорганічних солей складаються:

Наприклад: Natrii iodidum
 Kalii bromidum
 Ammonii chloridum

б) назви органічних солей складаються:

Наприклад: Papaverini hydrochloridum
Pachycarpini hydroiodidum
Scopolamini hydrobromidum

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Утворити назви оксидів та гідроксидів з наступними елементами:

Ca, Mg, Zn, Hg, Al, Na, Fe.

Вправа 2. Перекласти латинською мовою назви кислот та солей та утворити Gen.sing.:

- 1) кислота лимонна
- 2) кальцію хлорид
- 3) кислота хлористоводнева
- 4) калію йодид
- 5) кислота нітратна
- 6) натрію хлорид
- 7) калію бромід
- 8) кислота лактатна
- 9) кислота саліцилатна
- 10) амонію хлорид

Вправа 3. Перевірити правильність виконання вправи та перекласти усно:

1 Recipe: Liquoris Ammonii anisati 5 ml
 Sirupi Althaeae 30 ml
 Aquae purificatae ad 200 ml
 Misce.Da.Signa:

2 Recipe: Extracti Polygoni hydropiperis fluidi
 Extracti Viburni fluidi ana 5,0
 Misce.Da. Signa:

3 Recipe: Florum Chamomillae 30,0
 Da. Signa:

4 Recipe: Florum Calendulae 30,0
 Da. Signa:

Вправа 4. Перекласти рецепти українською мовою:

1 Recipe: Herbae Thermopsisidis 0,01
 Natrii hydrocarbonatis 0,25
 Da tales doses numero 10 in tabulettis
 Signa:

2 Recipe: Liquoris Ammonii anisati 2 ml
Sirupi Sacchari 20,0
Misce. Da. Signa:

3 Recipe: Picis liquidae Betulae 5,0
Xeroformii 3,0
Olei Ricini 100 ml
Misce. Da. Signa:

Вправа 5. Вписати рецепти:

1 Візьми: Кислоти бензойної 0,6
Кислоти саліцилової 0,3
Вазеліну 10,0
Змішай, нехай утвориться мазь
Видай. Познач:

2 Візьми: Таблетки кислоти аскорбінової 0,05 покриті оболонкою
числом 50
Видай. Познач:

3 Візьми: Ментолу 0,15
Кислоти борної
Оксиду цинку порівну по 0,75
Вазеліну 15,0
Змішай, нехай утвориться мазь
Видай. Познач:

4 Візьми: Осадженої сірки 2,0
Саліцилової кислоти 1,0
Цинку оксиду
Пшеничного крохмалю по 12,5
Вазеліну до 50,0
Змішай, нехай утвориться паста
Видай. Познач:

5 Візьми: Драже аскорбінової кислоти 0,05 числом 50
Видай. Познач:

6 Візьми: Резорцину 1,0
Цинкової пасти до 10,0
Змішай, нехай утвориться паста
Видай. Познач:

7 Візьми: Цитралу 0,02

Рибофлавіну 0,2
Аскорбінової кислоти 0,5
Води для ін'єкцій 10 мл
Змішай. Видай. Познач:

8 Візьми: Очищеної сірки 0,3
Персикової олії 30,0
Змішати. Простерилізувати! Видати.
Позначити:

9 Візьми: Розчину глютамінової кислоти 1% 5 мл
Видай такі дози числом 10 в ампулах
Познач:

10 Візьми: Розведеної хлоридної кислоти 4 мл
Пепсину 2,0
Очищеної води до 200 мл
Змішай. Видай. Познач:

11 Візьми: Розчину гідрогену пероксиду концентрованого 5,0
Очищеної води 15 мл
Змішай. Видай. Познач:

Вправа 6. Перекласти рецепти усно:

1 Recipe: Unguenti Wilkinsoni 20,0
Unguenti Zinci ad 100,0
Misce. Da.
Signa:

2 Recipe: Acidi acetylsalicylici 0,24
Phenacetini 0,18
Coffeini 0,03
Cacao 0,015
Acidi citrici 0,02
Da tales doses numero 6 in tabulettis
Signa:

3 Recipe: Aquae Plumbi 50,0
Acidi borici 2,0
Aquae purificatae 50,0
Misce. Da. Signa:

4 Recipe: Acidi folici 0,001
Sacchari 0,3
Misce, fiat pulvis
Da tales doses numero 50

Signa:

5 Recipe: Tabulettas Acidi arsenicosi anhydrici 0,001 obductas numero 12
Da. Signa:

6 Recipe: Ichthyoli
Zinci oxydi
Amyli Triticici ana 12,5
Vaselini ad 50,0
Misce, fiat pasta
Da. Signa:

Emplastri Thallii 30,0
Da. Signa:

Вправа 7. Перекласти латинською мовою та утворити форми називного та родового відмінків назви хімічних сполук:

- 1) калію хлорид;
- 2) морфіну гідрохлорид;
- 3) срібла нітрат;
- 4) натрію арсеніт;
- 5) основний нітрат вісмуту;
- 6) платифіліну гідротартрат;
- 7) натрію тетраборат (2 назви);
- 8) барбітал натрієва сіль (2 назви);
- 9) етамінал натрієва сіль (2 назви).

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 119 – 126.
2. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 19).
3. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 19).

ТЕМА: БОТАНІЧНА ТА ФАРМАКОГНОСТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Література основна:

Прокопчук, Л.С. Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Назви рослин у номенклатурі лікарських засобів.
2. Поняття про ботанічну номенклатуру.
3. Ботанічні назви родин рослин.
4. Ботанічні та фармацевтичні назви рослин.
5. Назви алкалоїдів та глікозидів.

ХІД РОБОТИ:

І. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

1. Контрольні питання:

1. Що таке хімічна номенклатура?
2. Який принцип побудови латинських назв солей кисневмісних кислот з вищим ступенем окиснення? Навести приклади.
3. Який принцип побудови латинських назв солей кисневмісних кислот з меншим ступенем окиснення? Навести приклади.
4. Який принцип побудови латинських назв кислих солей? Навести приклади.
5. Який принцип побудови латинських назв органічних солей натрію та калію? Навести приклади.
6. Який принцип побудови латинських назв основних солей? Навести приклади.

2. Перекласти латинською мовою та утворити форми називного та родового відмінків однини назви солей:

- бензилпеніцилін калієва сіль;
- барбітал натрієва сіль;
- бромід натрію;
- гідкорарбонат натрію;
- гідротартрат платифіліну;
- натрію сульфат;
- сульфід натрію;
- калію перманганат;
- тіосульфат натрію;
- адреналіну гідрохлорид;
- калію арсеніт;
- сульфацил натрієва сіль.

3. Здійснити переклад рецептів латинською мовою:

Візьми: Ефедрину гідрохлориду 0,2
Ментолу 0,1
Стрептоиду 1,0
Ланоліну водного 5,0
Вазеліну 10,0
Змішай, нехай утвориться мазь
Видай.
Познач:

Візьми: Настою трави термопсису 200 мл
Етил морфіну гідрохлориду 0,2
Натрію гідрокарбонату 1,0
Натрію бензоату порівну по 4,0
Нашатирно-ганусевих крапель 5 мл
Змішай. Видай.
Познач:

Візьми: Платифіліну гадротартрату 0,005
Папаверину гідрохлориду 0,03
Сальсоліну гідрохлориду 0,02
Теофіліну 0,2
Змішай, нехай утвориться порошок
Видай такі дози числом 12
Познач:

Візьми: Ефедрину гідрохлориду 0,2
Ментолу 0,1
Стрептоциду 1,0
Ланоліну водного 5,0
Вазеліну 10,0
Змішай, нехай утвориться мазь
Видай.
Познач:

4. Диктант слів.

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ (підручник с. 135 – 138).

БОТАНІЧНІ НАЗВИ РОДИН РОСЛИН.

Назви ботанічних родин рослин виражаються прикметниками першої групи у формі жіночого роду називного відмінку множини, узгодженим з іменником “рослини” (*plantae*). Назви родин пишуться з великої літери.

Більшість назв родин рослин утворена за допомогою приєднання до основи назви рослини суфікса **-ace** + закінчення **-ae**, *наприклад*:

сосна (Pinus), соснові (Pinaceae)
валеріана (Valeriana), валеріанові (Valerianaceae)
гарбуза (Cucurbita), гарбузові (Cucurbitaceae)
мак (Papaver), макові (Papaveraceae)
фіалка (Viola), фіалкові (Violaceae)
хвоц (Equisetum), хвоцові (Equisetaceae)
липа (Tilia), липові – Tiliaceae
кропива (Urtica), кропивні – Urticaceae
береза (Betula), березові – Betulaceae

Певні назви родин утворюються іншим способом, *наприклад*:

родина складноцвіти – Compositae
родина зонтичні – Umbelliferae
родина губоцвіти – Labiatae

БОТАНІЧНІ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАЗВИ РОСЛИН.

Назви лікарських рослин у ботанічній номенклатурі часто відрізняються від назв рослин, які вживаються в фармації (фармакопеї, фармакології, фармакогнозії та рецептурі) тобто в номенклатурі лікарських засобів. Отже, у ботанічній номенклатурі, за принципами К. Ліннея, кожна рослина має дві назви:

- а) родову назву, яка виражається іменником;
- б) видову назву, яка виражається прикметником, рідко – іменником.

У ботанічній номенклатурі назву роду пишуть з великої букви, а виду – з малої. Отже, в залежності від того, як виражений видовий епітет виділяють граматичні моделі ботанічних назв:

№1. Іменник в Nom.+ іменник в Nom.	<i>Atropa belladonna</i> – красавка звичайна
№2. Іменник в Nom.+ іменник в Gen.	<i>Calendula officinalis</i> – календула лікарська
№3. Іменник в Nom.+ невідм. іменник	<i>Theobroma Cacao</i> – шоколадне дерево
№4. Іменник в Nom.+ іменник з означенням	<i>Arctostaphylosuva-ursi</i> – мучниця звичайна
№5. Іменник в Nom.+ прикметник	<i>Mentha piperita</i> - м'ята перцева

П'ята модель зустрічається найчастіше, оскільки несе певну інформацію про історію вивчення рослини, час зростання, вживання рослини, географічні дані (*Olea europaea*), екологічні (*Gnaphalium uliginosum*), морфологічні (*Glycyrrhiza glabra*). Видова назва пояснює специфіку рослини.

Наприклад: наперстянка (*Digitalis*) може бути пурпуровою, великоквітковою, шерстистою.

Зазвичай у назві рослинної сировини записують назву роду, якщо з лікувальною метою використовується один представник даного роду (*flores Valerianae* – *Valeriana officinalis*), або якщо різні види роду рослини мають однакові лікувальні властивості (*фіалка триколірна* – *Viola tricolor*, *фіалка польова* – *Viola arvensis*).

Повну ботанічну назву записують, коли виділяють різновид рослини. Повна ботанічна назва є назвою сировини в тому випадку, коли рослина отруйна або препарати виготовлені з неї мають високу токсичність.

Наприклад:

herba Ledi palustris, herba Adonidis vernalis.

У фармацевтичній термінології рослини мають тільки родову або видову назву. Назви лікарських рослин, які використовуються в номенклатурі лікарських засобів тобто у фармакопеї, фармакогнозії, фармакології та рецептурі, відрізняються від назв рослин у ботанічній термінології.

Наприклад:

Українська назва	Фармацевтична назва	Ботанічна назва
Полин гіркий	Absinthium	Artemisia absinthium
Валеріана лікарська	Valeriana	Valeriana officinalis
Конвалія травнева	Convallaria	Convallaria majalis
Алое деревовидне	Aloë	Aloë arborescens

У фармакогнозії як і у ботаніці є назви рослин, які вживаються з двома найменуваннями (переважно двох слів)

Наприклад:

Українська назва	Фармацевтична назва	Ботанічна назва
Багно звичайне	Ledum palustre	Ledum palustre
Цмин пісковий	Helichrysum arenarium	Helichrysum arenarium
Аніс звичайний	Anisum vulgare	Anisum vulgare
М'ята перцева	Mentha piperita	Mentha piperita

Іноколи рослина може мати дві ботанічні назви, дані тими самими або різними природодослідниками в різні часи. Саме тому, фармацевтичні назви лікарських рослин зовсім не відповідають ботанічним назвам рослин.

Наприклад:

Українська назва	Фармацевтична назва	Ботанічна назва
Гірчиця	Sinapis	Brassica juncea
Сена, касія вузьколиста	Senna	Cassia angustifolia
Хіна, ціхона червоносокова	China	Cinchona succirubra
Ріжки, маточні ріжки	Secale cornutum	Claviceps purpurea

НАЗВИ АЛКАЛОЇДІВ ТА ГЛІКОЗИДІВ.

Лікарські рослини в природному вигляді використовуються рідше, ніж хімічні речовини добуті із лікарських рослин, такі як алкалоїди та глікозиди, що відіграють важливу роль в сучасній фармацевтичній термінології.

Алкалоїди (від араб. *alkali-основа* + *eidos-вид, подібний, тобто подібний основам*) – велика група природних азотовмісних сполук основного характеру, які мають виражені фармакологічні властивості. Серед природних фармакологічно активних речовин алкалоїди представляють основну групу, з якої сучасна медицина отримує найбільшу кількість високоефективних лікарських засобів. Рослини, що містять алкалоїди, використовувались людиною як лікарські та отруйні з давніх часів, але лише наприкінці XVIII і на початку XIX ст. із них уперше виділено діючі речовини.

Глікозиди (від араб. *glycys-солодний* + *eidos- вид, подібний, тобто подібний основам*) – природні органічні сполуки, які складаються з вуглеводної (цукру або глікону) та неуглеводної частин (безцукристої речовини або аглікону). Глікозиди дуже поширені у природі і містяться у всіх родинях рослин. У рослині може міститись декілька видів глікозидів. Цукри сприяють розчиненню глікозидів та всмоктуванню, посилюючи їхню дію. Аглікони належать до різних хімічних сполук, від яких залежать фармакологічна дія та застосування.

Всі алкалоїди та глікозиди мають тривіальні назви, які утворюються шляхом суфіксації, тобто до основи латинської родової або видової назви рослин додається суфікс **-in** і закінчення **-um**.

Наприклад:

Українська назварослин	Родова назва рослин	Видова назва рослин	Назва алкалоїдів та глікозидів
полин гіркий	Artemisia	absinthium	Absinthinum – абсинтин (глікозид)
красавка	Atropa	belladonna	Atropinum – атропін (глікозид)
хрестовник широколистий	Senecio	platyphyllum	Platyphyllum – платифілін (алкалоїд)

Варто зазначити, що досить рідко зустрічаються глікозиди, що були утворені за допомогою суфікса **-sid-**, наприклад: *Erysimosidum* (виділені із жовтушника сіруватого).

Якщо отримано декілька глікозидів з одного виду рослин, то наступні назви формуються на основі родової або видової назви, але з певними змінами, додаючи або перегруповуючи існуючі склади або букви. Отже, розглянемо утворені назви трьох глікозидів рослини *Neriumoleander* (олеандр звичайний): *Oleandrinum* – олеандрин, *Adinerinum* – адинерин, *Neriantinum* – неріантин.

В різних рослинах може бути один і той же алкалоїд, але назву отримує від однієї із них. Алкалоїд теїн міститься в чаї (*Thea*) і кофеїн, що міститься в каві (*Coffea*) є ідентичними, то вони мають одну назву *Coffeinum*.

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Відновити відповідність:

1. Oryza, ae f	a. Синюха
2. Belladonna, ae f	b. Деревій
3. Taraxacum, i n	c. Лимонник
4. Thermopsideis, idis f	d. Собача кропива, пустирник
5. Foeniculum, i n	e. Меліса
6. Polemonium, i n	f. Пшениця
7. Schizandra, ae f	g. Конопля
8. Quercus, us f	h. Термопсис
9. Triticum, i n	i. Журавлина
10. Leonurus, i n	j. Кріп, фенхель
11. Millefolium, i n	k. Красавка, беладонна
12. Melissa, ae f	l. Рис
13. Oxycoccus, i m	m. Кульбаба
14. Cannabis, is f	n. Дуб

Вправа 2. Перекласти латинською мовою:

листок чорниці	сік каланхое
настоянка лимоннику китайського	листок мучниці
трава грициків	сироп шипшини
листя сени	кора крушини
екстракт полину густого	олія мигдальні
бруньки берези	корінь жень-шеню
трава звіробою	олія рицинова
дъоготь березовий	листок дурману
олія блекоти	
квіти ромашки	
кореневище з корінням калгану	
сироп алое з залізом	
олія обліпихова	
сік журавлини	
емульсія персикової олії	
квіти цміну піскового	
відвар кори крушини	
трава гірчака перцевого	
корінь ревеню	
сироп солодковий	
сироп алтеї	
настоянка строфанту	

Вправа 3. З'єднати ботанічну та фармацевтичну назви рослинної сировини:

1) Humulus lupulus	a) folia Salviae
2) Brassica nigra	b) folia Myrtilli
3) Mentha piperita	c) semina Cacao
4) Matrica chamomilla	d) folia Sennae
5) Vaccinium myrtillus	e) folia Menthae piperitae
6) Cinchona succirubra	f) flores Chamomillae
7) Cassia angustifolia	g) cortex Chinae
8) Olea europaea	h) semina Sinapis
9) Salvia officinalis	i) fructus Olivarum
10) Theobroma cacao	j) strobili Lupuli

Вправа 4. Перекласти ботанічну назву та записати фармацевтичну назву лікарської сировини:

<i>Ботанічна назва</i>	<i>Переклад</i>	<i>Фармацевтична назва</i>
1) Aloë arborescens		
2) Archillea millefolium		
3) Arctostaphylos uva-ursi		
4) Atropa belladonna		
5) Betula verrucosa		
6) Calendula officinalis		
7) Capsella bursa-pastoris		
8) Cucurbita pepo		
9) Hyoscyamus niger		
10) Oryza sativa		
11) Polygonum hydropiper		
12) Quercus robur		
13) Tilia cordata		
14) Valeriana officinalis		
15) Viburnum opulus		
16) Zea mays		

Вправа 5. Перекласти ботанічну назву лікарської рослини та вказати її фармацевтичну назву:

<i>Переклад</i>	<i>Фармацевтична назва</i>	<i>Ботанічна назва</i>
Багно звичайне		
Водяний перець		
Горицвіт весняний		
Кукурудза звичайна		
Мигдаль солодкий		
Перцева м'ята		
Сена олександрійська		

Синюха блакитна Сосна лісова Сухоцвіт весняний Трилисник водяний Фіалка триколірна Хвощ польовий Цмин пісковий Чоловіча папороть		
---	--	--

Вправа 6. Виділити словотворчі елементи, підкреслити та пояснити їх значення:

Helianthus
Hydrocortisonum
Iodognostum
Theobrominum
Flogicort
Bilocid
Cholenzymum
Valocardinum
Morphocylinum
Urotropinum
Apilacum
Testosteronum
Apressinum
Gastrosidin
Pyocid
Phenaminum
Haemodesum
Aspirinum

Вправа 7. Записати назву лікарської сировини латинською мовою:

- 1) *Althaea officinalis* (трава, корінь)
- 2) *Eucalyptus cinerea* (листя)
- 3) *Viola arvensis* (трава, корінь)
- 4) *Tusilago farfara* (листя)
- 5) *Zea mays* (приймочки)
- 6) *Valeriana officinalis* (кореневище з корінням)
- 7) *Adonis vernalis* (трава, настій трави)
- 8) *Gossypium hirsutum* (насіння, кора, корінь)
- 9) *Primula veris* (квіти, листя, кореневище з корінням)
- 10) *Crataegus sanguine* (плоди, квіти)

Вправа 8. Утворити назви родин, вказати назву рослини, від якої вони утворені:

Маслинові, макові, березові, льонові, макові, хвощові, крушинові, валеріанові, подорожникові, хвощові, лимонникові.

Вправа 9. Розв'язати фармацевтичні задачі:

1. Трави хвоща польового, листя берези, трави деревію, води очищеної 200мл. Призначити по 70-100мл 2 рази на день.
2. Квіти глоду, трави чебрецю, трави деревію, трави чистотілу, води очищеної 250мл. Призначити по 100-200мл 2-3 рази на день.
3. Трави водяного перцю, трави хвоща порівну по 10г, трави собачої кропиви, трави 15г, води 500 мл. Призначити по 75-80мл 3-4 рази на день.
4. Трави собачої кропиви, сухоцвіту болотяного, трави хвоща польового, листя мучниці, листя берези, квіти конвалії, квіти ромашки, плоди смородини. Призначити збір по 100мл 3 рази на день.
5. Квіти глоду, листя вахти трилистої по 30г, води очищеної 250мл. Призначити збір по 50мл 4 рази на день.
6. Кореневище валеріани, квіти календули, квіти цмину піскового, листя мати-й-мачухи, трави шавлії по 20г. Призначити збір по 50мл 4-5 рази на день.
7. Листя трилистика водяного, квіти конвалії, листя м'яти, трави полину гіркого по 20г. Призначити збір по 50мл 4-5 рази на день.
8. Квіти липи, листя малини, трави м'яти перцевої, листя шавлії по 30г. Призначити по 1 чайній ложці.
9. Листя берези, листя шавлії, по 20г, листя евкаліпту, насіння льону, квіти кульбаби, трави полину гіркого по 10г. Призначити по 50мл 5рази на день.
10. Листя берези, трави звіробою, трави кропиви, насіння льону, листя мати-й-мачухи, трави полину гіркого, квіти ромашки, трави шавлії, листя евкаліпту по 30г. Полоскати збором кожні 2-3 години.

Вправа 10. Перекласти рецепти українською мовою усно:

1. Recipe: Mucilaginis seminum Lini 90,0
Da.
Signa: по 1 столовій ложці 4 рази на день
2. Recipe: Olei Terebinthinae rectificati 10,0
Adipis suilli depurati ad 100,0
Misce, fiat unguentum
Da.
Signa: змащувати уражені ділянки шкіри
3. Recipe: Pulveris foliorum Digitalis 0,05
Sacchari 0,3
Misce, fiat pulvis
Da tales doses numero 10
Signa: по 1 порошку 3 рази на день

4. Recipe: Infusi florum Chamomillae 200 ml
Acidi borici 3,0
Misce. Da.
Signa: для полоскання горла
5. Recipe: Herbae Adonidis vernalis 200 ml
Foliorum Uvae ursi 3,0
Misce, fiant species
Da.
Signa: заварювати як чай
6. Recipe: Mentholi 0,2
Tincturae Belladonnae 5ml
Tincturae Convallariae
Tincturae Valerianae ana 10ml
Misce. Da.
Signa: по 20 крапель 3 рази на день
7. Recipe: Infusi foliorum Digitalis ex 0,5-180ml
Sirupi simplicis 20ml
Misce. Da.
Signa: по 1 ст. ложці 3-4 рази на день
8. Recipe: Coffeini 0,5
Liquoris Ammonii anisati 4 ml
Infusi herbae Althaeae 50 ml
Misce. Da.
Signa: по 1 столовій ложці 3 рази на день
9. Recipe: Decocti rhizomatis cum radicibus Bistortae 200,0
Sirupi Rhei 5 ml
Misce. Da.
Signa: по 1 десертній ложці 4 рази на день
10. Recipe: Radicis Althaeae
Florum Chamomillae ana 50,0
Seminum Lini 25,0
Misce, fiant species
Da.
Signa: заварити як чай
11. Recipe: Tincturae Valerianae
Tincturae Crataegi
Tincturae Leonuri ana 5ml
Misce. Da.
Signa: 20 крапель 1 раз на день

12. Recipe: Solutionis Glucosi pro injectionibus 5% - 100ml
Sterilisa!
Da.
Signa: для ін'єкцій
13. Recipe: Acidi salicylici 0,5
Zinci oxydi
Amyli Tritici ana 5,0
Vasellini optimi 10,0
Misce, fiat pasta
Da.
Signa: для змазування шкіри
14. Recipe: Radicis Althaeae
Radicis Liquiritiae ana 20,0
Fructuum Foeniculi 10,0
Misce, fiant species
Da.
Signa: по 1 склянці через кожні 3 години
15. Recipe: Emulsionis seminum Amygdalarum dulcium 180,0
Morphini chloridi 0,06
Misce. Da.
Signa: по 1 столовій ложці 4 рази на день

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 135 – 138.
2. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 20).
3. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 20).

ТЕМА: ФАРМАКОЛОГІЧНА НОМЕНКЛАТУРА

Література основна:

Прокопчук, Л.С. Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Назви груп лікарських препаратів.
2. Номенклатура лікарських засобів.
3. Основні греко-латинські словотворчі елементи (терміноелементи) у найменуваннях лікарських засобів та їх значення.

ХІД РОБОТИ:

I. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

1. Виділити у назвах препаратів частотні відрізки, вкажіть їх значення.

1. Amidopyrinum	14. Diprophyllinum
2. Anastress	15. Synthomycinum
3. Corvalolum	16. Phthorafurum
4. Hydrocortisonum	17. Cholenzymum
5. Viperalginum	18. Synandrol
6. Dibazololum	19. Bencainum
7. Sedral	20. Thioacetazololum
8. Neodorm	21. Anacardiolum
9. Promedolum	22. Barbamylum
10. Rifamycinum	23. Oxytetracyclinum
11. Methandriolum	24. Antipyrinum
12. Methysulfazinum	25. Nitroglycerinum
13. Aethylmorphinum	26. Testoviron

2. Диктант слів.

3. Перекласти прислів'я:

1. З дрібкою солі (в'їдливо)
2. З Богом!
3. Діло хвалить майстра.
4. Хоч рана і заживає, шрам залишається
5. Добре здоров'я краще, ніж найбільші багатства
6. Їмо, щоб жити, не живемо, щоб їсти

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ (підручник с. 157 – 166).

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Перекласти назви препаратів латинською мовою, підкреслити та пояснити частотні відрізки:

Алохол

Барбовал

Валокордин

Гексаметилентетрамін

Кальцелін

Коразол

Лекозим

Ментол

Мікосептин

Неоміцин

Новокаїн

Оксикорт

Панкреатин

Пенталгін

Пепсин

Пірамінал

Тестовір

Тестостерон

Тетрациклін

Гідрокортизон

Нітрогліцерин

Глюкоза

Вітамін «А»

Флогодін

Фтивазид

Еуфілін

Іхтіол

Гліцерин

Холензим

Вправа 2. Перекласти латинською мовою:

таблетки антипірину

іхтіолова мазь

очна тетрациклінова мазь

сульфадимезин в таблетках

розчин антипірину

лінімент синтоміцину

свічки димедролу для дітей

мазь тетрациклінова

гідрокортизонова мазь

краплі «Дента»

таблетки «Піркофен»

розчин новокаїну для ін'єкцій
анальгін в ампулах
мазь Вишневського
желатинові капсули
таблетки вкриті оболонкою
таблетки теофіліну
емульсія стрептоциду
проста сірчана мазь
нашатирно-ганусеві краплі
розчин нітрогліцерину
таблетки морфіну гідрохлориду
свічки «Анестезол»
бальзам Шостаковського
розчин для ін'єкцій в ампулах
мазь проста
вазелін для очей
розчин бенкаїну в ампулах

Вправа 3. Прочитати та пояснити значення терміноелементів:

Adrenocorticotropinum
Aethazolum
Algolysinum
Algopyrinum
Somnafin
Synoestrolum
Thiopentalum
Extramycinum
Laevomycesinum
Lidocainum
Amidopyrinum
Allocholum
Hypothiazidum
Cordiaminum
Decamevitum
Erythromycinum
Morphocyclinum
Mycoseptinum
Naphthyzinum
Phenobarbitalum
Phlogex
Polyaminum
Somatotropinum
Antipyrinum
Aminazinum
Glycerinum

Apressinum
Viperalginum

Вправа 4. Розв'язати рецептурні задачі::

1. Призначити по 1 таблетці 2 рази на день таблетки седалгіну в кількості 20.
2. 15 желатинових капсул олії рицинової.
3. Збір, що містить листя дурману й листя блекоти по 4г, листя м'яти перцевої 2,5г, натрію нітрат 0,5г. Видати у паперовому пакеті. Призначити для куріння під час нападів астми.
4. Порошок, у складі якого є кодеїну фосфат 0,03, фенобарбітал 0,05, кислота ацетилсаліцилова 0,3. Приготувати 12 доз. Призначити по 1 порошку 3 рази на день.
5. Видати 40 желатинових капсул емульсії синтоміцину 10,0.
6. Таблетки інспіرونу вкриті оболонкою 80мл в кількості 30. Призначте 2 таблетки на добу.
7. Розчин глітейку в ампулах 3,2мл в кількості 1. Призначте ін'єкційно.
8. Дистильованої води до 200мл, сиропу алейного 30мл та 5мл нашатирно-ганусевих крапель. Призначити у вигляді мікстури.
9. Лінімент, що складається з йодиду калію, очищеного свинячого жиру порівну по 2г, ланоліну 15г, дистильованої води 1мл. Призначте змазувати уражену поверхню.
10. Призначити 25г мазі каланхое.
11. Призначити розчин брильянтового зеленого та ністатину по 10мл, спирту етилового 10мл, дистильованої води до 100мл.
12. Призначте 1г борної кислоти та 9г тальку для присипки.
13. Ампули розчину для ін'єкцій вольтарен в кількості 5. Призначте вводити внутрішньовенно одну ампулу на добу.
14. 200мл відвару з 10г кори калини. Призначте по 1ст.ложці 3 рази на добу.
15. Збір лікарський: по 50г листя ромашки, 4г листя перцевої м'яти, 25г насіння льону. Призначити по 1ст.ложці настояного збору 3 рази на добу.

Вправа 5. Перекласти рецепти українською мовою усно.

1. Візьми: Порошку кореню ревеню
Магnezії оксиду порівну по 0,3
Екстракту беладони 0,015
Змішай, нехай утвориться порошок
Видай такі дози числом 10
Познач:
2. Візьми: Оксиду цинку
Пшеничного крохмалю порівну по 10,0
Дьогтю рідкого березового 5,0
Мазі нафталанової 20,0
Змішай, нехай утвориться мазь

Видай.
Познач:

3. Візьми: Синтоміцину 0,2
Масла какао скільки треба
Змішай, нехай утвориться супозиторій ректальний
Видай такі дози числом 10
Познач:
4. Візьми: Насіння солодких мигдалів 10,0
Води очищеної
Змішай, нехай утвориться емульсія
Видай.
Познач:
Негайно!
5. Візьми: Натрію хлориду 5,0
Калію хлориду 0,075
Кальцію хлориду 0,015
Новокаїну 2,5
Очищеної води 1000,0
Розчину адреналіну гідрохлориду 0,1% 2,0
Видай.
Познач:
6. Візьми: Настою квітів ромашки 200 мл
Кислоти борної 4,0
Змішай. Видай. Познач:
7. Візьми: Відвару кори дуба 200 мл
Гліцерину 10,0
Змішай. Видай. Познач:
8. Візьми: Вугілля активованого 0,5
Видай такі дози в таблетках числом 10
Познач:
9. Візьми: Настою квітів ромашки із 15,0 на 200 мл
Настою листків шавлії із 10,0 на 100 мл
Кислоти борної 5,0
Настойки м'яти перцевої 2 краплі
Змішай. Видай. Познач:
10. Візьми: Натрію хлориду 5,0
Мила зеленого 10,0
Води очищеної 5 мл
Ланоліну безводного 25,0
Змішай, нехай утвориться мазь

Видай. Познач:

11. Візьми: Вугілля активованого 0,5
Видай такі дози числом 10
Познач:
12. Візьми: Відвару кори крушини 10,0 – 200 мл
Видай. Познач:
13. Візьми: Ефедрину гідрохлориду 0,2
Ментолу 0,1
Стрептоциду 1,0
Ланоліну водного 5,0
Вазеліну 10,0
Змішай, нехай утвориться мазь
Видай. Познач:
14. Візьми: Настою трави термопсису 200 мл
Етил морфіну гідрохлориду 0,2
Натрію гідрокарбонату 1,0
Натрію бензоату порівну по 4,0
Нашатирно-ганусевих крапель 5 мл
Змішай. Видай. Познач:
15. Візьми: Платифіліну гадротартрату 0,005
Папаверину гідрохлориду 0,03
Сальсоліну гідрохлориду 0,02
Теофіліну 0,2
Змішай, нехай утвориться порошок
Видай такі дози числом 12
Познач:

Вправа 6. Перекласти рецепти українською мовою усно та записати їх у скороченому вигляді:

1. Recipe: Infusi florum Chamomillae ex 10, - 200 ml
Da. Signa:
2. Recipe: Hydrargyri oxydi flavi 0,05
Ichthyoli 0,8
Unguenti Zinci 20,0
Misce, fiat unguentum
Da. Signa:
3. Recipe: Magnesii oxydi
Tannini ana 25,0
Carbonis activati 50,0
Misce, fiat pulvis

Da. Signa:

4. Recipe: Decocti corticis Berberidis 12,0 — 180,0

Da. Signa:

5. Recipe: Extracti Polygoni hydropiperis fluidi 25,0

Da. Signa:

6. Recipe: Infusi florum Tiliae 500 ml

Da. Signa:

7. Recipe: Liquoris Ammonii anisati 50 ml

Sirupi Althaeae 20 ml

Aquae purificatae ad 200 ml

Misce. Da. Signa:

8. Recipe: Chloroformii

Spiritus aethylici 95% ana 20 ml

Aetheris aethylici 10 ml

Liquoris Ammonii caustici guttas V

Misce. Da. Signa:

9. Recipe: Liquoris Burovi 50 ml

Da. Signa:

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 157 – 166.
2. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 21).
3. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 21).

ТЕМА: СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Література основна:

Прокопчук, Л.С. Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Три ступені порівняння прикметників в латинській мові.
2. Утворення вищого ступеня, відмінювання, узгодження з іменниками.
3. Способи утворення найвищого ступеня, вживання його у фармацевтичних термінах.
4. Неправильні ступені порівняння прикметників.
Прописування рецептів з вищими та найвищими ступенями порівняння прикметників.

ХІД РОБОТИ:

І. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

1. Перекласти рецепти українською мовою.

- 1 Recipe: Tabulettas Sulfadimethoxini 0,5 numero 20
Da. Signa:
- 2 Recipe: Infusi baccarum Juniperi 10,0—200 ml
Da. Signa:
- 3 Recipe: Infusi herbae Serpylli 15,0—200 ml
Da. Signa:
- 4 Recipe: Suppositoria cum Digitoxino 0,015 numero 10
Detur. Signetur:
- 5 Recipe: Linimenti Synthomycini 5% 50,0
Da. Signa:
- 6 Recipe: Methyltestosteroni 0,005
Da in tabulettis numero 20
Signa:

2. Утворити фармацевтичні терміни за допомогою наступних терміноелементів, що знаходяться в дужках, перекласти їх латинською мовою.

1. (жар, вогонь) + onalium
2. An + (вода) + icum
3. Theo + (листок) + inum
4. (сеча) + o + (сірка) + anum
5. (проти) + dotum
6. (порушення, утруднення) + (шлунок) + ia
7. Heli + (квітка) + us
8. (фенил) + ii salicylas

9. Syntho + (гриб) + inum

10.(сірка) + a + minum

3. Виділити знайомі терміноелементи, пояснити їх значення, написати терміни в українській транскрипції:

1. Haematologia 2. Pathologia 3. Dystonia 4. Hypotonia 5. Hypertonia
6. Antianaeminum 7. Haemostimulinum (лат. stimulare - стимулювати) 8. Analginum 9. Haematogenum (грецький суфікс genes - відтворюючий) 10. Anaesthesinum 11. Anaesthesiologia 12. Glycyrrhiza 13. Euphyllinum 14. Antipyriminum 15. Novocainum 16. Autohaemotherapia (грецьке слово autos – сам, той самий) 17. Hystologia (грецьке слово histos - тканина) 18. Hyperthermia (грецьке слово thermos - тепло) 19. Арноє

4. Знайти у правому стовпчику префікс з відповідним значенням:

1) напів-, половина	a. peri-
2) біля, навколо	b. endo-
3) багато	c. syn-
4) з'єднання	d. dys-
5) усередині	e. lys-, lyt-
6) порушення, роз'єднання	f. hyper-
7) зверху, вище	g. hemi-
8) розкладання, знищення	h. poly-

Вправа 5. Перекласти назви препаратів латинською мовою, виділити частотні відрізки та назвати їх значення:

1) йодофілін	10) гемодез	19) новокаїн
2) валокордин	11) нітрогліцерин	20) тетрациклін
3) димедрол	12) примотест	21) хлороміцетин
4) сульфадимезин	13) ла-вестрин	22) вірекс
5) неоміцин	14) окситетрациклін	23) вазкулат
6) корди гіт	15) седалгін	24) теобромін
7) осарцид	16) коразол	25) еритроміцин
8) хлорофіліпт	17) оксилідин	26) вазографін
9) фторурацил	18) етазол	27) метилестрадіол

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

В латинській мові, як і в українській, якісні прикметники мають 3 ступені порівняння: звичайний, вищий і найвищий.

Вищий ступінь утворюється від основи прикметника шляхом додавання до неї суфікса *-ior* для чоловічого і жіночого родів, суфікса *-ius* для середнього роду.

Наприклад:

Звичайний <i>(Gradus positivus)</i>	Основа	Вищий <i>(Gradus comparativus)</i>
<i>purus, a, um</i> – чистий, а, е	<i>pur-</i>	<i>pur-ior, pur-ius</i> – чистіший, а, е
<i>niger, gra, grum</i> – чорний, а, е	<i>nigr-</i>	<i>nigr-ior, nigr-ius</i> – чорніший, а, е
<i>acer, acris, acre</i> – гострий, а, е	<i>acr-</i>	<i>acr-ior, acr-ius</i> – гостріший, а, е
<i>subtilis, e</i> – дрібний, а, е	<i>subtil-</i>	<i>subtil-ior, subtil-ius</i> – дрібніший, а, е
<i>simplex, icis</i> – простий, а, е	<i>simplic-</i>	<i>simplic-ior, simplic-ius</i> – простіший, а, е

Прикметники у вищому ступені відмінюються за приголосним типом III відміни, тобто мають такі ж відмінкові закінчення, як і іменники *liquor, oris, m; tempus, oris, n*.

Найвищий ступінь утворюється шляхом додавання до основи прикметника у звичайному ступені суфікса *-issum* і закінчень прикметників I групи *-us, -a, -um*.

Наприклад:

Звичайний <i>(Gradus positivus)</i>	Основа	Найвищий <i>(Gradus superlativus)</i>
<i>purus, a, um</i> – чистий, а, е	<i>pur-</i>	<i>purissimus, a, um</i> – найчистіший, а, е
<i>subtilis, e</i> – дрібний, а, е	<i>subtil-</i>	<i>subtilissimus, a, um</i> – найдрібніший, а, е
<i>simplex, icis</i> – простий, а, е	<i>simplic-</i>	<i>simplicissimus, a, um</i> – найпростіший, а, е

У найвищому ступені прикметники відмінюються за зразком I-II відмін, тобто чоловічий і середній рід за другою відміною, а жіночий – за першою.

Деякі прикметники мають особливості утворення найвищого ступеня:

1) прикметники III відміни, які у чоловічому роді мають закінчення *-er*, утворюють найвищий ступінь шляхом додавання до форми чоловічого роду у *Nom.sing.* суфіксу *-rim* і закінчень прикметників першої групи: *-us, -a, -um*.

Наприклад:

Звичайний <i>(Gradus positivus)</i>	Вищий <i>(Gradus comparativus)</i>	Найвищий <i>(Gradus superlativus)</i>
<i>niger, gra, grum</i> – чорний, а, е	<i>nigr-ior, -ius</i> – чорніший, а, е	<i>niger-rimus, a, um</i> – найчорніший
<i>acer, acris, acre</i> – гострий, а, е	<i>acr-ior, -ius</i> – гостріший, а, е	<i>acer-rimus, a, um</i> – найгостріший

2) шість прикметників із закінченням *-illis, e* утворюють вищий ступінь за загальним правилом, а найвищий – шляхом додавання до основи звичайного ступеня суфіксу *-lim*, і закінчень прикметників першої групи: *-us, -a, -um*.

Наприклад:

Звичайний	Вищий	Найвищий
------------------	--------------	-----------------

<i>(Gradus positivus)</i>	<i>(Gradus comparativus)</i>	<i>(Gradus superlativus)</i>
<i>facilis, e</i> – легкий	<i>facil-ior, ius</i> – більш легкий	<i>facil-lim-us, a, um</i> - найлегший
<i>difficilis, e</i> - важкий	<i>diffil-ior, ius</i> – більш важкий	<i>diffil-lim-us, a, um</i> - найважчий
<i>similis, e</i> - подібний	<i>simil-ior, ius</i> – більш подібний	<i>simil-lim-us, a, um</i> – найбільш подібний
<i>dessimilis, e</i> - неподібний	<i>dessimil-ior, ius</i> – більш неподібний	<i>dessimil-lim-us, a, um</i> – найбільш неподібний
<i>gracilis, e</i> - стрункий	<i>gracil-ior, ius</i> - стрункіший	<i>gracil-lim-us, a, um</i> – найстрункіший
<i>humilis, e</i> - низький	<i>humil-ior, ius</i> - нижчий	<i>humil-lim-us, a, um</i> – найнижчий

N.B! Всі інші прикметники третьої відміни з такими закінченнями утворюють найвищий ступінь за загальним правилом.

3) прикметники із закінченням *-us* та попередньою голосною (наприклад: *necessarius, a, um* - необхідний; *dubius, a, um* - сумнівний) утворюють ступені порівняння за допомогою прислівників:

- *magis* – (більш) – для вищого ступеня
- *maxime* – (найбільш) – для найвищого ступеня.

<i>Звичайний</i> <i>(Gradus positivus)</i>	<i>Вищий</i> <i>(Gradus comparativus)</i>	<i>Найвищий</i> <i>(Gradus superlativus)</i>
<i>necessarius, a, um</i> - необхідний	<i>magis necessarius</i> - більш необхідний	<i>maxime necessarius</i> найбільш необхідний

4) в латинській мові, як і в українській, є кілька прикметників, що утворюють ступені порівняння від різних основ. До таких прикметників належать:

<i>Звичайний</i> <i>(Gradus positivus)</i>	<i>Вищий</i> <i>(Gradus comparativus)</i>	<i>Найвищий</i> <i>(Gradus superlativus)</i>
<i>bonus, a, um</i> - добрий	<i>melior, ius</i> - кращий	<i>optimus, a, um</i> - найкращий
<i>magnus, a, um</i> - великий	<i>major, majus</i> - більший	<i>maximus, a, um</i> - найбільший
<i>malus, a, um</i> - поганий	<i>pejor, pejus</i> - гірший	<i>pessimus, a, um</i> - найгірший
<i>parvus, a, um</i> - малий	<i>minor, minus</i> - менший	<i>minimus, a, um</i> - найменший
<i>multus, a, um</i> - численний	<i>plures, plus</i> - більш численний	<i>plurissimus, a, um</i> - найбільш численний

Запам'ятайте! У фармацевтичній термінології вищий ступінь **major, majus** – більший вживаються у значенні звичайного.

Наприклад: *Plantago major* – подорожник великий,
Chelidonium majus – чистотіл звичайний.

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Зробити граматичний аналіз слів у наступних виразах, перекласти їх українською мовою:

Nom.sing. Vaselinum pro oculis optimum

Gen.sing. Vaselini pro oculis optimi

Nom.plur. Doses minimae

Gen.plur. Dosium minimarum

Nom.sing. Aether pro narcosi purissimus

Gen.sing. Aetheris pro narcosi purissimi

Nom.sing. Decoctum foliorum Plantaginis majoris

Gen.sing. Decocti foliorum Plantaginis majoris

Вправа 2. Прочитати та перекласти українською мовою рецепти:

Recipe: Streptocidi albi subtilissimi 2,0
 Vaselini flavi optimi 10,0
 Misce, fiat unguentum
 Da. Signa.

Recipe: Solutionis natrii hydrocarbonatis purissimi 5% - 100 ml
 Sterilisetur!
 Detur. Signetur:

Recipe: Olei Vaselini purissimi pro usu interno 100,0
 Da. Signa.

Recipe: Dermatoli 10,0
 Zinci oxydi 20,0
 Talcı purissimi 30,0
 Misce, fiat pulvis subtilissimus
 Da. Signa.

Вправа 3. Перекласти латинською мовою, утворити ступені порівняння прикметників:

Корисна рослина; хворе коліно; чистий розчин; складний суглоб; темна склянка.

Вправа 4. Провідміняти та перекласти українською мовою вирази:

Linimentum spissius; pulvis subtilissimus; fructus ruberrimus; semen amarius.

Вправа 5. Визначити форму прикметника та перекласти словосполучення: 1. Polygonum minus. 2. Ammi majus. 3. Infusum herbae Plantaginis majoris. 4. Herba Thalictri minoris. 5. Dosis minima. 6. Locus

resistentiae minōris. 7. Cucurbita maxima. 8. Dosis parva. 9. Parshypophysis posterior. 10. Pulveres grossissimi. 11. Chelidonii majoris.

Вправа 6. Перекласти українською мовою:

1. Ad morbos oculōrum Vaselīnum purum necessarium est. 2. Doses maxīmae non semper doses optīmae sunt. 3. Mel dulcius sacchāro est. 4. Pasta spissior est quam unguentum. 5. Cibus simplex ad sanitātem homīnis utilissīmus est. 6. Medicīna fructuosior ars nulla. 7. Omnium malōrum stultitia est mater. 8. Ossa partes durissīmae corpōris humāni sunt et in ossa capītis, trunci et membrōrum dividuntur. 9. Pulvēres sunt grossi, subtīles, subtilissīmi. 10. Pro narcōsi aether purissīmus adhibētur.

Вправа 7. Перекласти латинською мовою і узгодити прикметники в усіх ступенях з іменниками:

Подібний: випадок, людина, хвороба; свіжий: молоко, фрукт, трава; широкий: м'яз, кістка, частина; велика: доза, вертел, таз; малий: нерв, отвір, вена; добрий: прогноз, сон, апетит.

Вправа 7. Утворити дієприкметники теперішнього часу активного стану від таких дієслів:

signare – позначати

audire – слухати

solvēre – розчиняти

sterelisāre – простерилізувати

miscēre – змішувати

recipere – брати

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 71 – 81.
2. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 22).
3. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 22).

ТЕМА: ЧИСЛІВНИКИ

Література основна:

Прокопчук, Л.С. Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Числівники в латинській мові, поділ їх на розряди.
2. Кількісні та порядкові числівники до 10, 100, 1000.
3. Складні та складені числівники.
4. Римські позначення числівників.
5. Латинські префікси-числівники. Приклади.
6. Грецькі префікси-числівники.

ХІД РОБОТИ:

І. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

1. Утворити ступені порівняння прикметників від таких прикметників:

latus, a, um – широкий; mollis, e - м'який; brevis, e - короткий; celer, ěris, ěre - швидкий.

2. Узгодити прикметники з іменниками у всіх ступенях порівняння і перекласти латинською мовою:

1. Свіжий: молоко, трава.
2. Велика: доза, таз.
3. Добрий: прогноз, апетит.
4. Малий: нерв, вена.
5. Широкий: м'яз, кістка.

3. Перекласти рецепти:

Візьми: Хлороформу для наркозу 100 мл
Ефіру найчистішого для наркозу 80 мл
Спирту етилового очищеного 30 мл
Змішай. Видай. Познач.

Візьми: Настою листя подорожника великого з 10,0-200 мл
Видай. Познач.

Візьми: Найдрібнішого білого стрептоциду 2,0
Жовтого вазеліну 10,0
Змішай, щоб утворилась мазь.
Видай. Познач.

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

Положення 1. Числівники в латинській мові діляться на чотири розряди:

- кількісні числівники, що відповідають на питання – *скільки?*

Numerus cardinalia;

- порядкові числівники, що відповідають на питання – *котрий?*

Numerus ordinalia;

- розподільні числівники, що відповідають на питання – *по скільки?*

Numerus distributiva;

- числівники-прислівники, що відповідають на питання – *скільки разів?*

Numerus adserbia;

Положення 2. Запам'ятайте наступні числівники та їх арабські та римські позначення:

Цифри		Кількісні числівники	Порядкові числівники
Римські	Арабські		
I	1	<i>unus, a, um</i>	<i>primus, a, um</i>
II	2	<i>duo, duae</i>	<i>secundus, a, um (alter, altera, alterum)</i>
III	3	<i>tres, tria</i>	<i>tertius, a, um</i>
IV	4	<i>quattuor</i>	<i>quartus, a, um</i>
V	5	<i>qui nque</i>	<i>quintus, a, um</i>
VI	6	<i>sex</i>	<i>sextus, a, um</i>
VII	7	<i>septem</i>	<i>septemus, a, um</i>
VIII	8	<i>octo</i>	<i>octavus, a, um</i>
IX	9	<i>novem</i>	<i>nonus, a, um</i>
X	10	<i>decem</i>	<i>decimus, a, um</i>
C	100	<i>centum</i>	<i>centus, a, um</i>
M	1000	<i>mille</i>	

Nota bene! Порядкові числівники відмінюються як прикметники першої групи і узгоджуються з іменниками у роді, числі та відмінку.

II.3. Положення 3. Розподільні числівники та числівники-прислівники:

Розподільні числівники	Числівники-прислівники
<i>singuti, ae, a</i> – по одному	<i>semel</i> – один раз
<i>bini, ae, a</i> – по два, по дві	<i>bis</i> – два рази
<i>terni, ae, a</i> – по три	<i>ter</i> – три рази

Положення 4. Маса лікарських засобів у рецептах позначається арабськими цифрами в грамах або мілілітрах.

Рідини в кількості до одного граму або мілілітра виписуються у краплях і позначаються римськими цифрами, які ставляться після слова "*guttam I*" або "*guttas II, III, IV...*". Римські цифри вживаються для позначення часу у зворотах: "*per horam* – протягом години", "*per horas II* – протягом двох годин".

Положення 5. Проценти в рецептах. Процент – (*pro centum* - на сто) – це сота частина якоїсь кількості:

1) цілі числа процентів позначаються кількісними числівниками, узгодженими з іменником "*pars*" або "*partes*" (частина, частини);

2% - *duae partes pro centum*

10% - *decem partes pro centum*

0,5% - *dimidia pro centum*

Якщо ціле число з половиною, то говоримо:

3,5% - *tres partes et dimidia pro centum*

2) проценти, виражені десятковими дробами, позначаються в латинській мові порядковими числівниками жіночого роду, узгоджені словом "*pars*" або "*partes*":

0,1 - *decima (pars) pro centum*

0,01 - *centesima (pars) pro centum*

0,3 - *tres decimae pro centum*

3) кількість лікарського засобу в грамах, долях граму, мілілітрах в рецепті слід записувати і читати так:

1,0 – *gramma unum*

10,0 – *grammata decem*

0,1 – *decigramma unum*

0,2 – *decigrammata duo*

0,01 – *centigramma unum*

0,02 – *centigrammata duo*

1 ml – *millilitrum unum*

2 ml – *millilitra duo*

Положення 6. Числівники можуть приймати участь в утворенні назв лікарських засобів, рослин тощо. Такі числівники носять назву числівників-префіксів.

Латинські числівники-префікси

Префікси	Значення	Приклади	Переклад
<i>un-</i>	один	<i>Uniperatus, a, um</i>	одноперий
<i>du-</i>	дво-	<i>Duplex, icis</i> <i>Rudbeckia bicolor</i>	подвійний, рудбекія двокольорова
<i>tri-</i>	три-	<i>Triplex, icis</i> <i>Menyanthes trifoliata</i>	потрійний вахта трилиста

		<i>Viola tricoloris</i>	фіалка трикольорова
<i>quadr-</i>	чотири	<i>Oxycoccus qudripetalis</i>	журавлина чотирьохлепескова
<i>quint-</i>	п'ять	<i>Leonurus quinquelobatus</i>	пустинник п'ятилопастний
<i>sext-</i>	шість	<i>sextidentatus,a,um</i>	шестизубчатий
<i>sept</i>	сім	<i>septigravida</i>	жінка, вагітна сьомою дитиною
<i>oct</i>	вісім	<i>Octadinum</i>	октадін
<i>deci</i>	десять	<i>decigrammata</i>	деціграм
<i>unde</i>	одинадцять	<i>Undevitum</i>	ундевіт
<i>duoden</i>	дванадцять	<i>duodenum</i>	дванадцятипала кишка
<i>centi</i>	сто	<i>centigrammata</i>	сантіграм
<i>milli</i>	тисяча	<i>milligrammata</i>	міліграм

Грецькі числівники-префікси

<i>Префікси</i>	<i>Значення</i>	<i>Приклади</i>	<i>Переклад</i>
<i>mon(o)</i> <i>proto-</i>	один, перший	<i>Camphora monobromata</i> <i>protonephros</i>	камфора однобромиста, первинна нирка
	два, чотири	<i>Hydrargyri dichloridum</i> <i>Natrii tetraboras</i>	ртуті діахлорид, натрію тетраборат
	п'ять, шість	<i>Pentalginum</i> <i>Hexamethylentetraminum</i>	пенталгін гексаметилен-тетрамін
	сім	<i>Heptylresorcinum</i>	гептілрезорцин
	вісім	<i>Octoestrolum</i>	октестрол
	дев'ять	<i>decamevitum</i>	декамевіт

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Провідміняти словосполучення:

unus sirupus, unum gramma, grammata dou, tria folia

Вправа 2. Виділити числівники-префікси, вказати їх цифровий еквівалент:

Dimexīdum, tabulettae “Tetravitum”, Octadīnum, dragees “Hendevītum”, Trimesaīnum, Hexamedīnum, tabulettae “Decamevītum”, Dicaīnum, Pentoxylum, Trioxazīnum, tabulettae “Panhexavītum”.

3. Перекладіть українською мовою:

Recipe olei jecōris Aselli grammata centum. Viola tricōlor, Leonūrus quinquelobātus, Menyanthes trifoliāta, Platanthēra bifolia, Oxycoccus qudripetālus plantae medicātae sunt. Medicamentum compositum plerumque quattuor ingredienta habet: primum remedium cardinale vel basis vocātur, secundum adiūvans, tertium corrīgens, quartum constituens vocātur. Recipe

massae pilulārum quantum satis, ut fiant pilūlae numēro quadraginta. Praepara pulvēres subtilissimos numero duodecim. Sume guttas tinctūrae Convallariae ter pro die.

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 109 – 111.
2. Підготуватись до модульного контролю.
3. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 23).
4. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 23).

ТЕМА: ПРИСЛІВНИКИ І ЗАЙМЕННИКИ В РЕЦЕПТІ

Література основна:

Прокопчук, Л.С. Процюк І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Прислівник.
2. Займенник.
3. Прислівники і займенники, що найчастіше трапляються в рецептурі.

ХІД РОБОТИ:

I. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Індивідуальні завдання на картках

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

ЗАЙМЕННИКИ, ЩО НАЙЧАСТІШЕ ТРАПЛЯЮТЬСЯ В РЕЦЕПТУРІ

Займенник (**pronomen**) – службова частина мови. В латинській мові виділяють особові, зворотні, присвійні, вказівні, відносні, заперечні та ін. займенники.

До особових займенників належать: **ego** – я, **tu** – ти, **nos** – ми, **vos** – ви. Для третьої особи окремого особового займенника немає, тому його замінюють вказівні займенники **is/ille**, **ea/illa**, **id/illud** – той, та, те.

Відмінювання особових займенників:

<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>		<i>Pluralis</i>	
Nom.	ego – я	tu – ти	nos – ми	vos – ви
Gen.	mei – мене	tui – тебе	nostrī – нас	vestri – вас
Dat.	mihi – мені	tibi – тобі	nobis – нам	vobis – вам
Acc.	mi – мене	te – тебе	nos – нас	vos – вас
Abl.	me – мною	te – тобою	nobis – нами	vobis – вами

У латинській мові, на відміну від української, особові займенники з дієсловами не вживаються.

Прийменник **cum** пишеться разом з особовими займенниками і стоїть вкінці слова: **mecum** – зі мною; **tecum** – з тобою; **nobiscum** – з нами; **vobiscum** – з вами.

Зворотний займенник

Nom. ---

Присвійні займенники

meus, a, um – мій, моя, моє

Gen.	sui – себе	tuus, a, um – твій, твоя, твоє
Dat.	sibi – собі	suus, a, um – свій, своя, своє
Acc.	se – себе	noster, tra, trum – наш, наша, наше
Abl.	se – собою	vester, tra, trum – ваш, ваша, ваше

Вказівні займенники:

hic, haec, hoc – цей, ця, це
 is, ea, id – той, та, те
 ille, illa, illud – той, та, те
 idem, eadem, idem – той же, та ж, те ж
 ipse, ipsa, ipsum – сам, сама, само

Відносні займенники – qui, quae, quo – який, яка, яке.

Співвідносні займенники: talis, e – такий, quails, e - який, quantus, a, um – який великий, tantus, a, um – такий великий.

Заперечні займенники: nemo – ніхто, nihil – ніщо.

Вживання займенників в рецептах дуже обмежене, однак деякі форми таки вживаються в сталих рецептурних виразах:

pro me (pro auctore) – для мене (для автора)

(me — Abl. sing. від ego — я)

per se – у чистому вигляді, без домішок

(se — Acc. sing. від sui — себе)

Da tales doses numero... - Видай такі дози числом...

(tales — Nom., Acc. plur. від talis, e – такий)

e qua – з якої

(Abl. sing. від qui, quae, quod – який, яка, яке)

Misce, ut fiat massa pilularum, e qua formentur pilulae numero... -

змішай, щоб утворилася пілюльна маса, з якої сформувати пілюлі числом...

cui adde - до якого додай

(cui — Dat. sing. від qui, quae, quod – який)

Misce, ut fiat mixtura, cui adde ... - Змішай, щоб утворилася мікстура, до якої додай...

quantum – скільки

(quantum – Acc. sing. від quantus, a, um – який великий)

Quantum satis – скільки потрібно, **quantum libet** – скільки завгодно.

ПРИСЛІВНИКИ, ЩО НАЙЧАСТІШЕ ВЖИВАЮТЬСЯ В РЕЦЕПТУРІ

Прислівник (adverbium) в латинській мові є незмінною частиною мови, що вживається, як правило з дієсловом та виконує функцію обставини в реченні. За способом творення прислівники поділяють на дві групи: самостійні та похідні.

Самостійні прислівники: **ana** – по, порівну; **ibi** – там; **gratis** – безплатно; **diu** – довго; **cito** – швидко; **semper** – завжди; **minutim** – дрібно; **interdum** – інколи; **deinde** – потім; **nunc** – зараз; **statim** – негайно; **saepe** – часто.

Похідні прислівники утворені переважно від якісних прикметників.

Від прикметників першої групи прислівники утворюються шляхом додавання до основи суфікса **-e**.

asepticus, a, um – асептичний	aseptice – асептично
exactus, a, um – точний	exacte – точно
frigidus, a, um – холодний	frigide – холодно

Від прикметників другої групи прислівники утворюються шляхом приєднання до основи суфікса **-iter**, а у прикметників на **-ns** суфікса **-er**.

sterilis, e – стерильний	steriliter – стерильно
simplex, icis – простий	simpliciter – просто
utilis, e – корисний	utiliter – корисно
recens, ntis – свіжий	recenter – свіжо

У значенні прислівників також використовуються форми середнього роду деяких прикметників в **Abl. sing.**

citus, a, um – швидкий	cito – швидко
rarus, a, um – рідкісний	raro – рідко
multus, a, um – численний	multum – багато
facilis, e – легкий	facile – легко

Прислівники, що утворені від якісних прикметників мають три ступені порівняння: звичайний (**positivus**), вищий (**comparativus**), найвищий (**superlativus**).

Вищий ступінь збігається з формою вищого ступеня прикметника середнього роду. Найвищий ступінь утворюється шляхом заміни родового закінчення прикметника найвищого ступеня **-us** на **-e**.

Positivus:	cito – швидко	raro – рідко
Comparativus:	citius – швидше	rarius – рідше
Superlativus:	citissime – найшвидше	rarissime – найрідше

ПРИСЛІВНИКИ, ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ В РЕЦЕПТУРІ

aseptice – асептично	semilente – напівповільно
minutim – дрібно	ultralente – дуже повільно
ana – по, порівну	longe – надзвичайно
caute – обережно	modice – помірно
cito – швидко	optime – найкращим чином
citissime – дуже швидко	statim – негайно
exacte – точно	quantum satis – скільки потрібно
exactissime – дуже точно	valde – сильно
lente – повільно	

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Утворити ступені порівняння прислівників:

simpliciter, utiliter, exacte.

Вправа 2. Перекласти речення українською мовою, усно зробити морфологічний розбір:

1. Statim date serum antidiphthericum. 2. Remedia habentia gustum amarum, saepe in capsulis operculatis dantur. 3. In solutionem Glucosi 25% adde aseptice tincturae Strophanthi guttas V. 4. Saepissime medicamenta per os sumuntur. 5. Contere pulverem Streptocidi exactissime, ut fiat pulvis longe subtilissimus. 6. Infusa calide et frigide praeparantur. 7. Dilue vaccinum aseptice in solutione Natrii chloridi isotonica 0,9%. 8. Decocta et infusa recenter parata dantur. 9. Olea aetherea odorem aromaticum habent, facile in aethere, spiritu solvuntur. 10. Adde sirupum Glycyrrhizae quantum satis. 11. Semper praepara solutiones steriles lege artis. 12. Recipe butyri Cacao quantum satis, ut fiant suppositoria rectalia. 13. Tincturae in vitris bene clausis loco obscuro diutissime servantur. 14. Pulveres subtilissimi et longe subtilissimi pro praeparatione aspersionum adhibentur. 15. Pulvis modice grossus corticis Quercus pro praeparatione decocti est. 16. Praeparatum «Asparcam» similiter Panangino agit. 17. Insulinum, Insulinum lente, Insulinum semilente et Insulinum ultralente sunt. 18. Suspensio Zinc-insulini pro injectionibus similiter Insulino lente, suspensio Zinc-insulini crystallisati pro injectionibus similiter Insulino ultralente agunt. 19. Misce pulveres exactissime. 20. Da medicamenta aegroto gratis. 21. Remedia per os (saepissime!), per rectum (rarius), trans buccam (rarissime) sumuntur. 22. Extracta raro per se praescribuntur. 23. Crystalli Aluminis facile in aqua calida solvuntur, ut remedium adstringens in gargarismatis, bacillis haemostaticis adhibentur. 24. Pilulae pondus 0,2, granula minus 0,1, boli magis 0,5 habent.

Вправа 3. Перекласти рецепти українською мовою:

Recipe: Strychnini nitratis 0,03

Massae pilularum quantum satis, ut fiant pilulae numero 30

Da.

Signa:

Recipe: Seri antidiphtherici 500000 UA

Dentur tales doses numero 6 in ampullis

Signetur

Вправа 4. Перекласти латинською мовою:

1. Видати ліки негайно. 2. Настій листя сени готується просто. 3. Трава череди часто вживається для ванн. 4. Відвар із листя евкаліпта часто приписується для інгаляцій і полоскань. 5. Пагони багна болотяного рідко використовуються в медицині. 6. Візьми дрібно нарізаного листя брусниці 100,0. 7. Свіжоприготовлена демінералізована вода. 8. Високоочищена вода.

Вправа 5. Перекласти рецепти латинською мовою:

1. Негайно!

Візьми: Протиотрути при отруєнні металами 200,0

Видай.

Познач:

2. Візьми: Екстракту опію 0,05

Олії какао скільки потрібно, щоб утворилась свічка

Видай такі дози числом 12

Познач:

3. Негайно!

Візьми: Натрію хлориду 5,0

Калію хлориду 0,075

Кальцію хлориду 0,015

Новокаїну 2,5

Очищеної води 1000,0

Додай асептично

Розчину адреналіну гідрохлориду 0,1% 2,0

Видай.

Познач:

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 109 – 111, 113, 116 – 117.
2. Підготуватись до модульного контролю.
3. Вивчити назви фармацевтичних термінів, вміти їх читати і писати (словник с. 24).
4. Вивчити крилаті латинські вирази (словник с. 24).

ТЕМА: СПОЛУЧНИКИ ТА ПРИЙМЕННИКИ, ЩО ЗУСТРІЧАЮТЬСЯ В МЕДИЧНИХ ТЕКСТАХ

Література основна:

Прокопчук Л.С., Процьок І.Є., Клязника В.М. Латинська мова: навчальний посібник. К. ВСВ «Медицина». 2017. 224 с.

Оснащення: роздатковий матеріал

План:

1. Прийменники, що вимагають знахідного відмінка.
2. Прийменники, що вимагають орудного відмінка.
3. Прийменники, що можуть зустрічатися з двома відмінками (знахідним й орудним).
4. Сполучники, що зустрічаються в медичних текстах та рецептурі.

ХІД РОБОТИ:

I. КОНТРОЛЬ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Індивідуальні завдання на картках

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ТЕМОЮ ТА ПЛАНОМ ЗАНЯТТЯ

ПРИЙМЕННИКИ, ЩО ВИМАГАЮТЬ ЗНАХІДНОГО ВІДМІНКА

Прийменники які керують знахідним (**Accusativus**) відмінком складають найчисленнішу групу, в фармацевтичній термінології найчастіше зустрічаються наступні:

ad – до, при, для, в

ad 100,0 – до 100,0

ad hypertoniam – при гіпертонії

ad ollam – в банці

ante - перед

antecenam – перед їдою

contra – проти

contra anginam – проти ангіни

intra – в

intra venam – у вену

per – через, протягом

per horam – протягом години

per telam – через тканину

supra – поверх

supra linteam – поверх полотна

post - після

postcenam – після їди

ПРИЙМЕННИКИ, ЩО ВИМАГАЮТЬ ОРУДНОГО ВІДМІНКА

Прийменники, які вимагають орудного (**Ablativus**) відмінку:

a, ab – від

a vertebra – від хребця

ab aorta – від аорти

cum – з (кого? чого?)

cum herba – з травою

de – про

de vita – про життя

ex(e) – із (кого? чого?)

e baccis – із ягід

pro – для

pro aegrota – для хворої

sine – без

sine aqua – без води

ПРИЙМЕННИКИ, ЩО МОЖУТЬ ЗУСТРІЧАТИСЯ З ДВОМА ВІДМІНКАМИ (ЗНАХІДНИМ Й ОРУДНИМ)

Прийменники, що керують орудним і знахідним (*Albatus et Accusativus*) відмінками.

<i>in</i> – в, на	куди? - Асс.	<i>in aqua</i> – у воді	<i>sub lingua</i> – під язиком
<i>sub</i> – під	де? в чому? – Abl.	<i>in aquam</i> – у воду	<i>sub linguam</i> – під язик

Якщо прийменник *in* вживається у значенні «на», він керує знахідним відмінком.

Divide in partes aequales. – Розділи на рівні частини.

СПОЛУЧНИКИ, ЩО ЗУСТРІЧАЮТЬСЯ В МЕДИЧНИХ ТЕКСТАХ ТА РЕЦЕПТУРІ

У фармацевтичних термінах та рецептурних виразах вживаються такі сполучники:

1. З'єднувальний сполучник **et** – і.
2. Розділові сполучники **seu, aut, vel** – або.

Сполучник **seu** ставиться між синонімами, тобто словами, які позначають одне і теж поняття, явище, предмет.

Наприклад: **Cassia seu Senna** – касія або сена (дві назви однієї і тієї ж рослини).

Сполучник **vel** ставиться між словами, які позначають близькі за значенням поняття (назви інгредієнтів у рецепті, що можуть замінювати один одного).

Наприклад: **Tinctura Valerianae vel tinctura Convallariae** – настоянка валеріани або настоянка конвалії.

Сполучник **aut** ставиться між словами, що означають різні за значенням поняття, явища, предмети.

Наприклад: **Farfara aut Urtica** – мати-й-мачуха або кропива.

Сполучник **ut** – щоб вживається у підрядних реченнях мети.

Наприклад: **Misce, ut fiat pasta.** – Змішай, щоб утворилася паста.

III. ТРЕНУВАННЯ ЗАСВОЄНОГО МАТЕРІАЛУ

Вправа 1. Перекласти на латинську мову.

З водою, у пляшці, у баночці, протягом години, під папір, під папером, із трави конвалії, від гіпертонії, у фармакопії, під язик, під язиком, проти ангіни, в аптеках, з ягодами лимонника, у таблетках, у вену.

Вправа 2. Перекласти латинською мовою:

Йод в чистому вигляді. Приготуй підшкірну ін'єкцію для мене. Змішай, щоб утворилася емульсія, до якої додай ... Змішай, щоб утворилася пілюльна маса, з якої нехай сформується пілюлі числом 10.

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріал у підручнику с. 109 – 111, 113, 116 – 117.

ПРЕФІКСАЛЬНЕ СЛОВОТВОРЕННЯ

лат. / грецьк.

*in-, im- / en-, et-***В**(рух у середину,
рідше перебування, положення всередині)

1. infectio, onis f - інфекція, зараження
2. infusum, i n - настій
3. injectio, onis f - ін'єкція, впорскування ліків
4. invasio, onis f - вторгнення в організм людини чи тварини паразитів
5. implantatio, onis f - вживлення
6. impressio, onis f - імпресія, втиснення
7. encephalon, i n - головний мозок
8. endemicus, a, um - ендемічний, характерний для певної місцевості
9. embryo, onis m - ембріон, зародок
10. extractum, i n - екстракт, витяжка
11. extractio, onis f - видалення
12. ectasia, ae f - ектазія, розширення

лат. / грецьк.

*intra-, / endo-, ento-***ВСЕРЕДИНИ**(перебування в межах чого-небудь,
положення всередині)
небудь)

13. intramuscularis, e - внутрішньом'язовий
14. intravenosus, a, um - внутрішньовенний
15. endocrinologia, ae f - ендокринологія, наука про залози внутрішньої секреції і про захворювання, які виникають при порушенні їх функцій
16. endogenous, a, um - ендогенний, виникаючий внаслідок внутрішніх причин
17. exogenous, a, um - екзогенний, обумовлений зовнішніми факторами
18. extrauterinus, a, um - позаматковий

лат. / грецьк.

грецьк.

*ad- / -***ДО**(рух до об'єкта, наближення)
віддалення)

19. aversio, onis f - відвернення, відвертання
20. abstinentia, ae f - утримання
21. secretio, onis f - секреція, виділення секрету

лат. / грецьк.

*e-, ex-, ef-/ , es-***З, ІЗ**(рух із середини назовні,
рідше перебування зовні)

лат. / грецьк.

*extra- / ecto-, exo-***ЗОВНІ**(перебування зовні,
за межами чого-

лат. /

*a-, ab-, abs-, se- / apo-***ВІД**

(рух від об'єкта,

22. аросcrinus, а, um - апокринний, виділяючий секрет і частини своєї плазми (щодо залоз)

23. Аromorphinum, і n - апоморфін

лат. / грецьк.

ante-, prae-, pre-, pro- / pro -

ПЕРЕД, РАНИШЕ

(рух вперед, положення попереду)

24. praecipitatus, а, um - осаджений

25. praemedicatio, onis f - премедикація, лікарська підготовка хворого до операції

26. premolaris, е - премоляр, малий кутній (зуб), який передує великому

27. processus, us m - відросток; процес, перебіг (хід) хвороби

28. prognosis, is f - прогноз, передбачення

29. prophylaxis, is f - пофілактика, попередження

30. postnatalis, е - постнатальний, наступаючий після пологів

31. metastasis, is f - метастаз, вогнище пухлинного чи запального процесу, яке розвинулось в результаті переносу патологічного матеріалу з іншого вогнища цього процесу в тому ж організмі

лат. / грецьк.

infra-, sub- / hypo -

ері-

ПІД, НИЖЧЕ, НИЖЧЕ НОРМИ

ВИЩЕ НОРМИ

(розміщення під чим-небудь, менший ступінь) (розміщення над чим-небудь, більший ступінь)

32. sublingualis, е - під'язиковий

33. hypofunctio, onis f - зниження функції

34. hypoglycaemicus, а, um - гіпоглікемічний, знижуючий рівень цукру в крові

35. hypophysis, is f - гіпофіз

36. hypotensivus, а, um - знижуючий артеріальний тиск

37. hypothermia, ae f - переохолодження

38. hypotonia, ae f - зниження напруження, тонусу (щодо м'язів)

39. hypotrophia, ae f - хронічний розлад харчування у дітей раннього віку, який характеризується розвитком виснаження

40. suprarenalis, е - наднирковий

41. superficialis, е - поверхневий

42. hyperaciditas, atis f - підвищена кислотність

20. hyperaemia, ae f - збільшенне наповнення кров'ю якої-небудь ділянки периферичної

судинної системи

43. hyperaesthesia, ae f - підвищена чутливість

44. hyperergia, ae f - підвищення реактивності

лат. / грецьк.

post- / meta-

ПІСЛЯ, ПО

(положення ззаду)

лат. / грецьк.

supra-, super- / hyper-,

НАД, ВИЩЕ,

45. hyperfunctio, onis f - підвищення функції
 46. hyperthermia, ae f - перенагрівання
 47. hypertonia, ae f - підвищення напруження, тону (щодо м'язів)
 48. hypertonicus, a, um - гіпертонічний: 1. зумовлений гіпертонією;
 2. такий, що має підвищений осмотичний тиск (щодо розчинів)
 49. epidemia, ae f - масове поширення інфекції

лат. / грецьк.
circum-, / peri-
НАВКОЛО

(з усіх сторін)
 (небудь)

лат. / грецьк.
 - / para-
ПОРЯД, БЛЯ

(перебування поблизу чого-

50. circumferentia, ae f - обвід, коло, окружність
 51. circumstans, ntis - оточуючий, навколишній
 52. periosteum, i n - періост, окістя
 53. parasternalis, e - пригруднинний

лат. / грецьк.
inter- / meso-, dia-, di-
МІЖ, ПОМІЖ

1. intercellularis, e - міжклітинний
 2. mesoderma, atis n - середній зародковий листок
 3. diencephalon, i n - проміжний мозок
 4. diaphragma, atis n - діафрагма, грудо-черевна порепона

лат. / грецьк.
dis- (dif-, di-) / dia-

РОЗЄДНАННЯ, РОЗЧЛЕНУВАННЯ

5. disseminatio, onis f - дисемінація, розсіювання збудника хвороби
 6. diffusio, onis f - дифузія, процес взаємопроникнення речовин;
 розлиття
 7. divisus, a, um - розділений, поділений
 8. dilutus, a, um - розбавлений, розведений
 9. dialysis, is f - діаліз, відділення речовин

лат. / грецьк.
per-, trans- / dia-

НАДМІРНІСТЬ, КРІЗЬ, ЧЕРЕЗ, ПЕРЕМІЩЕННЯ В ПРОСТОРИ

10. perforans, ntis - поривний, продірявлений
 11. peroxydum, i n - пероксид
 12. pertussis, is f - коклюш, сильний кашель

13. transplantatio, onis f - трансплантація, пересадка частини тканини або органа
 14. diadnosis, is f - діагноз
 15. diarrhoea, ae f - діарея, пронос

лат.

de-, des-

РУХ ЗВЕРХУ ВНИЗ, ВІДОКРЕМЛЕННЯ, ВИДАЛЕННЯ

16. degeneratio, onis f - поступове погіршення фізичного або нервово-психічного стану
 17. dementia, ae f - набуте недоумство
 18. defaecatio, onis f - випорожнення
 19. depuratus, a, um - очищений (механічним способом)
 20. desinfectio, onis f - дезінфекція, знезаражування
 21. desintoxicatio, onis f - знешкодження отруйних речовин

грецьк.

dys-

РОЗЛАД, ПОРУШЕННЯ ФУНКЦІЇ

22. dyspepsia, ae f - розлад травлення
 23. dyskinesia, ae f - розлад координації рухів
 24. dysentery, ae f - кривавих пронос, інфекційна хвороба, яка супроводжується запаленням товстих кишок, частим випорожненням, болючими тенезмами, явищами інтоксикації
 25. dysuria, ae f - порушення сечовиділення

лат. / грецьк.

contra- / anti-

ПРОТИ

26. contraceptivus, a, um - протизаплідний
 27. contraindicatio, onis f - протипоказання
 28. antidotum, i n - антидот, протиотрута
 29. antisepticus, a, um) - знезаражувальний
 30. anthelminticus, a, um - протиглистний
 31. antitetanicus, a, um - протиправцевий

лат. / грецьк.

con-, col-, cor-, co- / syn-, sym-
З'ЄДНАННЯ, СУКУПНІСТЬ

32. concentratus, a, um - згущений
 33. compositus, a, um - складний
 34. coagulatio, onis f - коагуляція, згортання крові

35. synergismus, a, um - односачний однонаправлений характер дії декількох об'єктів, які підсилюють дію один одного
36. synthesis, is f - з'єднання, отримання більш складних сполук із простих

лат. / грецьк.

in-, im-, ir- / a-, an-

ВІДСУТНІСТЬ, ЗАПЕРЕЧЕННЯ ОЗНАКИ

37. incurabilis, e - невиліковний
38. immobilis, e - нерухомий
39. indivisus, a, um - неподільний
40. anaestheticus, a, um - знеболюючий
41. arrhythmia, ae f - порушення ритмічної діяльності серця

лат.

re-

ПРОТИЛЕЖНА, ПОВТОРНА, ВІДНОВНА ДІЯ

42. refrigeratio, onis f - охолодження
43. reinfectio, onis f - реінфекція, повторне зараження
44. reanimatio, onis f - реанімація, сукупність методів лікування клінічної смерті

грецьк.

eu-

НОРМАЛЬНА ФУНКЦІЯ, ПРАВИЛЬНИЙ, ХОРОШИЙ СТАН

45. euphoria, ae f - добре самопочуття у важкохворих
46. euthanasia, ae f - легка безболісна смерть

Клінічна термінологія

Клінічна термінологія базується на давньогрецькій мові. Терміноелемент (ТЕ) – частина слова, яка має фіксоване значення та використовується для утворення клінічних термінів.

У складних клінічних термінах терміноелементи поєднуються:

A/ з допомогою інтерфікса (єднального голосного) «-о-», якщо наступний, або кінцевий терміноелемент починається з приголосного:

ot-o-*rrhin-o-laryng-o-logia*, ae f

B/ без інтерфікса «-о-», якщо кінцевий терміноелемент починається з голосного:

paed-*iatria*, ae f ; append-*ectomia*, ae f.

За походженням клінічні терміни поділяють на а) *грецькі*: poliomyelitis, itidis f ;

б) *грецько-латинські*: radiculitis, itidis f ; с) *латинські*: angina, ae f; infarctus, us m.

За структурою клінічні терміни диференціюють на

а) *прості*: ulcus, eris n;

б) *похідні (деривати)* : reanimatio, onis f;

с) *складні*: stomatologia, ae f

д) *складені (багатослівні)*: hepatitis alcoholica chronica.

Систематизація грецько-латинських дублетних позначень

№ з/п	Значення	Латинський еквівалент	Грецький ТЕ
1.	людина	homo, inis m	anthrop-
2.	тіло	corpus, oris n	somat-
3.	шкіра	cutis, is f	derm-, dermat-, -dermia
4.	голова	caput, itis n	kephal-, cephal-
5.	груди, грудна клітка	pectus, oris n; thorax, acis m	steth-
6.	живіт, черево	abdomen, inis n	lapar-
7.	рука	manus, us f	cheir-, chir-
8.	нога, стопа	pes, pedis m	pod-
9.	кінцівка	membrum, i n	acr-
10.	палець	digitus, us m	dactyl-
11.	ніготь	unguis, is m	onych-
12.	волосся	capillus, i m; pilus, i m	trich-
13.	вухо	auris, is f	ot-
14.	око	oculus, i m	ophthalm-
15.	ніс	nasus, i m	rhin-
16.	рот	os, oris n	stomat-
17.	головний мозок	cerebrum, i n	encephal-

18.	повіка	palpebra, ae f	blephar-
19.	рогівка	cornea, ae f	kerat-
20.	кон'юнктива	coniunctiva, ae f	coniunctiv-
21.	кришталік	lens, lentis f	phac-
22.	губа	labium, i n	cheil-
23.	зуб	dens, dentis m	odont-
24.	язик	lingua, ae f	gloss-
25.	піднебіння	palatum, i n	uran-
26.	ясна	gingiva, ae f	ul-
27.	щока	bucca, ae f	mel-
28.	верхня щелепа	maxilla, ae f	gnath-, -gnathia
29.	нижня щелепа	mandibula, ae f	-genia
30.	підборіддя	mentum, i n	-genia
31.	звук, голос	vox, vocis f; sonus, i m	phon-
32.	гортань	larynx, ngis m	laryng-
33.	трахея	trachea, ae f	trache-
34.	бронх	bronchus, i m	bronch-
35.	легеня	pulmo, onis m	pneumon-
36.	плевра	pleura, ae f	pleur-
37.	серце	cor, cordis n	cardi-
39.	молочна залоза	mamma, ae f	mast-
40.	очеревина	peritoneum, i n	periton(e)-
41.	нутрощі	viscera (plur.)	splanchn-
42.	глотка	pharynx, ngis m	pharyng-
43.	стравохід	oesophagus, i m	oesophag-
44.	шлунок	ventriculus, i m	gastr-
45.	дванадцятипала кишка	duodenum, i n	duoden-
46.	ободова кишка	colon, i n	col-
47.	тонка кишка	intestinum tenue, i/is n	enter-
48.	пряма кишка	rectum, i n	proct-
49.	сліпа кишка	caecum, i n	typhl-
50.	печінка	hepar, atis n	hepat-
51.	жовчний міхур	vesica fellea, ae/ae f vesica biliaris, ae/is f	cholecyst-
52.	підшлункова залоза	pancreas, atis n	pancreat-
53.	пупок	umbilicus, i m	omphal-
54.	селезінка	lien, enis m	splen-
55.	червоподібний відросток	appendix, icis f	append-, appendic-
56.	нирка	ren, renis m	nephr-
57.	ниркова миска	pelvis renalis, is/is f	pyel-
58.	сечовід	ureter, eris m	ureter-
59.	сечовий міхур	vesica urinaria, ae/ae f	cyst-

60.	сечовипускний канал	urethra, ae f	urethr-
61.	яєчко	testis, is m	orchi-, orchidi-
63.	матка	uterus, i m	metr-, hyster-
64.	пiхва	vagina, ae f	colp-
65.	шийка матки	cervix uteri, icis/i f	trachel-, cervic-
66.	яєчник	ovarium, i n	oophor-
67.	яйце	ovum, i n	oo-
68.	маткова труба	tuba uterina, ae/ae f	salping-
69.	придатки	adnexa, orum n (plur.)	adnex-
70.	навколосерцева сумка	pericardium, i n	pericard(i)-
71.	м'язова оболонка серця	myocardium, i n	myocard(i)-
72.	внутрiшня оболонка серця	endocardium, i n	endocard(i)-
73.	судина	vas, vasis n	angi-
74.	вена	vena, ae f	phleb-
75.	артерiя	arteria, ae f	arteri-
76.	капiляр	vas capillare, vasis capillaris n	capillar-
77.	пульс	pulsus, us m	sphygm-
78.	тканина	textus, us m	hist-
79.	м'яз	musculus, i m	my(o)-, myos-
80.	клiтина	cellula, ae f	cyt-
81.	сухожилок	tendo, inis m	ten-
82.	молоко	lac, lactis n	galact-
83.	жир	adeps, ipis m	lip-
84.	сало	sebum, i n	steat-
85.	кiстка	os, ossis n	oste-
86.	кiстковий мозок	medulla ossium, ae/ium f	myel-
87.	суглоб	articulatio, onis f	arthr-
88.	хряц	cartilago, inis f	chondr-
89.	хребець	vertebra, ae f	spondyl-
90.	хребтовий стовб, хребет	columna vertebralis, ae/is f	rhachi-, spondyl-
91.	колiно	genu, us n	gon-
92.	спинний мозок	medulla spinalis, ae/is f	myel-
93.	мозкова оболонка	mater, tris f	mening-
94.	нерв	nervus, i m	neur-
95.	зiр	visus, us m	ops-, optic-, -opsia, -opia
96.	слух	auditus, us m	acustic-, -acusia
97.	нюх	olfactus, us m	osm-
98.	смак	gustus, us m	geus-
99.	дотик	tactus, us m	----

100.	апетит	appetitus, us m	orex-
101.	нудота, блювання	vomitus, us m	emesis, emet-
102.	пологи	partus, us m	toc-
103.	розум	mens, mentis f; ratio, onis f	phren-
103.	залоза	glandula, ae f	aden-
104.	слізний мішок	saccus lacrimalis, i/is m	dacryocyst-
105.	щитоподібна залоза	glandula thyreoidea, ae/ae f	thyr-
106.	привушна залоза	glandula parotis, ae/tidis f	parot-
107.	кров	sanguis, inis m	haem, haemat-, aem-
108.	сеча	urina, ae f	ur-, uria
109.	жовч	bilis, is f; fel, fellis n	chole-
110.	лімфа	lymphā, ae f	lymph-, chyl-
111.	сік	succus, i m	chyl-
112.	гній	pus, puris n	py(o)-
113.	піт	sudor, oris m	hidr-
114.	вода	aqua, ae f	hydr-
115.	отрута	venenum, i n	tox-, toxic-
116.	конкремент, камінь	concrementum, i n; calculus, i m	lith-
117.	сльоза	lacrima, ae f	dacry-
118.	слина	saliva, ae f	sial-
119.	волога, рідина в тілі	humor, oris m	hygr-
120.	спинномозкова рідина	liquor, oris m	---
121.	кал	faeces, ium f (plur.)	copr-
122.	хвороба	morbus, i m	nos-
123.	ліки	medicamentum, i n	pharmac-
124.	жінка	femina, ae f	gyn-, gynaec-
125.	чоловік	mas, maris m; vir, viri m	andr-
126.	дитина	infans, ntis m, f	paed-
127.	стара людина	senex, is m, f	ger-, geront-
128.	лікар фахівець	medicus, i m	-iater -logus
129.	місце	locus, i m	top-
130.	грижа	hernia, ae f	-cele, es f
131.	пухлина	tumor, oris m	onc-
132.	рак	cancer, cri m	carcin-
133.	час	tempus, oris n	chron-
134.	колір	color, oris m	chrom-, chromat-
135.	біль	dolor, oris m	-algia, -odynia
136.	жар, тепло	calor, oris m	therm-
137.	сон	somnus, i m	hypn-

138.	труп	cadaver, eris n	necr-
139.	змертвіння, смерть	mors, mortis f	thanat-
140.	причина	causa, ae f	aeti-
141.	пам'ять	memoria, ae f	-mnesia, -mnesis
142.	обличчя, поверхня	facies, ei f	prosop-

Систематизація грецьких терміноелементів

№ з/п	Значення	Грецький ТЕ
1.	життя	bi(o)-
2.	смерть	thanat
3.	дихання	-pnoë
4.	народження, походження, розвиток	-gen-, -genesis
5.	відчуття, чутливість	-aesthesia
6.	слабкість	-asthenia
7.	дути, дихати	spir-
8.	повітря, газ (в органі)	pneum-, pneumat-
9.	повітря	aër-
10.	рух	-kinesia, -kinesis
11.	виділення, секреція	crin-
12.	недостатня кількість, зменшення кількості клітин	-penia
13.	збільшення кількості клітин	-cytosis
14.	витікання (рідини, секрету)	-rhoea
15.	кровотеча	-rhagia
16.	застій	-stasis
17.	напруження, тонус	-tonia
18.	гідростатичний тиск	-tensio
19.	утворення, розвиток (тканин, клітин, органів)	-plasia
20.	вироблення (крові, сечі)	-po(i)esis
21.	живлення	-trophia
22.	поїдання, поглинання	-phagia
23.	кисень, окислений	oxy-
24.	схильність, любов	-philia
25.	страх, хвороблива боязнь	-phobia
26.	направлений, діючий	trop-
27.	душевний, духовний; психіка	psych-
28.	параліч	-plegia
29.	причина	aeti-
30.	форма, будова	morph-
31.	дія, діяльність, реактивність	-ergia, -urgia
32.	сила	-dynamia

33.	знання	-gnosis
34.	пам'ять	-mnesia, -mnesis
35.	розум	-phren-
36.	діафрагма	phrenic-
37.	виродок, вада	terat-
38.	рослина	phyt-
39.	природа	phys
40.	жар, лихоманка	pyr-
41.	сам, власний, автоматичний	aut-
42.	інший, змінений, незвичайний	all-
43.	один із двох, інший, несхожий	heter-
44.	подібний, однаковий	home-, hom-
45.	рівний	is-
46.	нерівний	anis-
47.	новий, молодий	ne(o)-
48.	віддалений	tele-
49.	несправжній	pseud-
50.	прямий, правильний	orth-
51.	сухий	xer-
52.	вологий	hygr-
53.	холодний	cry(o)-
54.	теплий	therm-
55.	великий	macr-
56.	малий	micr-
57.	великий, збільшений	megal-
58.	малий, зменшений	olig-
59.	багато	poly-
60.	весь, цілий	pan-, pant-
61.	короткий	brachy-
62.	повільний, сповільнений	brady-
63.	швидкий, частий	tachy-
64.	колір; відноситься до хрому	chrom-
65.	білий	leuc-
66.	червоний	erythr-
67.	состемно-синій, синюшний	cyan-
68.	темний, чорний; той, що містить меланін	melan-
69.	зелений	chlor-
70.	жовтий	xanth-
71.	сірий	poli-
72.	солодкий	glyc-
73.	глюкоза	gluc-, glucos-
74.	односторонній	hemi-

75.	змертвіння	necr-
76.	направлений	trop-
77.	розширення	-ectasia
78.	звуження	-stenosis
78.	опущення	-ptosis
79.	прикріплення, фіксація	-pexia
80.	затвердіння, ущільнення	-sclerosis
81.	пом'якшення (патологічне)	-malacia
82.	руйнування; звільнення від спайок, рубців	-lysis, -lyt
83.	відновлювальна пластична операція	-plastica
84.	відношення до шару	tom-
85.	розтин	-tomia
86.	накладання штучного отвору	-stomia
87.	накладання шва	-rhapsia
88.	розщеплення органа	-schisis
89.	наука, розділ дисципліни	-logia
90.	порушення мови	log-
91.	інструментальний огляд, дослідження	-scopia
92.	вимірювання	-metria
93.	процес записування, графічна реєстрація	-graphia
94.	рентгенівський знімок, результат реєстрації	-gramma
95.	лікування (нехірургічне, чим - небудь)	-therapia
96.	лікування (кого – небусть, чого - небудь)	-iatria
97.	хвороба	nos-
98.	захворювання	path-, -pathia
99.	біль	-algia, -algesia, -odynia
100.	видалення	-ectomy
101.	запалення	-itis
102.	захворювання незапального характеру	-osis (-iasis)
103.	пухлина	-oma
104.	захворювання різноманітного характеру; отруєння	-ismus

Лексика

№ з/п	Латинський термін	Тлумачення терміна
1.	nosologia, ae f	наука про форми хвороб та їх класифікацію
2.	electroencephalographia, ae f	метод графічної реєстрації біотоків кори головного мозку
3.	somatometria, ae f	визначення зовнішніх розмірів та маси тіла людини
4.	stethoscopia, ae f	інструментальне обстеження грудної клітки
5.	cardiologia, ae f	розділ медицини про серце та серцево-судинні захворювання
6.	arthropathia, ae f	захворювання суглобів в результаті порушення їх іннервації
7.	logopathia, ae f	загальна назва мовних розладів
8.	electrocardiogramma, atis n	електрокардіограма (ЕКГ), графічне зображення току дій серцевого м'яза
9.	glossalgia, ae f	біль язика (при захворюваннях шлунково-кишкового тракту)
10.	pathologia, ae f	наука про хворобливі процеси та зміни в організмі
11.	phytotherapia, ae f	лікування хвороб за допомогою лікарських рослин
12.	phthisiatria, ae f	діагностика, лікування та профілактика туберкульозу
13.	gastroenterologia, ae f	розділ внутрішніх хвороб, який вивчає органи шлунково-кишкового тракту, методи їх діагностики, лікування та профілактики
14.	proctitis, itidis f	запалення слизової оболонки прямої кишки
15.	pneumonia, aef	запалення легень
16.	nephrosis, isf	дегенеративне захворювання ниркових каналців, перебіг якого супроводжується набряками та значною альбумінурією
17.	pyelonephritis, itidis f	запалення тканин нирки та ниркової миски
18.	cholelithiasis, is f	жовчокам'яна хвороба, утворення конкрементів у жовчному міхурі чи жовчних протоках (concrementum, i n – зросток, який виникає головним чином внаслідок випадання солей)
19.	metrosalpingographia, ae f	рентгенографія порожнини матки і маткових труб після заповнення їх контрастною речовиною
20.	colposcopia, ae f	огляд піхви і шийки матки за допомогою кольпоскопа
21.	stomatologia, ae f	розділ клінічної медицини, який вивчає хвороби та пошкодження зубів, щелеп та щелепно-лицьової області
22.	rhinoscopia, ae f	інструментальний огляд стінок носа
23.	botulismus, i m	важке харчове отруєння, яке характеризується сильним порушенням нервової системи

24.	myoma, atis n	доброякісна пухлина з м'язової тканини
25.	hemiplegia, ae f	параліч однієї половини тіла
26.	poliomyelitis, itidisf	запалення сірої речовини спинного мозку
27.	necrosis, isf	припинення життєдіяльності тканин
28.	biopsia, aef	прижиттєве взяття об'єму тканини з діагностичною метою
29.	allergia, ae f	змінена реактивність організму на дію яких-небудь речовин
30.	hysteroptosis, is f	опущення матки
31.	cardiosclerosis, is f	надмірний розвиток сполучної тканини в міокарді
32.	epicrisis, is f	заключний висновок про захворювання, який містить пояснення причин хвороби, опис перебігу хвороби, лікування кінця захворювання
33.	laparotomia, ae f	розтин черевної порожнини
34.	tomographia, ae f	отримання рентгенівського зображення певного шару органа
35.	appendectomy, ae f	видалення червоподібного відростка
36.	nephropexia, ae f	фіксація опущеної нирки до сусідніх анатомічних утворень
37.	gastrostomia, ae f	утворення зовнішньої фістули (свища) шлунка
38.	haematologia, ae f	розділ внутрішніх хвороб, який вивчає захворювання системи крові
39.	myositis, itidisf	запалення м'язів
40.	cytolysis, isf	руйнування клітин
41.	neurasthenia, ae f	викликаний перевтомою або довготривалим впливом психотравмуючих факторів
42.	adenoma, atis n	доброякісна пухлина з залозистого епітелію
43.	dermatoses (plur.)	дерматози, загальна назва різноманітних пошкоджень шкіри
44.	hidradenitis, itidisf	запалення потових залоз
45.	aetiologia, ae f	наука про причини хвороб і суть цих причин
46.	angiographia, ae f	рентгенологічне дослідження кровоносних та лімфатичних судин
47.	cyanosis, is f	синюштий відтінок шкіри та слизових
48.	melanoma, atis n	зляккісна пухлина з клітин, які продукують меланін
49.	myelitis, itidis f	запалення спинного мозку
50.	mastitis, itidis f	запалення молочної залози
51.	otorhinolaryngologia, ae f	галузь клінічної медицини, яка вивчає захворювання вуха, носа, навколоносових пазух, глотки, гортані, та їх лікування
52.	ophthalmoscopy, ae f	огляд очного дна
53.	oncologia, ae f	галузь медицини, яка вивчає пухлини, методи їх діагностики та лікування
54.	carcinoma, atis n	зляккісна пухлина, яка розвивається з епітеліальної

		тканини
55.	toxicosis, is f	патологічний стан, викликаний тривалим отруєнням
56.	pharmacopoea, ae f	фармакопея, збірник стандартів і положень, які нормують якість лікарських засобів
57.	gynaecologia, ae f	галузь клінічної медицини, яка вивчає захворювання жіночої статеві системи
58.	gerontologia, ae f	розділ медицини, який вивчає закономірності старіння людини
59.	tachycardia, ae f	підвищена частота серцевих скорочень
60.	spasmolyticus, a, um	спазмолітичний, такий, що знімає спазм гладкої мускулатури
61.	ontogenesis, is f	розвиток окремого індивідуума (від моменту зародження до кінця його життя)
62.	anaesthesia, ae f	втрата чутливості
63.	schizophrenia, ae f	психічна хвороба, пов'язана із порушенням мислення, зниженням активності etc. (грецьк. schizo–розщеплювати)
64.	dyspnoë, ës f	порушення дихання (частоти, глибини)
65.	pneumothorax, acis m	наявність повітря чи газу в плевральній порожнині
66.	erythrocytosis, is f	підвищений вміст еритроцитів в крові
67.	homeostasis, is f	сталість внутрішнього середовища організму
68.	haemostasis, is f	зупинка кровообігу в крові
69.	isotonicus, a, um	ізотонічний (розчин), осмотичний тиск якого рівний осмотичному тиску плазми крові
70.	xerosis, isf	патологічна сухість шкіри
71.	cryotherapia, aef	лікування, яке базується на застосуванні низьких температур для охолодження тканин, органів та всього тіла